DANILO KIŠ

Grădina, cenuşa

Traducere din sârbă şi note
de
IOAN RADIN PEIANOV

UNIVERS

DANILO KIŠ s-a născut în 1935 în Subotica, Serbia. După absolvirea Facultății de Litere și Filosofie din Belgrad, specialitatea literatură comparată, s-a remarcat ca un excepțional traducător din franceză (Baudelaire, Verlaine, Molière, Mallarmé, Queneau etc.), maghiară și rusă. A debutat în 1962 cu microromanele *Mansarda* și *Psalm 44 (Mansarda: satirična poema / Psalm 44)*. A devenit faimos în urma publicării cărților *Grădina, cenușa (Bašta, pepeo,* 1965); *Clepsidra (Peščanik,* 1972), *Criptă pentru Boris Davidovici (Grobnica za Borisa Davidoviča: sedam poglavlja jedne zajedničke povesti,* 1976), *Lecția de anatomie (Čas anatomije,* 1978). În 1986 Danilo Kiš a fost distins cu titlul de Chevalier des Arts et des Lettres. La 15 decembrie în același an a fost ales membru corespondent al Academiei de Științe din Belgrad, iar în 1989 a primit Premiul Bruno Schulz. Danilo Kiš a încetat din viață la 15 octombrie 1989, la Paris. Opera sa include, în afară de romane, și un număr important de volume de proză scurtă – *Suferințe timpurii (Rani jadi: za decu i osetljive, 1970), Enciclopedia morților (Enciklopedija mrtvih,* 1983) –, eseuri, poeme, și a fost tradusă în peste douăzeci de limbi.

Adesea asimilat cu Borges și considerat un candidat serios la Premiul Nobel, Danilo Kiš este unul dintre acei scriitori cosmopoliți, imposibil de încadrat în tipare, care au marcat literatura secolului XX.

Redactor Diana Crupenschi
Tehnoredactor Constantin Niță

DANILO KIŠ
BAŠTA, PEPEO

© Danilo Kiš Estate
© Editura UNIVERS, 2010, pentru prezenta traducere

EDITURA UNIVERS
Mircea Vulcănescu 2, sector 1, București
tel./fax: (021) 315.33.08
comenzi: office@edituraunivers.ro
www.edituraunivers.ro

ISBN 978-99931-13-20-1

În dimineţile târzii de vară, mama intra pe nesimţite în cameră aducând platoul. Platoul acesta începuse deja să-şi piardă glazura subţire de nichel în care fusese tras odinioară. Spre margini, unde suprafaţa adâncită se răsucea formând o bordură ceva mai înaltă, se vedeau încă urmele strălucirii de altădată în solzii scorojelii de nichel, asemănători cu staniolul subţiat cu unghia. Bordura îngustă, plată, se termina cu un jgheab oval răsfrânt în jos. Acest jgheab invers e deja turtit şi deformat. În partea superioară a jgheabului, de jur-împrejur, sunt imprimate mici protuberanţe decorative, o întreagă salbă de minusculi bulbi de tablă. Persoana care purta platoul (iar aceasta era de cele mai multe ori mama) trebuie că simţea sub buricele degetelor strânse măcar trei-patru umflături emisferice, asemănătoare literelor alfabetului pentru nevăzători. Aici, în jurul acestor bulbi, s-a depus circular un strat de grăsime, abia vizibilă, confundându-se cu umbra micilor cupole. Aceste ineluşe, de culoarea murdăriei de sub unghii, s-au format din zaţ de cafea, ulei de peşte, miere şi şerbet. Pe suprafaţa netedă şi lucitoare a tăvii se conturează, în chip de semilună subţire, urmele veselei abia mutate din loc. Chiar fără să deschid ochii îmi dădeam seama, după clinchetul cristalin al linguriţelor în pahare, că mama

a abandonat momentan platoul şi că s-a îndreptat, plină de hotărâre, spre fereastră, pentru a da la o parte perdeaua întunecată. În clipa aceea, camera era inundată de lumina sclipitoare a dimineţii, iar eu strângeam pleoapele cu putere, până ce lumina se prelingea în galben, în albastru, în roşu. Mama aducea pe platoul ei, în borcănaşul cu miere, în sticluţa cu ulei de peşte, culorile de chihlimbar ale zilelor însorite, esenţe dense pline de mirosuri îmbătătoare. Aceste pahare şi borcănaşe erau doar eşantioane, mostre ale noilor tărâmuri la care acosta în zori şlepul nebun al zilelor noastre. În pahar sclipea apa proaspătă, apa-mostră, iar noi o sorbeam ca nişte cunoscători, în înghiţituri mici, plescăind din limbă, precum degustătorii iscuşiţi. Când şi când ne exprimam nemulţumirea prin grimase şi uşoară tuse: apa n-avea nici un gust, unsuroasă ca apa de ploaie, plină de aluviuni autumnale, iar mierea îşi pierdea culoarea şi devenea densă şi opacă, prezentând primele semne ale cristalizării. În zilele ploioase, înnorate şi apăsătoare, pe coada linguriţei ne rămâneau urmele degetelor. Atunci, întristaţi şi nemulţumiţi, refuzam să ne trezim şi ne strecuram din nou sub plăpumile alintătoare ca să dormim zilele care începuseră să se strice şi să miroasă a peşte stătut.

Castanii sălbatici de pe strada noastră se atingeau cu crengile cele mai proeminente, îmbinându-se într-o galerie. Între aceste uriaşe arcade se întindeau bolţi năpădite de frunze ca de iederă. Întreagă această arhitectură stătea, în miezul verii ori în zilele obişnuite, fără vânt, nemişcată şi stabilă în construcţiile ei îndrăzneţe, doar soarele îşi arunca din când în când zadarnicele banderile prin frunzişul des. Străbătând crengile, piezişe, intersectându-se, ele pâlpâiau o vreme datorită propriului lor avânt, apoi se topeau şi picurau pe caldarâmul turcesc stropi de argint lichid. Noi trecem pe sub aceste bolţi solemne, solemne şi

pustii, și alergăm să ajungem pe arterele orașului. Liniște, distinsă solemnitate a dimineții de sărbătoare. Îndărătul jaluzelelor coborâte, pline de praf, dorm încă funcționarii de poștă și ajutoarele de negustori. Trecând pe lângă casele joase schimbăm priviri cu înțeles și zâmbete: printre perdelele întunecate, în freamăt, și printre burdufurile jaluzelelor-armonică se aud icnetele celor care încă dorm. Navighează marile corăbii ale visului pe-ntunecatul Styx, se-nvârte volanta mașinăriilor navale. Uneori pare că se va produce o defecțiune, că e iminentă o catastrofală avarie. Mașinăria începe să icnească de parcă s-ar fi împotmolit în vreo stâncă subacvatică, să-și piardă ritmul, să bată pasul pe loc. Dar defecțiunea, se pare, e înlăturată, parcă nici n-a fost. Navigăm în aval, treizeci de mile pe oră. Iar alături de cei care dorm istoviți veghează mari deșteptătoare metalice, cabrate ca niște cocoși, ciugulesc semințele mărunte ale minutelor pentru ca apoi, imediat, îndopate până în pragul exploziei, îndopate și furioase, proptindu-și picioarele în plăcile de marmură ale noptierelor, să-și avânte cucurigul îngâmfat, fluturându-și crestele sângerii.

În colțul dinspre cazarmă își face apariția fraulein Weiss, sub cutiile ei de carton. Dintre fustele ferfenițite se ițesc picioarele subțiri și noduroase, care se termină în ciorapi portocalii. Fraulein Weiss, nemțoaica bătrână, vinde bomboane de zahăr ars. Împletic indu-se, aplecată de povară, se foiește sub cutiile ei, acoperită de acestea și legată de ele printr-o șpargă de hârtie, doar capul i se întrevede, ca și cum și-ar purta propriul cap sub braț, într-o cutie. Fața ei a fost transformată, de bolești și bătrânețe, într-o mâzgă tuciurie. Zbârciturile i se răspândesc, radial, dinspre gură, care, precum rănile din palmele lui Iisus, i s-a mutat în centrul feței. Aici confluează stelar toate canalele cutelor, în acest uriaș, bătrân decubitus. Vedeți (copii),

această grămadă de oase roase, această foială, această fojgăială este un întreg roman genial, de duzină, ultimul pasaj dintr-o carte zdrențuită, plină de strălucire, triumfuri și înfrângeri. Una din victimele supraviețuitoare ale spectaculoasei avarii a Titanicului, fraulein Weiss a încercat odată să se sinucidă. Urmând exemplul unei celebre actrițe, și-a umplut camera de hotel cu trandafiri, cu flori. O zi întreagă băieții din hotel și liftboy-i, ca niște îngerași, i-au cărăușit buchete din cele mai aromate flori, iar lifturile hotelului se transformaseră în ziua aceea în mari grădini suspendate, în sere care purtau spre cer povara miresmelor și coborau apoi amețitor, pierzându-și complet simțul de orientare. Mii de garoafe roz, zambile, liliac și stânjenei, sute de crini albi a trebuit să fie jertfiți. Iar sufletul ei, adormit de mirosuri și amestecat cu ele, avea să se avânte, plutind, ușurat de viață, în grădinile de trandafiri ale paradisului sau avea să se prefacă în floare, în stânjenel... Au găsit-o a doua zi, fără cunoștință, între florile ucigașe. După acest episod a început să cadă, ca jertfă a răzbunării zeilor florali, sub automobile și tramvaie, au trecut peste ea docare țărănești și birje iuți, însă de fiecare dată ieșea de sub roți, rănită, dar în viață, cunoscând astfel, în pătimașă atingere cu moartea, taina veșniciei. Gemând și eliberând din profunzimi sunete de durere asemănătoare plânsului, ea trece pe lângă noi ca și cum cineva ar răsfoi murdare, îngălbenite file dintr-un roman ferfenițit. *Gut'n Morgen, Fräulein Weiss. Küss die Hand!*

Ceva mai încolo, Volksdeutscher-ii[1] cu pantaloni scurți din piele și rucsacuri în spinare pleacă în weekend. Pe picioarele lor musculoase freamătă fire aurii de păr, iar la brâu poartă minunate cuțite de skaut, cu plăsele din lemn de trandafir. Cântă la muzicuță imitând greierii. La colț, la cofetărie, desfac în pocnete sticlele de kraker rozaliu,

1. Nemții născuți în afara statului.

mirosind a apă de colonie. Apoi, iarăși duc muzicuțele la gurile lor de pește și le frâng în trei cu o singură mușcătură a fălcilor puternice. Pe străzile sărbătorește pustii se urmăresc, în rotirea lor fără sens, mici tramvaie albastre, galbene și verzi, cântă melodios din lirele lor și clănțănesc mărunt când li se proțăpește în cale pustietatea densă, înghesuită în gâtlejul strâmt din perspectiva îndepărtată a arterelor orașului.

Curând ajungem la un trenuleț roșu care pe timpul verii transportă amatorii de ștrand, iar în celelalte sezoane, mai puțin iarna, aleargă spre pădure, spre câmpii, după cum îi este toana sau dispoziția. Trenulețul acesta miniatural și micuța lui locomotivă aduc cu o ghirlandă de mici gângănii roșii înșiruite pe un fir de ață. Vagoanele se înghesuie și se ciocnesc și această uriașă armonică de culoarea mălinei cântă o horă săltăreață. Apoi libelula aceasta, această atracție de bâlci, începe să zboare, bâzâind și pufăind, iar macii din grâul de lângă șine desenează lungi linii întretăiate ce par a fi trase cu un creion roșu.

Amețeala mea devine insuportabilă și mama îmi ia mâna într-ale ei. Ajung până la castel cu ochii închiși. Mai țin minte doar focul de artificii al culorilor care răbufnesc sub pleoapele mele strâns lipite. Merg înainte, orbecăind, condus de mâna mamei, și uneori agăț cu umărul trunchiul vreunui copac.

Stăm la gardul castelului, cu răsuflarea grea, cu mâinile întinse prin grilaj. Și atunci, din parcul întunecos se arată, cu ochii lor mari, adumbriți, mai întâi un cerb, după aceea o căprioară. Ies din robia lor distinsă, cu ținuta și pasul mândre, cu maniere deja oarecum blazate, precum copiii de neam bun care se întorc de la orele de pian, apar de sub alunișul des, părăsind întunecoasele, tainicele unghere din parcul grofului.

Cu picioarele suple, cu pata umedă, întunecată pe bot, veneau până la gard să culeagă zahărul din mâna mamei mele.

Purtați de inerția zilelor și a obișnuinței, am continuat să vizităm castelul de-a lungul întregii veri. Pentru că acesta era evident părăsit, am început să ni-l însușim ilegal, încât chiar mama spunea nu numai „căprioarele noastre", ci chiar „castelul nostru", cu toate că niciodată n-am trecut de gardul lui din sulițe, cu toate că niciodată nu am violat integritatea însingurării și a măreției sale. Socoteam doar atâta că, pur și simplu – și aici sunt perfect de acord cu mama – un castel părăsit, care oferă frumusețea ruinelor sale ochiului curios, îl puteam considera parte a propriei noastre bogății și că, deci, ni-l puteam însuși, așa cum ne însușeam aurul acelei veri pline de soare. Înțelegând această descoperire ca pe o parte a propriilor noastre merite, țineam secretul ascuns de lume și nu povesteam nimănui unde anume ne petrecem weekendurile care deja apucaseră, importate din Occident, ca un prim semn al decadenței, să prindă rădăcini și în orașul nostru.

Erau, de-acum, ultimele zile ale verii, bastardele anotimpurilor, de fapt o semivară-semitoamnă. Zilele însă îți permiteau, cel puțin dimineața, să crezi că vara e încă în plină putere și că rumeneala frunzelor nu este decât o consecință a arșitei îndelungate. În fața casei se scorojeau deja încet castanii, demult rămași fără fructe, iar frunzele, pe ici, pe colo galbene și mirositoare ca frunzele de tutun, au început să se desprindă de pe crengi, oarecum nehotărâte. Mama era de părere că ne putem încrede în culorile cerului – acvamarin – și în promisiunea pe care ne-o oferea soarele dimineții. Dar, în răstimpul cât ne-am oprit pe pod, mama a avut un fel de presimțire ciudată a apropiatei ofensive a toamnei și, într-adevăr, apa Dunării era schimbată, verde-opacă, plină de aluviuni dubioase care nu făceau decât să întărească bănuiala unor ropote, pe undeva prin Schwarzwald. De aceea am pornit imediat, deși nicăieri nu se vedea nici urmă de norișor, spre trenul

roşu, adulmecând în aer unele semne ale ploii apropiate. Fără îndoială, hotărârea noastră a fost înţeleaptă. Graţie acestei decizii am apucat ultimul tren din acea vară care, în cinstea momentului festiv, era decorat cu panglici din hârtie creponată şi flori de câmp, iar un domn cu melon, după toate aparenţele un reprezentant al Băniei, a ţinut un discurs pe care mama l-a apreciat drept spiritual şi emoţionant. „Domnilor, spunea, în cinstea acestui ultim tren de vară, în cinstea acestei igiene salvatoare şi în cinstea tradiţiilor oraşului nostru, Trenul roşu, azi, în ultimul său drum de sezon, va transporta toţi călătorii... toţi călătorii..." Aplauze şi strigătul „trăiască vorbitorul", precum şi ţipetele de fericire ale copiilor au acoperit ultimele lui cuvinte, pentru că în oraş umblase vorba că în acest an ceremonia tradiţională va fi omisă din cauza unor evenimente din politica externă care îndemnau la economie şi prudenţă.

Bănuielile mamei mele s-au adeverit. Abia ne opriserăm în preajma castelului, că dintr-o dată a început să se întunece dinspre Fruška Gora. N-am mai avut nici măcar atâta timp cât să chemăm cerbul şi căprioara (căci întunericul ne prinsese la iureş), când ploaia a început să toarne.

Pentru a ne feri de ropot, nu am pornit spre gara improvizată a Trenului roşu, ci pe o scurtătură prin pădure. Ploaia răpăia sonor pe frunzele care în mod ciudat au început să se destrame şi să se fărâmiţeze, aşa încât până la urmă am ieşit din pădure tot uzi leoarcă, îmbătaţi de ozon. Şi dintr-o dată ne-am dat seama că ne-am rătăcit. În zadar încerca mama să ascundă de noi acest lucru. Ploaia schimbase complet aspectul împrejurimilor...

Mama se cruci, oprindu-se încremenită. Dinspre pădure se apropia, tunând ca o cavalerie, învăluit în aburi, un cârd de bivoli negri, în sinucigaşa încrâncenare de a

înfrunta năvala apelor, de a reduce la tăcere ironicul cor al broaștelor. În rânduri strânse, cu coarnele avântate, bivolii răsăriseră din pădure și, în pas prusac, porniseră către bălți, neînfricați. În acel moment ploaia a încetat și noi reușirăm, în ultima clipă, să ajungem la șosea. Am mai apucat să vedem, stând opriți în drum, cum bivolii dispar în mălul viu, în această capcană iscusit pregătită. Se afundau fără nădejde și rapid. Mama, tulburată de priveliștea înfiorătoare și conștientă de primejdia din care scăpaserăm, se cruci încă o dată...

Când am ajuns în oraș, pretutindeni fusese declarată ofensiva toamnei. Panouri mari, galbene, chemau cetățenii la ordine și supunere, iar din aeroplane erau aruncate manifeste propagandistice – galbene și roșii – în care se vorbea, în limbajul arogant al învingătorilor, despre răfuiala care urma.

„A murit unchiul tău", spuse mama. Zornăitul înțepit al linguriței de argint în cristalul sonor a trădat tremurul mâinilor ei, așa că am deschis ochii, să-mi verific bănuiala. Era palidă în lumina scânteietoare a soarelui, părea pudrată, doar ochii îi erau încercuiți de rotocoale roșii. Simțindu-mi nedumerirea, șopti fără să mă privească: „Tu nu l-ai cunoscut", și părea ea însăși mirată și stânjenită de faptul că această moarte neașteptată a zădărnicit o amiciție promițătoare. Urmându-și cursul gândurilor sau poate urmând gândurile mele, a adăugat: „Și n-ai să-l vezi niciodată". Cuvântul *moarte*, această sămânță dumnezeiască pe care în acea dimineață a semănat-o mama în curiozitatea mea, a început deodată să absoarbă toate secrețiile conștiinței mele, fără ca, în primul moment, să-mi dau măcar seama de această dospire. Urmările prematurei îngreunări s-au făcut simțite prea curând: vertijuri și dorința de a vomita. Deși nu le înțelesesem deloc, cuvintele mamei mi-au

dat de ştire că îndărătul lor se ascunde un gând primejdios, nebunesc. Cu capul plecat am ieşit, având acordul mamei, să mă înviorez puţin, însă aceasta nu era decât încercarea de a fugi. Am ajuns în faţa casei şi m-am rezemat de perete. Priveam cerul, printre crengile desfrunzite ale castanului sălbatic. Era o zi obişnuită, ca toate celelalte zile. Şi atunci, brusc, am simţit o teamă ciudată, o necunoscută până atunci greaţă şi colcăială în intestine, ca şi cum prin stomacul meu ar fi făcut ravagii uleiul de ricin. Priveam, printre pleoapele întredeschise, cerul, cum privea cel dintâi om, şi mă gândeam că, iată, a murit unchiul meu, că acum o să-l îngroape şi că n-o să-l cunosc niciodată. Stam îmbietrit parcă şi mă gândeam că într-o zi va trebui să mor şi eu. Simultan cu acest gând, care în prima clipă nici nu m-a descumpănit prea tare, pentru că mi-a părut incredibil, am înţeles, îngrozit, că şi mama va muri într-o zi. Toate acestea s-au prăvălit dintr-o dată peste mine, într-o străfulgerare liliachie, doar o clipă, şi judecând după neaşteptata activitate a intestinelor şi a inimii, am înţeles că este adevărat tot ceea ce, în primul moment, crezusem că e doar o bănuială. Această experienţă îmi spunea fără prea multe ocolişuri că într-o zi voi muri şi eu, şi mama, şi tata, şi Ana, sora mea. Nu puteam să-mi imaginez cum anume o să moară într-o zi mâna mea, cum o să-mi moară ochii. Contemplându-mi mâna, am prins în palmă propriul meu gând, legat de corpul meu, de care nu putea fi despărţit. Uimit şi îngrozit, am priceput atunci că eu sunt un băiat pe nume Andreas Sam, pe care mama, ca alint, îl numeşte Andi, că eu sunt singurul cu acest nume, cu acest nas, cu gustul acesta de miere şi ulei de peşte în gură, singurul în lume căruia i-a murit ieri un unchi, de tuberculoză, şi singurul băiat din lume care are o soră Ana şi un tată Eduard Sam[1],

1. *Sam* – singur (sârbă).

singurul pe lume care se gândeşte în această clipă chiar la faptul că el este singurul băiat Andreas Sam, pe care mama îl numeşte, alintându-l, numai Andi. Fluxul gândurilor mi-a adus aminte de cutia aceea de pastă de dinţi pe care, în urmă cu câteva zile, a cumpărat-o sora mea şi pe care era desenată o domnişoară care zâmbeşte şi ţine în mână o cutie pe care se vede o domnişoară care surâde şi ţine în mână o cutie – joc de oglinzi care mă chinuia şi mă epuiza pentru că nu le permitea gândurilor mele să se oprească după voie, ba încă le mai şi fărâmiţa, prefăcându-le într-o măruntă pulbere care pluteşte-n aer şi pe care e desenată o domnişoară care zâmbeşte şi care ţine în mână o cutie pe care... o domnişoară, oh, o domnişoară...

În prima clipă mi-a fost mai uşor să suport gândul propriei mele morţi, pentru că în aceasta, pur şi simplu, nu voiam să cred, decât gândul că mama va muri. Devenisem în acelaşi timp conştient de faptul că, în fond, la propria mea moarte nici n-o să fiu prezent, aşa cum nu sunt prezent nici în somnul meu, şi asta m-a liniştit puţin. În acelaşi timp, începusem să cred în nemurirea mea. Credeam că, de vreme ce cunosc taina morţii, adică însuşi faptul că există moarte (asta numeam, în sinea mea, „taina morţii"), prin aceasta am descoperit şi taina imortalităţii. Cu ajutorul acestei credinţe, cu această iluzie a propriei atotputernicii, am reuşit să mă liniştesc şi după aceea nu mai simţeam atât teama de moarte, cât mă chinuia o tristeţe tânguioasă din cauza morţii mamei. Pentru că, totuşi, nu eram atâta de fără minte încât să cred că voi reuşi să o izbăvesc de moarte şi pe ea, şi pe toţi ai mei. Acest privilegiu irațional îl rezervasem doar pentru mine însumi, nu din egoism, ci din conştiinţa faptului că o asemenea viclenie nu voi fi în stare să născocesc, aici abia dacă era loc şi pentru mine însumi.

În noaptea aceea n-am putut să adorm. A fost începutul unui coşmar care m-a chinuit de-a lungul întregii copilării. Cum gândul la moarte mă asalta îndeosebi seara, înainte de a adormi, începusem să mă tem de ora de culcare: îmi era frică să rămân singur în cameră. Dându-şi seama, după gângăveala şi strigătele mele din somn, că sunt cutreierat de vreuna din spaimele copilăriei, mama s-a conformat dorinţei mele, aşa încât mă lăsam adormit de vocea catifelată a domnişoarei Edith, epileptica. Întrucât eram un copil care se pregătea să fie dat la şcoală în anul următor, toţi îşi băteau joc de mine din cauza acestui ataşament al meu de mama, chiar şi domnişoara Edith, care, după cum ea însăşi mărturisise, era îndrăgostită de mine. Pe mama însă o făcea fericită devotamentul pe care i-l arătam şi de fiecare dată îmi lua apărarea, spunând că sunt excesiv de sensibil, ceea ce este pe placul ei, pentru că vede în asta o dovadă că nu voi fi un egoist, ca tata, dar că în acelaşi timp o şi îngrijorează, dacă se gândeşte la viitorul meu. După ce oaspeţii plecau, eu dormeam dus demult în poala mamei, uitând pentru moment să mă gândesc la misiunea mea, adică la felul în care urma să păcălesc moartea şi la faptul că într-o zi va trebui să asist la moartea mamei mele. Ea va fi culcată într-un aşternut de flori (aşa cum zăcea anul trecut doamna Melania), iar eu o voi striga şi o voi săruta în van. Apoi o vor duce la cimitir şi o vor înmormânta sub trandafiri... Acest gând n-am reuşit niciodată să-l domin până la capăt. Iar coşmarul meu consta tocmai în această străduinţe de a evita desfăşurarea acestui gând. Pentru că atunci când mă gândeam la moarte, iar la ea mă gândeam din clipa în care camera era cuprinsă de întuneric, gândul acesta se desfăşura de la sine, ca un sul de mătase neagră aruncat pe fereastra de la etajul trei. Şi oricât de mare efort aş fi depus, gândul acesta se derula inevitabil până la capăt, purtat de propria greutate...

Mai întâi îngenuncheam, în pijamaua cea albastră, lângă sora mea, Ana, şi mă rugam la Domnul în şoaptă, cu privirea uitată pe chipul îngerului ce veghează asupra copiilor care trec peste pod. Era o litografie ieftină, colorată, într-o ramă aurită, subţire, pe care mama a primit-o pe vremea când se născuse Ana, sora mea. Peste pod trec o fetiţă cu un buchet de flori de câmp în braţe şi un băieţel cu pantaloni scurţi. Podul este putred, scândurile i s-au rărit, iar sub pod, jos, în abis, vuieşte torentul înspumat. Se lasă înserarea, se pregăteşte furtuna. Fetiţa îşi ţine cu o mână pălăria de paie, băiatul se lipeşte de balustrada scălâmbăiată a podului. Iar deasupra lor, deasupra paşilor lor nesiguri, deasupra întunecimii acesteia liliachii pluteşte îngerul păzitor cu aripile desfăcute, Nimfa din visele de copil, femeia-fluture *Chrysidia Bellona*. De sub tunica rozalie se întrevăd doar degetele dumnezeieştilor ei picioare, iar curcubeul aripilor ei sfârşeşte spre vârf într-o lucire înflăcărată. Mama avea obiceiul să spună că acel băiat şi acea fetiţă suntem eu şi sora mea, şi mult timp am crezut că aceştia suntem într-adevăr noi, surprinşi într-un moment când, în vis, rătăceam prin acel tărâm şi când îngerul nostru păzitor nu era atent. Priveam aşadar tabloul cu acel înger care atârna deasupra patului nostru şi mă rugam cu jumătate de voce. Dar după ce isprăveam Tatăl Nostru şi încă o rugăciune, pe care mama o compusese cu multă grijă, dar pe care nu mi-o mai aduc aminte, acum deja culcat sub plapumă şi acoperit până peste cap, începeam să mă rog pentru viaţa îndelungată a mamei şi a celor apropiaţi. Atunci, pentru că rugăciunea aceasta era de fapt chiar gândul la moarte, începeam să tremur de frică şi de efortul de a nu mă gândi la asta, pentru că încet-încet oboseala mă biruia, şi pentru a împiedica vertiginoasa cădere a mătăsii negre începeam să număr, numai pentru a nu gândi, numai pentru a nu permite gândurilor mele să se

deruleze până la capăt. Numai că într-o noapte, după ce fusesem frânt de oboseală și somn, mi-a venit o idee infernală. Ajunsesem cu numărătoarea la șaizeci (știam să număr până la două sute), când numărul acesta îmi apăru în conștiință nu atât ca un număr simplu care nu are nici un sens în afară de acela de enumerare în numărătoarea de copil, ce slujește doar pentru a aduce somnul – în felul în care un anume cuvânt pe care îl repetăm de nenumărate ori, una după alta, sforțându-ne ca din nume să-i deducem sensul, obiectul pe care-l denumește, și-ntr-o clipită tocmai sensul cuvântului se pierde în sunet, conținutul i se varsă ca un lichid și rămâne doar vasul gol, de cristal, al cuvântului –, cât, printr-un proces invers, unul dintre numere a devenit potirul pe fundul căruia se clătea sedimentul neguros al sensului, unul din numere a devenit la un moment dat *numărul de ani,* iar prin acesta toate celelalte numere au primit aceeași semnificație: numărul de ani pe care-i va avea de trăit mama. Și-apoi ce vârstă e asta, două sute de ani, pentru mama copilului care a decis să se sustragă morții, nu ca un guștер, ci ca un om care are, care va avea un plan sigur (în care nu există întâmplător și improvizație): acest plan va fi gândit și regândit de-a lungul unei întregi vieți de om. Așa încât număram până la două sute și iarăși până la două sute. Adevărul că se poate, cum spunea Ana, să numeri toată viața și să nu ajungi la ultima cifră, pentru că și după cea din urmă vine întotdeauna următoarea, n-a făcut decât să apropie și mai mult de ochii mei iminența și certitudinea morții mamei, pentru că numerele erau anii, iar eu știam, în urma rezultatului nemilos al unei operațiuni matematice pe care am efectuat-o în aceeași noapte, că mama mea nu ar mai avea de trăit mai mult de șaptezeci, optzeci de ani, deoarece avea peste treizeci și cinci, iar până și bătrânii cei mai bătrâni, de undeva, de prin Rusia (după cum spunea domnul Gavanski),

abia dacă ating vârsta de o sută douăzeci de ani. Epuizat de aceste numărători şi de aceste gânduri, mă pierdeam dintr-o dată în abisul veşniciei, iar ultima consolare, că nu mă voi sfărâma jos de stânci cufundate sub apă, era mâna mamei mele, a cărei prezenţă o verificam cu ultima picătură a chinuitei mele conştiinţe...

Într-o seară, după ce m-a sărutat şi a aprins lampa de pe noptieră, ca să-mi risipească frica, mama a spus că peste câteva zile o să plecăm într-o călătorie cu trenul. A spus asta conştientă de efectul pe care cuvintele ei îl vor avea asupra mea, ştiind de asemenea că gândul călătoriei mă va cutremura din temelii, că voi obosi ca după joacă şi că voi adormi apoi, de pe acum în legănarea roţilor de tren şi în şuierul locomotivei. Pe urmă auzeam, pe jumătate adormit, cum mama intră tiptil şi, văzând că încă nu dorm, îmi şopteşte: „Închipuie-ţi că *deja* călătoreşti". Şi-atunci, deodată, din moment ce prezenţa mamei mele a risipit orice alt gând şi frica de moarte, patul meu, mama mea şi cu mine, vaza cu florile, noptiera cu placa de marmură şi cu paharul de apă, ţigările tatii, îngerul care veghează asupra copiilor, maşina de cusut Singer, veioza, dulapurile şi perdelele, întreaga cameră, deci, au început să călătorească în noapte ca un vagon de clasa-ntâi, şi curând adormeam cu această iluzie magnetică, iar pe lângă mine, în vis, se perindau gări şi oraşe ale căror nume tata le pronunţa febril, aiurând. (Pentru că tatăl meu lucra pe atunci la a treia sau a patra ediţie a uneia din, desigur, cele mai poetice cărţi ale sale, jurnalul său de călătorii, la vestitul în acele timpuri *Konduktor al transportului auto, naval, feroviar şi aviatic.*

Învăluit în fumul albastru al simfoniei, cu ochii însângerați, nervos și băut, geniu al călătoriilor, Ahașverus, semăna cu un poet mistuit de extazul creator.)

Dimineața îmi vin treptat în fire, dar încă nu-mi dau seama unde mă aflu, cine sunt și cum mă numesc, mă trezesc în felul păsărilor, al guștерilor. Însă deodată, dintr-un elan interior, după o melodie copilăroasă care mi se insinuează în conștiință și care plutește în cameră, eu îmi aduc aminte de vorbele spuse aseară de mama și nu mă mai obosesc să deschid ochii, mă las în voia acestui elan. Apoi aud cum Ana plescăie din limbă, mestecând ultimii dumicați umezi de pâine-somn și, cu ochii întredeschiși, îi spun: „Mâine călătorim", pentru că vreau ca ea să-mi confirme spusele, ca să mă conving că toate astea nu le-am visat. Dar încă înainte să-mi spună că ea știe deja toate astea, mama i le spusese demult, doar mie n-au vrut să mi le comunice mai devreme ca să nu mă emoționez prea tare și să nu-i plictisesc cu întrebările, aud cum mama învârte râșnița de mac și simt mirosul de vanilie și mac care vine din bucătărie și nu mă mai îndoiesc că vom călători. Pentru că aceste prăjituri cu mac înseamnă că vom călători. După asta mă scol repede și mă duc în bucătărie s-o ajut pe mama și să adun cu linguriță stratul de cremă de pe fundul cratiței. Ziua trece într-o febră solemnă. Ana învelește ouăle fierte în șervețele de hârtie, cufărul nostru galben, din piele de porc, e așezat pe masă. Se simte miros de piele argăsită și clei, iar de pe fața interioară a capacului se răsfrânge în lucitoare unduiri galben-întunecate mătasea galben-maronie a căptușelii; miros de mentă, naftalină și apă de colonie.

Lucrurile împachetate stau deja pe masă. Cufărul e strâns în curele. Alături, geanta de voiaj și termosul. Prăjitura cu mac umple cu mirosul ei camera: din ea se eliberează acum sufletul ei compus din praf de plante exotice,

vanilie, scorțișoară și mac, și aceste ingrediente, a căror origine mi-e cu totul necunoscută, depun mărturie, prin moartea lor somptuoasă, asemenea îmbălsămării, despre sublima solemnitate a călătoriei pentru care sunt aduse jertfă, ca tămâia.

Seara, după ce ne culcăm, tatăl meu fumează în întuneric și văd cum licuriciul încins îi dă târcoale în jurul capului, strălucitoare mușiță a geniului lui. Și deja sunt sigur că în noaptea aceasta nu voi putea să adorm și mi se pare că deja ar trebui să se lumineze de zi, de cât timp zac fără să adorm, așa că ridic capul să aud dacă ceilalți dorm sau doar se prefac, și atunci simt cum capul îmi atârnă greu de oboseală și cum, totuși, nu voi întâmpina zorile treaz. Însă nu pot deloc să pricep cum anume vine somnul așa, dintr-o dată, fără voia și fără știrea mea, cum se face că în fiecare seară adorm, dar n-am reușit să prind momentul când îngerul somnului, acest mare fluture de noapte, vine să-mi închidă cu aripile lui pleoapele. Așa că încep să pândesc momentul. Aș vrea ca măcar o dată să deslușesc somnul (așa cum decisesem că într-o zi o să deslușesc și moartea), să prind de aripi îngerul somnului când o să vină după mine, să-l apuc cu două degete, ca pe-un fluture spre care m-am furișat pe la spate. Folosesc, de fapt, o metaforă, căci atunci când spun îngerul somnului eu mă gândesc, la fel cum gândeam și atunci când credeam în îngerul somnului, la acel moment când din starea de veghe se trece în starea de somn, pentru că mult timp am crezut, și mi se pare că pe bună dreptate, că această clipă vine brusc, pentru că dacă organismul adoarme treptat, de la sine, conștiința trebuie să se scufunde dintr-o dată, ca un bolovan. Iar eu voiam să-l prind pe îngerul somnului în vicleana mea capcană, lăsându-mă pe mine să mă adorm, chiar mă străduiam din toate puterile să mă adorm, pentru ca apoi, printr-un efort demn și de cei maturi, să-mi smucesc capul în ultima clipă, când îmi închipuiam că m-am surprins

cum *mă scufund în somn*. Şi niciodată n-am fost mulţumit de aceste chinuitoare investigări. Uneori mă trezeam şi de câte zece ori, cu ultimele eforturi ale conştiinţei, cu ultimele puteri ale voinţei aceluia care într-o zi avea să vicleneasc moartea. Acest joc cu somnul nu era decât pregătirea pentru marea luptă cu moartea. Însă de fiecare dată mi se părea că nu acesta este momentul potrivit şi că mă pripesc, pentru că nu reuşisem să deslueşc somnul, iar intenţia mea tocmai aceasta fusese, chiar când am ajuns la porţile lui, iar îngerul fugise, se ascunsese undeva la ceafa mea, în râpa babei, cine ştie. Totuşi, mi se părea că o dată am reuşit să prind somnul asupra faptei, *in flagranti*, ca să zic aşa. Vorbeam, gândeam în sinea mea „Sunt treaz, sunt treaz" şi aşteptam cu această idee, ca într-o ambuscadă, ca îngerul somnului, sau Dumnezeu, sau altcineva să-mi conteste gândul acesta, să vină şi să mi-l infirme şi să mă oprească să gândesc ceea ce gândesc. Voiam să mă lămuresc cine şi cum e în stare să oprească deodată cursul gândurilor mele, de fapt această unică propoziţie simplă, acest gând golaş, pe care nu voiam să-l predau fără luptă. Şi atunci, sleit de efortul de a nu-mi ceda gândul prea uşor, şi cum îngerul somnului nu venea să mi-l conteste, conştient, poate, de faptul că-l pândesc, mă foloseam de viclenie: încetam să-mi gândesc gândul, pentru ca îngerul să creadă că, frânt de oboseală şi neatent, am decis să mă predau fără să opun rezistenţă, cu ochii închişi. Însă nu era nici asta uşor, să încetez deodată să-mi gândesc gândul meu cel simplu, „sunt treaz", pentru că el se derula de la sine, dus de inerţie, şi pe măsură ce mă străduiam mai mult să nu mă gândesc la el, acesta devenea cu atât mai pregnant (ca atunci când mă străduiam, uneori, să nu aud ticăitul deşteptătorului de pe noptiera de lângă patul nostru, şi tocmai atunci deveneam mai conştient de el şi tocmai atunci auzeam limpede tic-tac-ul lui). Iar când în sfârşit reuşeam să-mi uit acest gând – „sunt treaz" –, mă cufundam în somn fără să-mi

dau seama cum anume (după cum reuşeam să nu aud ticăitul ceasului doar atunci când nu mă gândeam la el sau după ce deja adormeam). Însă, după cum spuneam, o dată sau de două ori am reuşit totuşi să tresar chiar în clipa când aripile mi-au acoperit ochii, ca o umbră, şi când m-a învăluit o adiere ameţitoare: mă trezeam, de fapt, din somn în clipa în care îngerul somnului venise să mă ducă, dar n-am reuşit să văd, să aflu nimic. În sfârşit, mi-a devenit limpede că prezenţa conştiinţei mele şi prezenţa îngerului somnului se exclud reciproc; dar încă mult timp după aceea am jucat acest joc obositor şi periculos. Voiam, zic, să asist treaz la venirea somnului, din teamă şi curiozitate, după cum decisesem că într-o zi voi asista conştient la venirea morţii şi prin asta o voi învinge. Mă voi preface, şi când ursoaica-moarte o să vină să mă adulmece, o să creadă că sunt mort.

Deodată, zbârnâitul tăios al deşteptătorului mi se înfigea în conştiinţă ca o neaşteptată străfulgerare de lumină, şi eu mă surprindeam total epuizat şi dezolat. Cu toate că deveneam imediat conştient că ceasul a sunat pentru a vesti triumfal clipa mult-aşteptatei călătorii, din cauza oboselii şi a războinării îngerului somnului, pe care încercasem să-l prind de aripi, rămâneam culcat, acoperit până peste cap şi în primul moment nici nu voiam să mă trezesc, nici să călătoresc, mi se părea de neînlocuit această stare de relaxare interioară în care se aflau trupul meu şi conştiinţa mea, scufundate parcă într-un lichid cald, aromat. „Andi, Andi, e timpul", aud vocea mamei mele. „Ai uitat oare? Astăzi plecăm la drum." Îmi vin treptat în fire şi, cu ochii închişi, îngădui mamei să mă dezbrace de pijama şi să-mi umezească fruntea. În timp ce îmi piaptănă părul, capul meu cade obosit pe umărul ei.

Dar mahmureala mea dispare într-o clipă după ce-mi beau cafeaua cu lapte, caldă, şi zăresc în faţa uşii noastre fiacrul, violet-închis în lumina lunii şi a zorilor, mare cât o

corabie. Noaptea e răcoroasă, iar caii miros a fân și liliac. Sub lumina felinarului de la fiacru văd sub cal, galbenă, o balegă proaspătă, care aburește. Șed între mama și Ana, pe bancheta din spate, sub coviltirul din piele al fiacrului. Tata șade în față, lângă vizitiu. În fața noastră e așezat uriașul cufăr galben din piele de porc, iar picioarele ne sunt învelite într-o pătură aspră din păr de cămilă, care miroase a cal și a urină. „N-om fi uitat nimic?" întreabă mama. „Termosul e la mine", spune sora mea. După care mama își înalță privirea spre cer și își face cruce. „Cred că n-am uitat nimic." Se vede pe fața ei că e mulțumită: pe cer lucește luna plină, mama adora luna tânără.

Asfaltul e strălucitor, de la stropitoare sau de la ploaie, iar fiacrul plutește tăcut, legănat blând de valurile fluxului în creștere al zorilor. Se aude numai clămpănitul monoton al motorului navei în care macină opt pistoane puternice. Nu mai sunt somnoros, doar răceala dimineții răcoroase îmi adie pe la nas și eu mă lipesc înfrigurat de mama. La gară, tata plătește vizitiul și predă unui hamal lucrurile noastre. Apoi intrăm în tren, la clasa întâi, unde lucește lumina de cobalt a lămpilor cu acetilenă și ne așezăm în scaunele îmbrăcate în pluș verde, pe care crește un gazon englezesc miniatural. Deasupra scaunelor, cum ar fi în grădină gardul viu de trandafiri – danteluțe albe. Eu șed lângă geam, pe locul de onoare. Înăuntru e cald și încep să mă dezmorțesc. În gară se leagănă florile în coșulețe verzi din care se iește mușchiul. Din semiîntunericul intrării oficiale răsar două călugărițe, ca doi uriași pinguini. Atunci gara se urnește deodată, pornesc și florile din coșulețele în balans. Privesc în sus: se urnește și Luceafărul alb al zorilor, steaua cea bună a călătoriilor noastre.

Cu toate că mă bucuram de castanii din fața casei, de camera noastră și de lucrurile noastre, de mirosul așternutului meu și de cel al casei noastre, îmi cădea greu de fiecare dată

când realizam că se apropie sfârşitul călătoriei. Pentru că eu eram, ca şi tata, încă de pe atunci, îndrăgostit de trenuri. Numele de oraşe pe care tata le rostea în vis, aiurând, mă otrăveau cu dor, încă de pe atunci. Mă îmbătam cu melodiile călătoriei pe care le cântă roţile, iar rândunicile şi păsările migratoare le notează în dense triolete pe portativul firelor de telefon, cu acel *ad libitum* al interpretării şi improvizaţiile dintre pauzele de trei pătrimi în care se intercalează, abrupt şi zgomotos, marile orgi ale podurilor şi flautul sirenelor care sfredeleşte întunericul gros al nopţii şi depărtării cu suspine şi icnete obosite. Aşa cum în timpul zilei mă exaltam, cu nasul turtit pe sticla ferestrei, de jocul dominoului chinezesc al peisajului, de dreptunghiurile negre ale arăturilor, de romburile verzi ale livezilor şi pătratele galbene ale grâului aprins, pâlpâind dureros în arşiţa soarelui de amiază. Dar în mod deosebit mă tulbura faptul, ca o presimţire tulbure, că în timp ce eu dorm, trupul meu, întins în poala moale a somnului, străbate spaţiul şi depărtările, în ciuda imobilităţii sale şi în ciuda somnului, şi în astfel de clipe nu mă temeam de moarte, ba chiar mi se părea că, graţie acestei viteze ameţitoare cu care trupul meu se deplasează în spaţiu şi timp, el este absolvit de moarte, că, aşadar, această viteză şi această mişcare înseamnă de fapt victoria asupra morţii şi asupra timpului. Nervozitatea solemnă cu care părinţii mei se pregăteau de călătorie, pluşul verde şi dantela din compartiment, becul albastru de nuanţa cernelii, pe care tata îl aprindea înainte de a ne culca, şi adâncimile de acvamarin ale luminii lui, toate acestea transformau călătoria într-o sărbătoare tăcută, şi din această cauză întotdeauna după revenirea de la drum eram bosumflat şi, şezând în fiacru, somnolent, mai auzeam încă vuietul sirenelor în noapte şi clămpănitul melodios al roţilor de tren. Şi-n timp ce eu lâncezeam trist sub cerga de piele a fiacrului, obosit şi dornic totuşi de-un prim somn, în timp ce vizitiul învârtea din bici, iar caii dădeau

vânturi, sora mea Ana plângea mocnit. Ea putea, deşi deloc sensibilă, cum spunea mama, să izbucnească în plâns uneori, în rare momente: după sărbători şi după călătorii. Iar dacă aţi fi întrebat-o de ce plânge, o clipă ar fi rămas pe gânduri şi v-ar fi răspuns că-i pare tare, tare rău că s-a trecut o sărbătoare (o călătorie), ar fi râs de mirarea şi deruta dumneavoastră şi ar fi început din nou să se smiorcăie, neconsolată.

Privesc din urmă fiacrul şi caii care se îndepărtează de casa noastră şi aud cum mama descuie uşa. Intru, iar ochii mi se lipesc deja de somn şi oboseală. În clipa aceea, încă înainte de a deschide ochii, simt mirosul camerei noastre. Miros pe care deja îl uitasem, dar care îmi aduce aminte brusc că mă aflu în camera noastră, acelaşi miros cu care fusesem atât de obişnuit încât deveneam conştient de el abia în acele clipe când reveneam acasă din vreo călătorie. Mirosul de cafea, ulei de peşte, vanilie, scorţişoară şi simfonia tatii. Toate acestea într-o stare de uşoară descompunere, ca apa stătută peste noapte în vaza de flori.

Mama învârte comutatorul, sclipeşte muşamaua în carouri de pe masă şi eu o ating cu degetul: încă mai e puţin cam lunecoasă, de la grăsimi, iar câte-o crestătură pe ici, pe colo, deja înnegrită, aduce cu o rană veche, cicatrizată. Umezeala a desenat pe plafon un Uriaş, şi acesta a devenit spiritul cel bun, păzitorul casei noastre; copleşit de barbă ca profeţii evrei, ţine în mâna dreaptă tablele, iar în stânga lampa noastră cu abajur de porţelan care seamănă cu o scuipătoare răsturnată – comparaţie pe care muştele au înţeles-o literal.

„Ah, camera noastră!" spune Ana, iar noi cuprindem cu privirea camera uitată, revăzând inventarul ei, care în absenţa noastră părea că se întunecase. Două paturi, bătrâneşti, din lemn; două dulapuri în care viermii săpaseră deja găuri mărunte din care curge un praf roz, fin, uşor şi

aromat ca untul. Noptierele de lângă paturi cu câte o placă de marmură albicioasă, ca pe mormintele copiilor de familie bună. În colţ, în dreapta uşii, un divan cu postavul lins, de culoarea vişinei putrede, un frumos divan bătrânesc asemănător cu o pianină şi în care, în amurg sau când liniştea era deplină, cântau arcurile. Deasupra lui, o litografie în culori: Mona-Lisa, pe care mama mea o decupase dintr-o revistă pe vremea când tabloul fusese scandalos furat din Luvru sau atunci când l-au recuperat triumfal, nu ştiu. Era pusă sub sticlă într-o ramă subţire de lemn aurit. La fel ca îngerul acela care veghează asupra copiilor, femeia-fluture, *Chrysidia Bellona* (numele unui fluture din albumul meu), în faţa căruia ne rugam ca în faţa unei icoane. Masa era acoperită cu dantelă unguréscă, iar în mijlocul ei se afla o vază din imitaţie de cristal albastru şi o scrumieră metalică rotundă. Pe placa de marmură de lângă patul tatii se mai afla o scrumieră, o scrumieră mare din email verde, ciuntită în două-trei locuri. Prin cele trei jgheburele orizontale, care slujeau drept locaş pentru ţigări, marginea ei era împărţită în trei arcuri de mărime egală. Pe aceste segmente dintre jgheaburi era scris cu litere negre, de trei ori repetat, ca într-un ecou: SYMPHONIA. În cameră, pardoseala, din scânduri mai fine, scârţâia foarte discret, ca pantofii noi, în afară de locurile unde era întins covorul şi unde paşii amorţeau complet. În dreapta uşii, lângă fereastră, era aşezată maşina de cusut a mamei – o construcţie metalică solidă, din fontă, asemănătoare cu arcul unui pod de cale ferată. Acest arc se termină în partea de jos cu nişte rotiţe, şi acestea din fontă neagră. Pedala e din împletitură metalică, ceva mai măruntă decât cea de pe laturi. Cu ajutorul unui manşon dublu, pedala e legată printr-o pârghie înclinată, cu rotulă, de rotorul maşinii. În jgheabul rotorului cade cureaua de transmisie cilindrică îmbinată cu două copci de sârmă. Cealaltă roată cu jgheab, mult mai mică decât cea dintâi, se află în capul maşinii, în imediata apropiere

a strălucitoarei roți de transmisie, cu spițe scurte, radiale. Capul mașinii, acest mare cot negru, e lăcuit, iar în capătul din stânga, unde se află complicatul mecanism al acului și al bobinelor, ascunse vederii, se termină cu vreo două osii cilindrice, asemănătoare coarnelor melcului. Când mașina e în funcțiune, bobinele nevăzute torc un fir mătăsos, ca viermii de mătase sau ca păianjenii. În afara osiilor mecanice verticale din capul mașinii și strălucitoarea roată de transmisie, care sunt din oțel călit, cromat și strălucesc, toate componentele metalice sunt date cu vopsea neagră. Laturile sunt unite în părțile interioare de o placă trapezoidală pe care apar, turnate, literele semicursive majuscule SINGER.

În porțiunea unde laturile se lărgesc, sunt turnate, de ambele părți, simetric, în forma unor păianjeni uriași, emblemele firmei. La o analiză atentă însă, descoperim, nu fără uimire, că păianjenii împletiți în inelele construcției metalice a laturilor nu reprezintă de fapt niște păianjeni, ci suveica mașinii, mărită de-o sută de ori, cu mosor mecanic, din care se toarce ața (care, mărită, a devenit groasă ca o frânghie și, de aceea, greu de recunoscut) și care, imitând litera S, dă iluzia unor picioare de păianjen. Această emblemă este, ca pe blazoanele nobiliare, vopsită galben-auriu, la fel ca arabescurile de pe capul lăcuit al mașinii. Arabescurile acestea sunt deja în parte scorojite, poleiala se desprinde în fâșii fine, subțiri. Placa soclului, din lemn furniruit, a început de asemenea să se deterioreze, îndeosebi pe la margini. Mai întâi se coșcovește, de la schimbările de temperatură și de la umezeală, apoi începe să se vălurească și să se exfolieze, ca unghiile bolnave. O mică emblemă din alamă, ovală, ca un medalion, la fel de galben și de strălucitor, este prinsă pe grumazul suplu al mașinii cu două șuruburi zimțate. Are imprimat același mosor-păianjen, însă acum mult mai clar, datorită dimensiunilor reduse. Jur-împrejur, ca pe monede, e imprimat în

basorelief THE SINGER MANFG. CO - TRADE MARK. Când învârteam pedala, maşina zumzăia ca o liră. O dată am rupt acul, aşa că mama a dat jos cureaua de transmisie. În fine! La revenirea acasă, privirea, înainte de-a adormi, îmi cădea pe această maşină şi, poate din cauza călătoriei îndelungate cu trenul şi datorită tuturor impresiilor sonore care care îmi rămăseseră, îmi părea că ea lucrează. Auzeam cum zbârnâie roţile şi cum lunecă, moale, osiile.

Uneori, seara, venea la noi domnişoara Edith. De personalitatea ei legam cele mai ciudate profesii, cele mai distinse preocupări, aşa încât pălăriile acelea albe pe care le aducea la noi, pe calupul de fasonat, le socoteam parte din extravaganţa ei, parte a personalităţii şi a destinului ei. Toate acestea erau pentru mine pălăriile de mireasă ale domnişoarei Edith. „Ce părere aveţi, doamnă Sam, despre pălăria asta de mireasă?" o întreba pe mama, potrivindu-şi pălăria şi înclinând capul într-o parte, cum fac persoanele melancolice. Îi cunoşteam povestea şi de aceea personalitatea ei îmi părea şi mai ciudată. Domnişoara Edith fusese logodită cu un grof ungur care o părăsise chiar în ajunul nunţii. În locul cadoului de nuntă îi trimisese un pachet, o cutie mare pe care era scrisă, cu litere de aur, marca vestitei ape de colonie *Chat noir*. Când domnişoara Edith a deschis cutia, din aceasta a sărit o pisică neagră; sau doar a căzut din ea o pisică neagră, sugrumată cu sârmă, nu-mi mai amintesc. De atunci, domnişoara Edith a rămas cu epilepsia. Cum spre seară neurastenia ei era mai accentuată, şi cum tot atunci singurătatea o apăsa cel mai tare, ea îşi alesese casa noastră, pe linia prieteniei dintre tatăl ei şi al meu, deoarece gălăgioasele petreceri orăşeneşti o aruncau în cea mai adâncă melancolie. Atacurile de epilepsie o surprind uneori la noi, în clipa când te-ai putea aştepta cel mai puţin la vreo ieşire lirică din partea ei: între două vorbe dintre cele mai obişnuite sau în inima însăşi a liniştii pe care ea a ţesut-o, fermecător, în jurul nostru.

Domnişoara Edith creează o nouă pălărie de mireasă, scoate din geantă, ca dintr-o găină despicată, panglici şi dantele. Toate astea mama le priveşte cu un fel de falsă nepăsare, iar Ana e în extaz. Eu stau în poala mamei şi privesc degetele domnişoarei Edith, aducându-mi aminte, ca şi cum s-ar fi întâmplat demult, cum adineaori mă alinta cu aceste degete minunate, cărora le şade aşa de bine să se joace cu danteluţele. Degetele i se termină cu unghii lungi, lăcuite, care pocnesc la contactul cu mătasea. Tocmai a rostit, în surdină, o propoziţie (iar vocea ei, odată cu apropierea nopţii, devine tot mai stinsă şi sublimă), şi vraja persoanei ei ne-a luat pe deplin în stăpânire. Când şi-a pierdut pentru prima dată cunoştinţa, cu toată spaima pe care am tras-o, credeam că e foarte firesc ceea ce s-a întâmplat şi că domnişoara Edith a fost din întâmplare aceea care a căzut în nesimţire, şi că acest lucru putea să se întâmple, la fel, oricăruia dintre noi, dar mai ales mie – nu pricepusem de la bun început că această vrajă care plutea în aer, că acest văzduh magnetizat care ne învăluia, vin chiar de la ea, din personalitatea ei, din degetele ei, din încâlceala haotică a dantelelor ei. Avea ochi mari, negri, umbriţi de abia vizibile cearcăne vineţii, ceea ce nu făcea decât să le accentueze adâncimea. În ei se întrezăreau instinctele tulburi ale feminităţii sale pe care, după şocul suferit, le înfrâna în cochilia fragilă a trupului. Conştientă de forţa distructivă şi devastatoare a fiinţei sale şi a sexului său, ea se străduia să-şi înfrâneze pornirea sângelui, şi poate că de aici izvora acea magnetică, aromitoare ameţeală în care ne învăluia şi de la care aerul rămânea greu ca ploaia de aur a lui Zeus.

Domnişoara Edith cădea pe spate, pe canapeaua noastră roşie, unde o ajungea răzbunarea zeilor.

În tot acest timp eu tremuram, nu atât de teamă cât datorită unui fel de tulbure conştiinţă a faptului că asist la un fenomen tainic şi excepţional. Domnişoara Edith se prăvălea pe spate, fără a lăsa din mână dantela pe care o ţinea,

apoi ridica în sus picioarele, astfel încât puteam să-i văd interiorul mătăsos al trupului. Ceea ce m-a uimit cel mai mult şi m-a lăsat buimac a fost faptul că în această lungă mănuşă de bal, pe care în acel moment o reprezenta trupul ei, nu erau tivuri şi aţe, cum mă aşteptam, ci era căptuşită cu mătase şi împodobită cu dantelă, poate chiar mai opulent decât pe faţă. Câteva clipe luptă cu disperare frământându-şi pieptul, smuceşte şi roteşte din cap, eliberându-şi părul strâns ordonat, din care cad clame şi agrafe. Apoi trupul ei e străbătut de un spasm de voluptate. Mama apreciază imediat locul celei mai mari tensiuni şi-i desface un nasture de la bluză. Ultimul lucru pe care-l văd este orbitoarea albeaţă a pieptului ei, care ţâşneşte din bluză torenţial. Apoi în cameră se face simţit mirosul acrişor de oţet cu care mama o freacă la tâmple. Imediat urmează uşurarea. Când deschid din nou ochii, pe care de ruşine îi închisesem, domnişoara Edith e deja întinsă pe canapeaua noastră, acoperită cu pătura, şi respiră în linişte, ca un copil, cu mâinile întinse deasupra capului.

Domnişoara Edith se trezeşte aşa cum se deschid florile. Îşi prinde iarăşi agrafele-n păr, desfăcându-le cu dinţii. Apoi pune la loc în geantă panglicile şi dantelele, iar pălăria şi calupul într-o cutie mare de carton. Nimeni nu scoate nici un cuvânt. Ea îşi priveşte cu mirare mâinile, apoi îşi încheie nasturele pe care i l-a desfăcut mama. În urma ei rămâne în cameră o ciudată, înmiresmată devălmăşie de la care mă cuprinde ameţeala.

Domnişoara Edith a adus în casa noastră, în patriarhala noastră împietrire, culorile exotismului şi ale *Weltschmerz*-ului, mirosurile întunecate şi dense ale feminităţii ei, un fel de metropolitană, distinsă, aş zice nobiliară atmosferă. Acest *spleen* de metropolă era în vocea ei, în unghiile ei lăcuite sidefiu, în gesturile ei neurastenice, tremurătoare, în paloarea ei, în boala ei domnească, la originile căreia

stăteau serbări și extaze, precum și ciudatul, seducătorul simbol al pisicii negre și al parfumului cu același nume, scris cu litere de aur pe cutia de carton a exaltărilor ei. Ea a introdus în visările mele neliniștea, fluidă și misterioasă ca legănarea dantelelor ei, ca miresmele ei cu care ducea în ispită curiozitatea și tihna mea de copil. Pentru că miresmele acestea ne vorbeau, prin prezența lor fastuoasă, despre o altă lume, dincolo de cercul casei noastre, dincolo de granițele cunoașterii mele, dincolo de sferele plăcutei existențe de zi cu zi.

Domnișoara Edith, cu miresmele ei, desigur artificiale, a sădit în sufletul meu disoluția.

În spectrul acestor miresme, numai culoarea violetă era mirosul cărnii ei, pe când celelalte culori, răsfrânte prin prisma feminității sale aveau o origine neștiută, dar, fără îndoială, exotică și aristocratică. Din seara aceea când a căzut în nesimțire pe divanul nostru și când am întrevăzut mătasea și dantelăria în focarul incandescent al curiozității mele, am început să evit poala mamei, unde până atunci tihneam, ferit de păcat și greșeală. Din seara aceea, însă, mă așezam mai degrabă pe canapeaua de culoarea vișinei putrede, pe aceeași canapea care fusese culcușul și martorul ploii de aur. Nu pentru că dragostea mea pentru mama ar fi slăbit; asta, nicidecum. Dar a trecut printr-o criză adâncă: nu puteam găsi în ea explicația traumelor mele și a tremurului care mă cuprindea spre seară, în răstimpul când sosirea domnișoarei Edith, reală sau imaginată, îngreuna aerul cu miresme dense, vestitoarele trupului ei. În acele momente, după fictiva bătaie în ușă, coboram de pe genunchii mamei și mă duceam, pasămite întâmplător, să mă întind pe canapea – nu voiam s-o înșel pe mama, nici nu voiam, pe de altă parte, ca domnișoara Edith să mă surprindă abandonat fără nici o rezervă iubirii unei alte femei.

Această istorie s-ar putea termina aici, prin această rușinoasă mărturisire. Cred că nici nu trebuie să amintesc că

mama a observat infidelitatea mea şi că într-o zi mi-a spus, cu dureroasă uimire: „Ştiu, dragul meu, într-o zi tu ai să mă părăseşti pentru totdeauna. Ai să mă ascunzi undeva în pod sau la azilul de bătrâni". Atunci eu am început, cu o groază de regrete, să-i jur că asta nu se va întâmpla niciodată şi să blestem în mintea mea clipa în care domnişoara Edith a intrat în casa noastră. Dar mama, adânc jignită de infidelitatea mea şi neînţelegând prematura deviaţie a instinctelor mele, a continuat să mă tortureze, să vorbească despre bătrâneţea ei şi despre moarte ca şi cum acestea ar fi fost lucruri asupra cărora ea nu mai avea nici o îndoială şi pe care gestul meu n-a făcut decât să le grăbească. Atunci am început să plâng, s-o rog să nu mai vorbească, să-şi nege spusele, şi să-i fac jurăminte de credinţă, fără ca între timp să am cea mai mică îndoială în jurămintele mele, ba chiar găsind o bucuroasă mulţumire în posibilitatea care mi se oferea ca într-o zi să şi dovedesc adevărul acestor legăminte.

Un singur lucru încă, într-adevăr sfârşitul. O dată, către primăvară, mama voia să profite de prima zi însorită din an şi să facă mare curăţenie. A deschis larg geamurile şi domnişoara Edith s-a risipit pe fereastră ca un nor mirositor. Mama, care fără-ndoială a observat această plecare, n-a spus nimic, ba chiar se prefăcea că n-a băgat de seamă nimic. Doar că a ridicat, cu două degete, nu fără respect, un fragment de dantelă care se rătăcise după canapea şi era deja încrustată de praf, ca un filigran de argint. Apoi a aşezat pe fâraş această relicvă a relicvelor, iar dantela s-a răsucit în cerc ca o coroană. Am apucat să mai văd cum a sclipit în aurul soarelui matinal, maiestuos aşezată deasupra pufului unduitor al prafului, al ziarelor mototolite şi al cojilor de ouă.

Domnul Gavanski, vegetarian, sosea tumultuos, pufăind, aburind ca un crenvurşt fierbinte, îngheţat de seara înzăpezită de iarnă, pe care o aducea maldăre în casa noastră sau o împingea în faţă ca pe-un bulgăre de zăpadă. După

ce se golea de tot prisosul de aburi, după ce închidea toate supapele, își freca mâinile și își scotea paltonul cu guler de blană, începea să scoată la fructe din buzunare ca un magician. În timpul acestui ritual tatăl meu rânduia, în cameră, figurile de șah, așteptându-l cu deschiderea lui engleză ca într-o cursă. Pe el nu-l interesau vrăjitoriile și copilăriile domnului Gavanski. Pentru mine însă și pentru sora mea Ana, acesta era o priveliște demnă de respect și admirație. Însuși faptul că domnul Gavanski era vegetarian, un om, deci, în complicitate cu vegetalele, era suficient să-mi ațâțe curiozitatea. Se oprea în mijlocul camerei, înfipt bine pe picioare, ca și cum pentru asta ar fi fost nevoie de un efort deosebit, aștepta apoi ca liniștea și năuceala să atingă punctul culminant. Când mama își oprea răsuflarea, iar eu și Ana căscam gurile de curiozitate, cu gesturi teatrale și foarte precise își vâra mâinile în buzunarele paltonului și scotea de acolo cele mai diverse fructe, de la cele mai obișnuite, de la felioarele de mere uscate și stafidele chihlimbarii, până la cele mai ciudate poame, cum ar fi curmalele sau portocalele chinezești. Efectul era întotdeauna deosebit. La aceasta contribuia nu numai anotimpul – iarna –, în care aromele roadelor au prin ele însele ceva magic și vrăjit, ci și faptul că domnul Gavanski reușea, ca un maestru în magia neagră, să scoată din buzunarele sale o asemenea cantitate de fructe uscate, dar mereu mirositoare, care, deci, nu-și pierduseră aproape nimic din valoare, încât masa noastră devenea o trapeză bogată, iar mirosurile se amestecau îmbătător înnobilându-se reciproc. Noi trebuia să ne frecăm la ochi, ca la un spectacol de circ, și uneori aveam impresia că domnul Gavanski depășise granițele admisibilului și că se silește, ca într-un cabaret de provincie, să ne amăgească printr-o halucinație colectivă, iar când ne va elibera de aceste fermecate ferecături ale văzului și auzului, ne vom trezi poate într-o foarte delicată și neplăcută situație. Și toate astea le făcea într-adevăr strălucitor. Mai întâi, deci, scotea din buzunare

fructe cu totul obişnuite, pumni întregi de stafide, ca introducere la partea a doua a programului, care, însă, va începe în momentul când noi ne vom închipui că nu mai sunt posibile surprize. Atunci începea să scoată, de prin buzunare şi din căptuşeală, curmale, smochine, migdale şi marţipan şi încă nişte fructe exotice pe care le deosebeam numai după miros, dar ale căror denumiri au fost şi au rămas pentru noi pe veci o taină.

Atunci în uşa camerei îşi făcea apariţia tata şi întrerupea această joacă pe care o considera copilărească şi nedemnă:

„Prietene – spunea fără răutate –, înclinaţiile dumneavoastră artistice o să vă ducă la sapă de lemn".

În acel moment, domnul Gavanski, pasămite surprins, lăsa pe masă ultima smochină şi se retrăgea cu tata în cameră, unde se dezlănţuia imediat o ciorovăială aprigă pentru a se decide cine va juca cel dintâi cu regina albă.

Tata se străduia zadarnic să trimită la tipar noul său *Regulament al transporturilor*, la care lucra de ani de zile. Manuscrisul zăcea în sertarul mesei de scris, dactilografiat, plin de sublinieri cu creionul roşu, plin de corecturi pe margine, de fragmente adăugite, note de subsol, notiţe, apendici, preambuluri, încărcat de felurite semne ciudate şi nişte mici, minuscule ideograme. Aceste ideograme tata le-a decupat din vechiul său mers al trenurilor pentru anul 1933, apoi le-a lipit cu multă răbdare pe noul manuscris şi asta dădea textului un farmec deosebit. Aceste desene reprezentau vagoane cu însemnul de clasă, coarne de cerb în chip de semilună stilizată, furculiţe şi cuţite simetric încrucişate, ca o emblemă pe vreun blazon nobiliar, vapoare din care sfredelea sfoara răsucită şi subţire a fumului, avioane nu mai mari decât ţânţarii şi la fel de uşoare şi zgomotoase, automobile reduse la perfecţiunea formei lor cubiste, cu roţile micşorate la punctul ideal. În acest măreţ manuscris se adunaseră toate oraşele, toate pământurile şi toate mările, toate cerurile, toate ţinuturile, toate meridianele. În acest manuscris erau legate cu o singură trăsătură moiseeană, ideală, cele mai îndepărtate oraşe şi insule. Siberia-Kamceatka-Celebes-Ceylon-Mexico-City-New-Orleans erau aici prezenţe tot atât de impunătoare ca Viena, Parisul

sau Pesta. Era o biblie apocrifă, sacrală în care s-a repetat minunea Facerii, dar în care au fost îndreptate toate nedreptăţile Domnului şi neputinţa omului. În acest pentateuh, distanţele dintre lumi, atât de crud despărţite prin voia Domnului şi păcatul dintâi erau, iarăşi, reduse la măsura omului. Stăpânit de-o furie oarbă ca un Prometeu şi demiurg, tatăl meu nu recunoştea distanţa dintre cer şi pământ. În acest anarhic şi ezoteric Nou Testament era aruncată sămânţa unei noi frăţii şi noi religii, era scrisă teoria unei revoluţii universale împotriva lui Dumnezeu şi a tuturor îngrădirilor lui. Era o miraculoasă, aş zice, dar bolnavă asociere de panteism spinozian, russoism, bakuninism, troţkism şi foarte modern unanimism, un nesănătos amalgam de antropocentrism şi antropomorfism, într-un cuvânt, o genială teorie panteistă şi pandemonică, bazată pe cuceririle ştiinţei, pe principiile civilizaţiei moderne şi tehnica noilor vremuri, ca şi pe resursele naturale ale scoarţei pământului şi ale oceanelor, care a încercat să instaureze armonia între noile teorii materialiste şi ştiinţele oculte ale evului mediu. Şi de aceea, oricât ar părea de paradoxal, această *summa* a noii religii şi a noii concepţii despre lume lua în considerare cu foarte multă seriozitate baza materială şi suprastructura spirituală în aceeaşi măsură, iar *Capitalul* lui Marx era una din temeliile acestei noi cosmogonii şi ale acestui nou contract social. Dar, cu toate astea, tatăl meu îşi scria imaginarul regulament al transportului neţinând seama prea mult de conflictele sociale şi de evoluţiile social-istorice din lume, neţinând cont de timpul istoric şi de spaţiu, ci îl scria cum se scriu cărţile profetice: obsedat de viziunea sa şi la periferia vieţii reale.

Pe vremea când încă descuiam masa de scris a tatii, ca să admir fotografiile şi ideogramele din manuscrisul lui, toţi mai eram convinşi că într-adevăr e vorba de încă o (a treia) ediţie, nouă şi adăugită a cărţii sale *Regulamentul transportului*

rutier, naval, feroviar și aviatic (Editura Engl & Comp, Novi Sad, tipografia Djordje Ivkovic). A trebuit să treacă mult timp ca să ne dăm seama de adevăratul sens și de esența manuscrisului tatii. Începându-și *Regulamentul*, el devenea, puțin câte puțin, intoxicat de numele de țări și orașe, și astfel în conștiința lui s-a ivit, în ciuda foarte utilitaristei și practicei intenții de a uni mări și continente, ideea ademenitoare, halucinantă că pentru o asemenea muncă moiseică nu este de ajuns doar să tragi o linie între două orașe îndepărtate și să menționezi ora plecării și ora sosirii trenului sau a navei. Deodată, în fața lui a răsărit o mulțime de chestiuni de nerezolvat, o mulțime de probleme pe care tatăl meu nu voia să le ignore pur și simplu, cum o făcuseră precursorii lui în această muncă, și chiar și el însuși în Uhrfaustul său, în prima ediție a *Konduktor*-ului, cel din 1932, în care încă nu fuseseră notate liniile internaționale. Repet, greutățile erau enorme, iar rezolvarea lor putea să umple o întreagă viață. La început, tata voia, după cum spuneam, să facă doar a treia ediție, lărgită și adăugită a *Regulamentului* său, și această misiune i s-a părut ușor de realizat. Ca să-și poată asigura suficient timp și bani, și-a dat demisia de la slujbă și a început să adune bibliografie. Simțul practic nu l-a trădat nici în această împrejurare. De la clienții lui vechi, majoritatea comercianți evrei, aceiași care și înainte își făceau reclamă cu mult succes prin intermediul konduktorilor, a reușit să adune, în avans, o anumită sumă. Firește, la aceasta au contribuit și excelentele stilizări ale anunțurilor publicitare pe care, pornind de la datele foarte sumare din cartea de telefon, le compunea noaptea, la lumina lunii, ca pe niște geniale miniaturi lirice. *Treizeci și una bucată clopote în greutate de 7 560 kilograme a turnat turnătoria de clopote a inginerului Poznjakov. Cereți oferta, domnilor!* Un haiku din colecția lui, menit reclamei pentru fântânile arteziene, suna astfel: *Lângă această pompă nu mai există mizeria apelor, bezna*

fântânilor dispare, Krohn Adolf şi fiii. Iar un altul: *Trandafiri de diferite sortimente livrează, toamna şi primăvara, vestitul florar Ladislaus Ševar. Erstklassig!* Autentificându-le prin agenţia drepturilor de autor de la Pesta, trimitea aceste anunţuri prin poştă proprietarilor, însoţite de copia certificatului de autor. Succesul, firește, n-a întârziat să apară. Adunând o sumă suficientă pentru începerea cercetărilor, tata s-a aprovizionat cu noi hărţi şi noi cărţi şi, într-o seară, târziu, în plin avânt al inspiraţiei, iluminat, a pus pe hârtie prima propoziţie, gândită ca un fel de introducere sau instrucţiune de folosire. Această idee măreaţă, această genială întrebare i-a străluminat mintea aşa cum lui Moise îi şoptise vocea din tufişul în flăcări: prin surprindere. Şi această singură şi unică propoziţie, această mare, capitală întrebare transpusă într-un plan superior, metafizic, în curând îl va răpi prin sensul şi misterul ei, la care tata s-a decis să găsească un răspuns: *„Cum să călătorim în Nicaragua!"*

Conştient de faptul că demistific importanţa şi grandoarea întreprinderii tatălui meu, repet totuşi că în primul moment nu exista în intenţiile lui nimic deosebit sau măreţ. La început, ziceam, acestea nu erau decât nişte minuscule ghiduri turistice, cu obiective istorice, muzee, fântâni şi monumente, pe-alocuri cu unele comentarii privind obiceiurile, religia, istoria, arta şi cultura. Dar, cum în această intenţie tata începuse să consulte enciclopedii şi lexicoane (cel mai mult s-a folosit de *Meyerlexicon*-ul din 1867, în cincisprezece tomuri, precum şi de cel nou, din 1924-1930, şi apoi de marea *Encyclopaedia Britannica* şi de *Jüdische Lexikon*-ul din 1928, în cinci volume), întrebările la care căuta răspunsuri au început să-l atragă în egală măsură în profunzime şi în deschidere, aşa încât a adunat un enorm repertoriu bibliografic din cele mai diverse domenii, în aproape toate limbile europene, iar lexicoanelor le-au luat locul studiile alchimice, antropologice, antropozofice,

arheologice, astrologice, astronomice, caracterologice, carteziene, cartografice, catalepsice, cataplexice, cauzaliste, cazuistice, cvietiste, chinologice, comediografice, comparativiste, confucianiste, constituționaliste, cosmice, cosmogonice, cosmografice, cosmologice, darwiniste, deiste, dialectice, dihotomice, dietetice, diluvialice, dinamice, dipsomanice, diplomatice, dualiste, exacte, exorciste, exosmotice, eclectice, ecliptice, ecologice, economice, echilibristice, embriologice, embolice, emoționaliste, empirice, empiriocriticiste, empiriomoniste, empiriste, enciclopedice, endemice, entomologice, epicureice, epizootice, erotematice, erotice, esențialiste, escatologice, esperantiste, estetice, etice, etimologice, etnice, etnografice, etnologice, etologice, eufonice, eugenetice, evangheliste, evoluționiste, ezoterice, fantomistice, fantasmagorice, fariseologice, fataliste, fenologice, fenomenologice, fetișiste, filogenetice, filologice, filosofice, financiare, fizice, fiziognomice, florilegice, folclorice, formaliste, freudiste, genealogice, genetice, geocentrice, geodezice, geofizice, geognosice, geologice, geometrice, geopolitice, geotermice, geotropiste, germanistice, glaciologice, gnoseologice, gnostice, gramaticale, harmonice, hegeliene, helenistice, heliocentrice, hemoterapiste, heracliteene, heterosexualiste, hidraulice, hidrodinamice, hidrografice, hidrotehnice, hinduiste, hipnotice, hipologice, humaniste, idealiste, ideografice, iconografice, iconoclaste, iconolatre, iluzionistice, indeterministe, individualiste, intuiționiste, iraționaliste, istorice, iudofobice, juridice, kabalistice, kiromantice, lexicografice, lexicologice, literare, lamarchiste, larpurlartiste, magice, magnetice, machiste, marxiste, martirologice, masonice, materialiste, medievale, mefistofelice, mecanoterapice, memorialistice, mercantiliste, metamorfiste, metempsihice, microbiologice, mineralogice, mistice, mitologice, monoteiste, morale, morfologice, muzicologice, navigaționale, neokantiene, normative, numismatice, obiectiviste, onomastice, optice,

oratorice, organografice, orometrice, osmologice, paleografice, paleofitologice, paleontologice, panteiste, parazitologice, particulariste, pietiste, platonice, pluraliste, polimorfiste, politice, semasiologice, senzualiste, sceptice, scolastice, sioniste, sociologice, sofistice, solipsiste, spiritualiste, stematografice, stoice, supranaturaliste, taoiste, tautologice, tectonice, tehnice, telepatice, teologice, termodinamice, toxicologice, topografice, toponomastice, unanimiste, uranografice, urbanistice, urologice, utopiste, venerologice, verslibriste, voluntariste, vulcanologice, zoografice, zoologice şi zoogeografice. Notele de subsol sau semnele ideografice în chip de cruce, semilună sau stea în şase colţuri au fost înlocuite de pagini întregi de manuscris mărunt, abrevierile s-au transformat în paragrafe, paragrafele în capitole şi, curând, ideea iniţială a combinării konduktorului şi ghidului a devenit doar o mică, provocatoare celulă-mamă, care se diviza, ca un fel de organism primitiv, în progresie geometrică, aşa încât până la urmă din ceea ce fusese *Regulamentul transportului auto, rutier, feroviar şi aviatic* a mai rămas doar gogoaşa uscată, semnul ideografic, o mare paranteză şi prescurtare, iar subtextul, marginaliile şi notele de subsol au absorbit în ele această măruntă, utilitară şi instabilă construcţie care se regăsea aproape nevăzută şi cu totul secundară pe harta pestriţă a lumii esenţelor, şi această fictivă şi abstractă arhitemă reprezenta numai liniile subţiri ale meridianelor şi paralelelor pe enorma construcţie de vreo opt sute de pagini, fără rânduri albe.

Textul îşi păstra cu îndârjire şi îndărătnicie titlul iniţial de *Regulament al transportului* şi nu făcea decât să confirme bolnava rătăcire a tatălui meu, care credea cu tenacitate în posibilitatea ca vreun editor să se lase păcălit de această evidentă înşelăciune şi să publice anarhica lui compunere hagiotică sub firma unui nevinovat regulament al transportului şi ghid turistic.

Cu toate că își considera capodopera încă neterminată, și întrucât mama mea îi dăduse de înțeles că intrăm în toamnă și iarnă complet nepregătiți, tatăl meu a oferit *Regulamentul* său unui editor. Însă, cum depășise de mult termenul de predare stabilit prin contract, și încă s-a mai prezentat și cu manuscrisul total nefinisat, editorul l-a refuzat, iar în plus tatăl meu a fost silit să returneze banii pe care-i primise în acont, precum și să suporte cheltuielile de judecată. Atunci, pierzând toate procesele, a căzut într-o grea depresie nervoasă, pe care mult timp a considerat-o ca fiind o consecință a insuccesului în privința *Regulamentului* și în primul moment n-am fost în stare să găsim o altă explicație, mai firească, acestui fenomen. Abia mult mai târziu am priceput: toamna, tatăl meu făcea o depresie din care nu se mai trezea decât primăvara. În aceste perioade de trecere, el era absorbit de adânci meditații și atunci întrerupea orice contact cu lumea, dedicându-se în întregime operei sale. La început se încuia doar în camera lui, în care nouă ne era interzis orice acces în această perioadă, iar mai târziu pleca în lungi călătorii al căror sens și scop n-am reușit niciodată să-l clarific. Pleca noaptea, târziu, în cea mai mare taină, fără a-și lua rămas-bun de la noi. Dimineața, mama ne înștiința, cu o voce pentru mine mereu stranie, că tatăl nostru „a plecat într-o direcție necunoscută pentru mai mult timp". Revenea primăvara, slăbit, cumva alungit straniu și schimbat, surâzându-ne de departe, făcându-ne cu mâna din fiacru, cu podul palmei întors spre el însuși. Îți venea să zici că totul trecuse. Câteva zile era liniștit, enigmatic, tăcut, apoi dintr-o dată, fără nici un motiv real, începea să urle sălbatic și să vânture sticlăria cu bastonul. Pentru că primăvara se trezea din letargia lui, tresărea din meditații, lăsa baltă o vreme blestematul de manuscris și revenea la starea lui normală de surescitare, acea stranie surescitare și revoltă împotriva lumii și a realităților care în fond era adevărata

lui natură. Atât de chinuitor înfrânat toamna și iarna, vara deja mortificat, primăvara se trezea în el egoismul, revolta lui insuficient definită împotriva orânduirii lumii și a oamenilor, și această revoltă, acest surplus de putere, această clocoteală a gândurilor și a sângelui îl întorceau din nou la viață. Era un extaz nesănătos, beție a soarelui și alcoolului, revelația omniprezentului freamăt care-l excita și mai mult, iar egoismul tatălui meu era de fapt numai o parte a *Weltanschauung*-ului lui, a panteismului lui. Era un egoism fără margini. În acest pan-egoism totul era supus, totul trebuia să-i fie supus lui, precum personalităților uzurpatoare din Vechiul Testament. Și astfel, în timp ce natura în fierberea ei, primăvara, își demonstra narcisoidă întreg registrul de puteri și energii, tatăl meu resimțea într-un și mai înalt grad greutatea nedreptății pe care i-au făcut-o Dumnezeu și oamenii în egală măsură. De aceea revolta lui metafizică, acest întârziat, monstruos vlăstar al tinereții sale ratate, înflorea primăvara cu și mai multă putere, clocotea vulcanic, ca un abces.

Conștienți de pericolul care ne amenință din cauza mesianicului *Regulament al transportului*, care a fost pus pe listele negre ale noii orânduiri (din cauza ideilor liberale și revoluționare pe care le conținea), a trebuit să părăsim strada castanilor sălbatici. Ne-am mutat într-o căsuță joasă, în cel mai sărac cartier al orașului, de fapt, într-o așezare-parazit, plină de țigani, vagabonzi și lumpen-proletari, cum le spunea tatăl meu. La vreo zece pași în dreptul casei se înălța rambleul căii ferate, pe care duduiau trenurile și din clipă-n clipă casa se zguduia din temelii. La început asta ne-a ținut într-o tensiune permanentă, ne luam cu mâinile de cap și ne vâram sub plăpumi, la limita crizei de nervi. Duruiturile trenului ne frângeau cuvintele și transformau cele mai nevinovate discuții în certuri pătimașe, încât ridicam vocea până la urlet, incapabili să ne facem înțeleși, ne

vânturam mâinile unii altora sub ochi, cu jugularele periculos umflate. A trebuit să treacă mult timp până să descoperim câteva legi ale acusticii care ne-au salvat de la dezaxarea totală şi cu ajutorul cărora am reuşit să revenim la pacea noastră relativă: în timp ce trecea trenul, coboram vocea o quintă-două şi vorbeam într-o tonalitate diferită de cea pe care ne-o impunea zgomotul vagoanelor şi care până acum ne arunca în confuzie. Acuma, zic, vorbeam ca din burtă, aplecându-ne capetele şi făcând bărbie dublă.

Tatăl meu lucra în acea perioadă la debarasarea ruinelor, pentru că jandarmii îi descoperiseră până la urmă domiciliul. El, însă, înaintase un protest aspru, explicitându-şi pe vreo zece pagini scrise mărunt starea precară a sănătăţii, bine susţinut de declaraţiile martorilor şi de foile de ieşire de la clinicile psihiatrice. Puterea argumentelor lui era incontestabilă, mai ales dacă se are în vedere, pe lângă toate faptele reale, tonul polemic şi stilul lui strălucitor: „Atrag atenţia Onor Comisariatului – scria în această jalbă – în legătură cu punctul A-doi, în care am avut curajul să menţionez cauzatorii totalei precarităţi a stării mele de sănătate şi să dovedesc, deşi foarte lucid, anormalitatea mea, precum şi totala mea nimicnicie morală şi fizică, nimicnicia unui nevrotic şi alcoolic, incapabil în egală măsură să poarte de grijă familiei sale şi lui însuşi, atrag atenţia, deci, în vederea cunoaşterii cât mai concrete a cauzei, cu toate că fiecare din cauzele amintite constituie deja şi o amputare fizică prin ea însăşi, că mai am şi platfus, pentru care de asemenea depun certificat, eliberat de către comisia de recrutare din Zalaegerszeg, prin care, cu 100% platfus, sunt scutit de serviciul militar..."

Trecuseră deja mai mult de douăzeci de zile, iar tata nu a primit răspuns. Motivele erau clare. În loc să se dezică oficial, măcar de formă, de opera sa proscrisă, el a menţionat drept cauze ale indispoziţiei lui alcoolul şi nebunia, ca şi pretextul ridicol al piciorului plat... Se întorcea

seara, extenuat, cu bătături sângerânde la mâini și cădea pe pat fără nici un cuvânt. Nu mai avea nici măcar atâta putere, ca odinioară, să spargă ceva cu bastonul lui. Era complet dezarmat. La lucru trebuia să meargă fără baston, și se întorcea aproape orb din pricina prafului depus pe ochelari, pe care severii și cruzii gardieni nu-i permiteau să-i șteargă.

Ne obișnuiserăm deja așa de bine cu trenurile încât am început să măsurăm timpul după mersul lor, după acest uriaș deșteptător plin de toane. Noaptea, dormitând, auzeam deodată cristalinul pianissimo al sticlăriei din vitrine, apoi începea să trepideze casa, iar trenul ne hăcuia camera cu marile pătrate luminoase ale ferestrelor sale care se alergau furioase. Ceea ce nu făcea decât să alimenteze și mai mult dorul nostru de zări îndepărtate, iluzia evadării. Pentru că în anul acela petrecut lângă rambleul căii ferate, în perioada totalei înfrângeri a tatălui meu, depărtarea a însemnat pentru noi nu numai o neguroasă aură poetică, dar și o catartică, foarte utilitară idee a evadării, izbăvirea de frică și foame. Iar gândul la fugă nu făcea decât să ne accentueze buimăceala: începuserăm să trăim, în camera noastră, ca într-un cupeu de tren. Inițiativa aparținea, desigur, tatălui meu. Țineam lucrurile împachetate în valize și beam ceaiul din termos. Cât era ziua de lungă, în absența tatii, picoteam unul lângă celălalt, după jaluzelele coborâte, înveliți în pături, ca într-o călătorie.

Sub impactul tuturor acestor întâmplări, din care la mine ajungea doar o pâclă eterică, pentru că mama însăși era neajutorată și dezorientată, am căzut într-un fel de melancolie infantilă, mi-am pierdut apetitul, am dat foc, într-un acces de isterie, albumului meu cu fluturi și zăceam toată ziua în pat, acoperit până peste cap. Un greu și îndelungat puseu de diaree mă epuizase complet și mult timp

n-am găsit mijlocul de a-l opri, cu toate că, din ordinul mamei, înghiţeam în fiecare dimineaţă câte-o linguriţă-două de cafea măcinată, amestecată cu puţin zahăr tos. Mama nu putea nicidecum să priceapă ce anume a provocat această amorţeală bolnăvicioasă şi diareea. Abia mai târziu am înţeles că diareea mea era consecinţa fricii, pe care, de asemenea, am moştenit-o de la tata. Lunga mea diaree, care a apărut fără nici o dereglare a organismului, era, deci, consecinţa greutăţii ce o aveam pe suflet, care era strâns legat de trup şi ale cărui seisme se transmiteau în primul rând prin sistemul nervos simpatic în aparatul digestiv.

Aceste diarei catartice au avut totuşi un efect benefic. Au lăsat în urmă o desensibilizare generalizată a organelor, m-am călit şi am devenit suplu.

Vorbind fără părtinire, din perspectiva de azi, foamea a avut efect benefic asupra noastră a tuturor, cel puţin la început. Desele mele cefalee, care erau doar urmarea supraîncărcării stomacului, au încetat dintr-o dată, definitiv. Însă tatăl meu a suferit metamorfoze miraculoase: s-a întremat şi s-a îndreptat de spinare, iar după o lună şi-a scos bandajele de pe palme şi a început să ţină târnăcopul cu mâna goală. În locul bătăturilor însângerate care sluţiseră mâna lui frumoasă, de distins frizer de dame, s-a prins o crustă neagră pe care, din când în când, o secţiona cu lama. Epuizat de munca grea din timpul zilei, seara era liniştit, tăcut şi nu avea accese de mizantropie. Surplusul său de putere, ceea ce se numea nebunia lui, se consuma de-a lungul zilei cu totul sau poate doar se domolea, nu ştiu. Sora mea Ana a îmbobocit cumva dintr-o dată, prematur, de bună seamă, s-a făcut palidă şi subţiratică, i-au apărut cearcăne întunecate pe care le desenase foamea şi care scoteau în evidenţă primele semne ale pubertăţii. Mama mea, eliberată de teroarea tatii şi de tutela lui, şi-a revenit la starea ei firească de agilitate, a smuls perdelele de la geamuri, a despachetat valizele şi a declarat într-o dimineaţă că, în fine, am ajuns,

că a venit sfârșitul călătoriilor noastre și că începem să trăim „o viață normală".

În zori ne treziseră bătăi în ușă, care au pătruns până la noi greu, ca prin stâncă. După ce, în sfârșit, mi-am dezlipit pleoapele, parcă strâns lipite cu ceară topită, l-am zărit pe tatăl meu în cenușia, murdara lumină a zorilor. Într-o pijama vărgată, desculț, cu părul care-i cădea patetic pe frunte, ca unui pianist, proptea ușa cu bastonul. Cei de-afară izbeau ca apucați, iar tata ținea vârful metalic al bastonului înfipt în încuietoare ca într-un ochi. Noi ședeam pe pat îngroziți, sprijinindu-ne pe coatele înțepenite de încordare, și priveam spre tata, care, cu vinele umflate, cu ochii bulbucați de spaimă, proțăpea ușa, opunând o dârză rezistență infamilor agresori. De dincolo de ușă se auzeau niște voci bărbătești încă rebegite de răcoarea dimineții, profunde și amenințătoare, și niște voci femeiești isterice și ascuțite ca niște ciocuri de pasăre.

Ca întotdeauna în astfel de situații, când era vorba de-un pericol de moarte, în fața căruia tata lua o poziție defensivă și extrem filosofică, a ieșit în fața ușii mama învelită într-un pled, înaltă și uscățivă, cu mâinile azvârlite-n sus. Auzeam vocea ei, aproape ireală. Spunea ceva ce noi nu puteam înțelege, într-o neîndoielnic stricată limbă străină, evident fără elocvența tatii. Dar înfățișarea, tulburarea și hotărârea ei au avut efect asupra gloatei și oamenii au început să se risipească, descumpăniți de forța argumentelor sale.

Parcă din inerție, tata continua să proptească ușa cu bastonul, lipindu-și urechea de scândura rezonantă și pretindea ca mama să-i spună parola pentru a-i permite să intre.

Curând după aceasta, călăuziți de steaua tatii, ne-am mutat la periferie, lângă o linie moartă. Era a treia oară

că ne mutam în ultimul an de zile și linia asta moartă ne ucidea și ultima iluzie a evadării. Erau șine de cale ferată normală și soseau, într-o mare curbă, de undeva de departe sau, poate, la celălalt capăt se terminau tot atât de surprinzător, aici undeva, în preajma cărămidăriei. Linia aceasta ajungea chiar până la baraca noastră, unde se cabra ca într-un spasm de moarte. Șinele erau, la capete, răsucite în sus și sprijinite de traverse deja putrezite. Nu aveau nici măcar tampoane. Linia era deja năpădită de buruiana foșnitoare și urzica întunecoasă, între care se iteau fire de iarbă nouă, neagră și ruginită deja din primăvară, ca lovită de filoxera ruginii, care, prin cele două vine groase, răspândea epidemia roșie, încât buruienile și ierburile proliferau în forme monstruoase, sluțite de bolile ereditare ale sângelui. Doar câteva plante agățătoare izbuteau să găsească sucurile nutritive pentru tentaculele lor dizolvante și pentru glandele lor veninoase de șarpe. În partea superioară, acolo unde cândva trebuie să fi fost strălucitoare ca oglinda, șinele erau acoperite de depuneri roșii-cenușii, ca o eczemă. Rugina transforma oțelul într-un țesut găunos, putrid, într-un os din care e roasă măduva, și desprindea fâșii întregi de pe laturi, le măcina prefăcându-le într-o cenușă cărămizie, care apoi se infiltra în pământ, în inima buruienilor. Traversele, în schimb, crăpau de-a lungul, roase de ciuma roșie ca de un acid.

Această linie moartă, parcă am mai spus-o, ucidea până și ultimele noastre iluzii.

Toate astea s-au întâmplat ca printr-o minune.

Într-o dimineață, devreme-devreme, m-a smuls din somn mama și mi-a spus emoționată, în șoaptă, să mă pregătesc. Puținele lucruri care ne mai rămăseseră erau deja împachetate în valize. Iar în fața casei, acolo, pe linia moartă, luminat de ferestrele strălucitoare, stătea trenul (WAGON

LITS-SCHLAF-WAGEN RESTAURANT), pe ferestre se aplecau doamne mirate cu pălării și ciufuri în neorânduială și mâncau franzeluțe albe învelite în șervețele fine de hârtie cu care-și ștergeau lungile unghii lăcuite, apoi aruncau hârtia lângă linie, între buruieni, unde ciuguleau niște găini bolnave, zbârlite...

Tatăl meu şedea zile întregi, cu îndărătnicie, lângă vizitii, ca un cneaz rus exilat, deodată, parcă straniu de lucid, patetic conştient că-şi împlineşte destinul înscris în genealogia sângelui său, în cărţile profetice. Schimbam săniile în sălaşuri întunecoase, la repezeală, încălzindu-ne cu ceai fierbinte şi coniac, după care cădeam într-un somn adânc, lipiţi unul de altul în sanie, iar zurgălăii prefirau o rezonanţă lirică în jurul somnului nostru şi a fugii noastre. Tatăl meu îi zorea pe vizitii, oferindu-le coniac şi mituindu-i ruşinos, vorbea repezit şi gâfâit, ca unul gonit din urmă. Luase asupra sa toată grija călătoriei, angajându-se plenar, cu toate că, era limpede, nici el însuşi nu ştia care-i sensul şi ţelul acestei călătorii. Însă pe el asta nici nu-l preocupa. Ştia doar atât, că trebuie să *împlinească un capitol al marii prorociri*, pentru că îi era scris că o să rătăcească şi o să fugă „încotro va vedea cu ochii", şi de aceea se aşeza în prima sanie ce-i ieşea în cale, pornea spre cea mai apropiată aşezare, pe ocolite, pe drumul cel mai greu, total indiferent în faţa faptului că soarta lui trebuie s-o împărtăşim şi noi, pentru că prorocirile de care se ţinea şi în care credea orbeşte nu erau tocmai clare, iar el nu era foarte sigur că acestea ne vizează şi pe noi, toţi ceilalţi. Noi însă ne supuneam fără crâcnire voinţei sale, considerând că trebuie să

suportăm parte din blestemele lui şi parte din soarta lui. Zile în şir călătoream prin pustietatea zăpezilor, uniformă ca un ocean, pierzându-ne orice orientare. Tatăl meu însă conducea, cu braţ ferm, corabia noastră, dând instrucţiuni vizitiilor speriaţi, cu ochii spre cerul înstelat. Uneori, scotea din buzunarul interior al paltonului harta cerului şi o desfăşura pe genunchi, aşa cum altădată desfăcea în tren *Regulamentul* său. Atunci, deodată, descifrând roza vânturilor, arăta cu degetul spre cer, în dreptul vreunei stele strălucitoare din zodiac, iar vizitiul, speriat de gestul tatii, dădea bice. Nu ştia că tatăl meu caută pe boltă steaua destinului său, care era indicată cu precizie în studiul cabalistico-astrologic *A csillagfejtetés könyve*.

Din când în când ne oprim şi tata bate la porţi ca un cneaz rus izgonit. Nu am nici puterea, nici voinţa să întreb ceva, simt numai cum mi se lipesc pleoapele de somn şi oboseală şi cum tremur de-o spaimă cu care încă nu m-am obişnuit, de teama în faţa unor locuri şi oameni necunoscute, de teama în faţa porţilor închise. Aud cum se depărtează zurgălăii saniei cu care am sosit şi cum îi acompaniază lătratul câinilor. Tatăl meu bate întruna la porţi, purtat de-un foc al său interior, de o hotărâre încăpăţânată. De dincolo se aude zornăitul cheilor şi tata îşi rosteşte numele cu patetism, aşa cum se pronunţă numele profeţilor. Se aude clapa zăvorului – „Iaca, omule, nu se poate mai iute! Nu vă aşteptam la ora asta din noapte" –, apoi mijesc nişte feţe necunoscute, feţe de lunatici şi de oameni smulşi din cel mai adânc somn hibernal. Mă iau de mâini şi mă sărută cu gura uscată şi puturoasă de sedimente întunecate. Ne împing în nişte încăperi umbrite, apoi aprind fitilul lămpii şi vorbesc cu vocile încă somnoroase, adânci şi răguşite. Prin faţa mea defilează o întreagă legiune de rubedenii, necunoscute şi neapropiate, năpădite de păr negru, zburlit, pistruiate, cu nasuri asemenea cochiliei de melc, şi eu mă pup cu toţi la rând, fără să înţeleg ce sens are totul.

Simt o deosebită greață mai ales față de mătușile mele, a căror piele are un gust scârbos, iar din tăietura gulerului, când își apleacă grumajii scofâlciți ca să-și machieze obrazul, mă trăsnește o duhoare molatecă de mort, duhoarea lumânărilor de parafină și a apei stătute dintr-o vază cu trandafiri ofiliți. Doar pe verișoarele roaibe și pline de pistrui le sărut cu un fel de incestuoasă intimitate, transportat de luxurianța și mirosul uriașelor coame în vâlvătaie și de albul dezmăț al tenului lor.

Tatăl meu persevera cu o nervoasă grabă să-și împlinească destinul, să împlinească litera prorocirii și izbăvirea sa. Faptul că își făcuse apariția ahașveric în ținutul copilăriei, din care fugise de multă vreme, purtat de o mare viziune, îi spunea că a intrat într-un *circulus vitiosus* din care nu există ieșire: curba aventurii sale existențiale se închidea ca o cursă. Neputincios în fața lui Dumnezeu și a destinului, el îi învinuia pe oameni pentru blestemul ce-l purta, considera că surorile și rubedeniile lui i-au pricinuit toate necazurile, pentru că era obsedat de ideea fixă că destinul lui reprezintă răscumpărarea pentru toate păcatele, ale întregii familii, ale întregii omeniri. În el însuși vedea mielul de jertfă. Fusese știrbită mândria lui de ipohondru și de om ratat. Voia să dea de știre fiecăruia că el este Jertfa, că el este cel care se sacrifică, cel căruia îi este scris să se sacrifice, și voia ca toți să prețuiască asta și deci să-l trateze ca pe cel Sacrificat. Își lumina propria ratare cu acest foc bengal de pe jertfelnicul pe care se mistuia, iar propria nevolnicie o explica rubedeniilor și surorilor lui prin teoria renunțării, disprețuia bogăția materială în numele ratării sale, în numele jertfei, iar propriul sfârșit îl declara sfârșit al lumii, apocalipsă. Însă ar fi fost naiv să crezi că tatăl meu își urma destinul fără a crâcni. Dimpotrivă. Considera că nimeni din preajma lui nu are dreptul și nu poate să supraviețuiască propriei sale catastrofe, considera că soarta lui este soarta neamului și a speciei lui. Cu vocea întunecată

şi răguşită prevestea apocalipsa, ridica braţele profetic şi cuprindea, într-o unică îmbrăţişare a mâinilor sale de profet, dughenele rubedeniilor, burduşite cu mărfuri coloniale, împungea cu degetul de foc mătasea, perdelele, goblenurile şi lustrele, cu ochii incandescenţi de îndreptăţită mânie arunca anatema asupra câinilor, pisicilor, cailor, orătăniilor şi vitelor.

„Măi, omule, păi cine şi-ar fi putut închipui că nenorocitul ăsta şi-a ieşit complet din minţi", aud vocea mătuşii mele şi imediat apoi cumplitul, neomenescul glăsoi al tatălui meu. Îşi căuta dreptatea, răscolind nişte socoteli din urmă cu treizeci-patruzeci de ani, pomenea cifre şi date, nume de martori şi de sperjuri – cu o voce care făcea să zornăie paharele din vitrine până în a treia cameră, iar câinele din curte să urle bezmetic, ca la inundaţie sau incendiu. Fiecare ceartă trebuia să se termine în aşa fel încât cei cu care era în dispută şi pe care-i jignea teribil să fie siliţi să renunţe în cele din urmă la propriile argumente, să se supună, să se concentreze din toate puterile pentru a-l linişti, să primească asupra lor, conştienţi şi cu voce tare, căindu-se, toată vina pe care el le-o aruncase, să recunoască toate acuzaţiile, să coboare vocea până la şoaptă, întrucât orice încercare de a-l domina pe tatăl meu ar fi rămas de fiecare dată fără nici un rezultat. Pentru că tatăl meu ştia să-şi înalţe vocea dumnezeiască până la asemenea înălţimi şi să o tensioneze cu atâta forţă încât toate vocile se pierdeau în râul tulbure al emisiei baritonului, iar fiecare încercare de a-l acoperi producea doar efectul invers, deoarece atunci el ridica vocea până la o intensitate nemaiauzită, s-ar zice chiar fără vreun efort deosebit şi curând în cuvintele lui, în urletul lui dumnezeiesc, se împletea zornăitul sticlăriei şi al porţelanului, lătratul câinilor, mugetul vacilor şi cotcodăcitul găinilor, venea lume din vecini, scoasă din minţi, cu bâtele, iar femeile îşi strigau copiii care alergau la casele lor ca şi cum acestea ar fi stat să ia foc. Când

vocea lui pornea să răsune ca trâmbița Ierihonului, toți începeau să șușotească înspăimântați, convinși, măcar o clipă, că nebunia tatălui meu e doar o formă a iluminării. Iar el continua să urle triumfal, fără a coborî linia de sus pe care o luase în momentul cel mai acut al furiei și inspirației: „...cu ogarii voștri, cu trăsurile voastre, cu dughenele voastre de hoți... („Eduard! Ai grijă ce spui...") în care sunt tescuite grămezi de nonsens și deșertăciune vinovată, crimă înfășurată în valuri, burdușită în saci, îndesată în cutii („...noastră ospitali...") și scuip, domnilor rubedenii, pe ospitalitatea voastră! Scuip eu pe morala voastră! Pfui! Tot așa, de altfel, m-ați întâmpinat și în nouă sute opșpe, încât răposatul și nefericitul Moriț, și el o victimă a mașinațiunilor voastre, se întreba cum de este cu putință să nu vedeți orbirea iubirii voastre de sine și măreția nimicniciei voastre, cum de se poate să nu simțiți răspunderea sângelui vostru și să nu auziți vuietul apocalipsei. Și voi încă mai aveți îndrăzneala să-mi vorbiți de ospitalitate („... dacă nu-ți convine")... mă duc, sigur că mă duc, ca să nu fiu silit să asist la ospețele voastre luculliene și la mesele voastre însângerate de pe care ne azvârliți oscioare ca unor câini, în timp ce burțile noastre sunt roase de ciuma foamei! Ascultați-mă, voi, convertiți și jigodii! Zile negre vă prezic! Auziți trâmbița Ierihonului! Ooo-aaa-uu-ziiiți! Sau credeți că astea-s halucinații de-ale lui Eduard Sam, că am *delirium tremens*, că văd șoricei albi! („Pentru Dumnezeu, Eduard, liniștește-te, se adună lumea.") Și nu-mi pasă de nici o lume, să vină toți, toți să vină și să vadă, să fie martorii acestei sângeroase nedreptăți omenești, să fie martori cuvintelor mele adevărate și profeticilor mele! Căci vă spun, o să vă vărs din gura mea. Căci spui sunt bogat și de nimic nu am trebuință. Și nu știi că ești nefericit, și nevolnic, și sărac, și orb, și gol! Vai! Vai! Cetate mare, Vavilonule, puternică cetate, căci într-o clipită vine judecata ta..." În aceste din urmă silabe, care în delirantul

fortissimo deveneau un haos de absurd şi exces, tatăl meu pierdea şirul discuţiei, începea să-l invoce pe Mesia şi să se răfuiască şi cu el, într-un groaznic, profetic monolog, într-un inspirat *lucida intervalla*, după care linia de sus a vocii începea să coboare, să se decline, prefăcându-se în vaiet, în icnet.

Stau în sanie lângă mama mea, cu ochii aprinşi, otrăvit de mesianismul tatii. Cuvintele lui mi s-au înfipt în minte, ca un stigmat, încep să simt blestemul care ne urmăreşte şi pricep deodată că e pe veci pierdut acel timp când zilele ne erau doar nişte intervale între călătorii, iar călătoriile doar peisaje între vise. Stau, moşneag prematur, copleşit de-o bănuială, îndoita bănuială a cunoaşterii. Adineaori, când vizitiul a înhămat caii, am intrat după el în grajd, unde sclipeau în semiîntuneric crupele cailor, ca de catifea. Mirosul grajdului, miros de iarbă uscată şi urină, mi-a amintit deodată mirosul acelei pături din păr de cămilă cu care ne-am acoperit picioarele în acele zile, care îmi păreau acum aşa de depărtate, când ne-am călătorit din strada castanilor sălbatici, în zori de zi. Pentru că eu încă din copilărie aveam o bolnăvicioasă hipersensibilitate şi imaginaţia mea transforma repede totul în amintire, chiar prea repede: câteodată era de-ajuns o zi, răstimpul câtorva ceasuri, o banală schimbare a locului, pentru ca o întâmplare cotidiană, a cărei valoare lirică nu o simţeam cât timp trăiam în preajma ei, să fie deodată aureolată de-un nimb luminos cu care sunt încununate numai amintirile care au stat mulţi ani în puternicul fixator al uitării lirice. La mine, cum spuneam, acest proces de galvanostegie, prin care lucrurile şi chipurile dobândesc un strat subţire de aureală şi nobila pâclă a patinei, se desfăşura cu o anume intensitate bolnavă, şi excursia de ieri, în cazul că vreo împrejurare obiectivă ar fi indicat finitatea ei, faptul că ea nu se va mai repeta şi că nu se poate repeta, devenea chiar de a doua zi, pentru mine,

izvorul unor meditații melancolice și încă neclare. Două zile, în cazul meu, erau suficiente pentru ca lucrurile să primească alintul amintirii. Era aceeași surescitare lirică pe care o moșteniserăm de la tata și din pricina căreia Ana, sora mea, știa să plângă după sărbători sau după călătorii, nemaiașteptând, să zic așa, ca aceste evenimente să-și arate efemeritatea: era suficient să se termine o zi, să se apropie amurgul, să apună soarele, pentru ca ea să-i priceapă unicitatea și să-l deplângă ca pe o amintire deja îndepărtată. Din fericire, cum a crescut puțin, ea s-a eliberat de slăbiciunea aceasta nesănătoasă față de fenomenul vremelniciei și, printr-un efort excepțional, s-a debarasat de atâta sensibilitate, iar după o judecată femeiască, practică, a dedus implacabilitatea unor fenomene cărora nu le mai acorda apoi nici o atenție – lucru pe care eu nu am reușit să-l realizez niciodată.

Rubedeniile noastre, învelite în șaluri pestrițe, stau în fața ușii, în șir, conform ierarhiei anilor și a respectabilității, cu mâinile scurte ca niște aripi tăiate, și ne fac semne cu mișcări abia perceptibile, speriate din cauza anatemelor tatălui meu, din cauza prorocirilor lui, care, pentru o clipă, le-au sădit neliniște în suflete.

Tatăl meu poruncește vizitiului să nu aprindă felinarul și să-i urmeze instrucțiunile. De aceea scoate din buzunar harta cerului și o despăturește cu grijă pe genunchi. Cu mâini tremurătoare încearcă să aprindă chibriturile umede și bolborosește ceva, înșirând niște cifre astrale, astronomice, de care ne înspăimântăm. Curând, plutim prin spuma norilor, unde zurgălăii amuțesc și unde sunetul limbii lor devine un hârâit înfundat. Cum am ieșit din ceața densă a norilor, pe care am navigat orbește, abandonați în voia genialului instinct al cailor noștri, zurgălăii au început din nou să zuruie și noi am zărit steaua tatii în lumea zodiacului. Vizitiul dormea, legând în noduri duble, de căruțaș, firul gros al visului său astral.

Tata achită căruţaşul, consecvent ideilor sale despre renunţare, menţinându-se la înălţimea rolului. Iapa îşi mută greutatea corpului pe picioarele din spate, ca şi cum s-ar pregăti să se aşeze, îşi lărgeşte punctul de sprijin, apoi începe să urineze. Iapa cealaltă îi urmează exemplul şi auzim cum în zăpadă se formează un ulcior în care plescăie lichidul. Această scenă deloc lirică are un efect foarte înjositor şi ucide patetismul gestului tatii şi al întâlnirii noastre cu rudele. Mătuşa Netty, o bătrânică al cărei cap tremură, ţine în mâini „mâţa"[1] sfinţită şi o întinde spre tata, în semn de bun-venit. În spatele ei stau înşirate celelalte rude ale tatălui meu, învelite în şaluri groase, negre: mătuşa Rebecca, sub o mare claie de păr negru pe care l-a adunat la ceafă într-un uriaş coc, să fie contragreutatea nasului; la tâmple i se revarsă lungi cârlionţi de păr negru des, care vibrează ca nişte arcuri de sârmă; unchiul Otto, cu un picior ţeapăn, înalt, costeliv, vlăstar degenerat al familiei noastre, cu părul subţire, lins, o ruşine a tribului nostru stufos, pletos; şi, în sfârşit, fiii mătuşii Rebecca, verii mei: filfizoni care au adus de la Pesta, unde se şcolesc, moda vieneză şi roadele decadenţei occidentale: muştiuce de argint şi pantofi cu tocul înalt. Biblioteca lor, care acoperă un perete întreg al camerei, e plină de sus până jos cu romane din seria neagră şi de aventuri, cele mai multe în ediţia *Pesti Hírlap Könyvek*. Dugheana e înregistrată pe numele unchiului Otto; *Magazin de mărfuri mixte şi coloniale*, o încăpere joasă şi întunecată care miroase a petrol, săpun, cicoare şi ceai de muşeţel, mari reclame de email, albastre şi roşii, îşi slobozesc epigramele scurte şi concise, recomandând cicoarea firmei *Franck*. Pe cealaltă aripă a uşii se poartă o campanie, plină de promisiuni care iau ochii, în favoarea cremei de ghete marca *Schmoll*. Iar alături de maxima de o gravitate larochefoucauldiană despre dinţii sănătoşi şi strălucitori,

1. *Maca* < *màces* – pască (joc de cuvinte aproape intraductibil).

al căror luciu de porțelan se obține cu pasta de dinți a mărcii *Kalodont*, care mai și dă gurii prospețime și gustul fragutelor, stă agățată cu clame o fițuică din hârtia zimțuită pentru confecționat pungi. Pe aceasta, mătușa mea Netty și-a scris cu un creion chimic fraza ei pythică și profetică: „În lunea următoare duminicii 11 feb. 1942 va fi zahăr la prețul per kilogram de 200 Pengö, iar cubic 230 Pengö."

În fundul curții, alături de cămara de lemne, se află noua noastră locuință, „căsuța servitorilor" din epoca feudală, pustie și părăginită, din acele îndepărtate, mitice vremuri când fie-iertatul meu bunic din partea tatii, Max, avea căruță cu patru cai și servitori. Sunt două încăperi întunecoase cu podeaua din argilă bătătorită, care primăvara începe să se moleșească, frizând un fel de graviditate, falsă, pentru că de fapt e cu totul stearpă, fără putința să ridice măcar un fir de buruiană. Din bârnele de pe tavan se scurge smoala, înnegrită de funingine și amestecată cu aceasta, apoi atârnă mult timp, ezitând, crește și îmbobocește ca o picătură de sânge negru, închegat. În spatele casei, lângă minuscula fereastră, ca în turtă dulce, a bucătăriei care dă spre grădină, se află closetul, văruit alb, cu luminatorul în formă de inimă. În closet, pe partea dreaptă, e agățată o pungă din pânză albă, pe care sunt brodați cu ibrișim de culori diferite doi trandafiri cu frunze dintre care se ivesc spinii, ca o ieftină morală a vreunei sentențiii ponosite. În această jalnică pungă își sfârșeau fulminanta ascensiune divele ecranului și grofii vienezi, eroii afacerilor scandaloase și femei-vampă, vestiți vânători și exploratori, eroi ai Frontului de Răsărit și celebri aviatori germani. Dimineața găseam aici, ca într-o cutie poștală, fragmente forfecate din revistele pe care mătușa mea Rebecca le primea din Pesta. Datorită acestui fapt țineam în mâini soarta celor mai glorioase personalități din acei ani de război, oameni și evenimente stăteau în fața mea, rupți din context, lăsați în seama bunei sau relei mele voințe, încât o scenă din vreun

film o declaram fapt istoric autentic, localizat în spaţiu şi timp (pentru că la fotografie anexam o legendă greşită), iar pe Katalin Karadi o încoronam regină a Angliei, sub fotografia căreia, în schimb, alăturam fragmentelul decupat din revistă cu legenda: „Nouăzeci şi nouă de costume ale Katalinei Karadi". Eram la zi cu evoluţia modei, urmăream cu cel mai mare interes procesele judiciare purtate împotriva spionilor, escrocilor şi afaceriştilor de război, evaluam pedeapsa după cum îmi era voia şi împărţeam graţieri regeşte.

Întârzierile mele în closet au atras curând atenţia tuturor şi au început să provoace bănuieli şi suspiciune. Le considerau parte a extravaganţelor mele, moştenite de la tata, introvertirea şi lenea mătului, îmi recomandau purgative şi sedative şi în acelaşi timp erau uimiţi de priceperea mea în privinţa modei vieneze, a noilor feluri de armament, a scandalurilor de la curtea Suediei, ca şi de aberaţiile de neconceput pe care ştiam uneori să le susţin cu înfocare, fără a cita, firește, sursele. O, această genială sete de cunoaştere, această naivitate, această invidie, această stângăcie, această ambiţie! Scandalurile de la curtea Suediei aveau loc pentru mine, crimele şi adulterele se produceau din dorinţa de a mă câştiga pe mine: eram demiurgul unei omeniri invidioase şi rele.

Iulia este nemiloasă, Iulia obține întotdeauna victoria. Cu o mimă de secundă înaintea mea rostește rezultatele finale ale celor mai sofisticate operațiuni matematice: dacă un pieton parcurge într-un ceas cinci kilometri, cât o să... etc. Această confruntare tacită are loc din prima zi, cu cerbicie, fără milă, și simțim în același timp că nu mai putem da înapoi, că nu ne putem preda, că nu ne putem permite să-i decepționăm pe toți cei ce pariază pe noi cu înfocare, ca la cursele de cai. Ea face uz de farmecele ei, de mașinațiunile ei femeiești, în acest sens nimeni nu are nici o îndoială, și este un secret public că toți băieții din clasă îi pun la dispoziție banii, inteligența și puterea lor. O întreagă armată de furnici lucrează pentru ea, găsește rezultatele și i le strecoară pe sub bancă, pe ascuns, îi mituiește pe profesori, scrie scrisori de amenințare și-i racolează adepți, vânează pentru ea cei mai fantastici fluturi și insecte, descoperă cele mai rare flori și plante pentru herbarium.

Eu intru în luptă cu totul nepregătit, bazându-mă pe cunoștințele mele confuze, adunate de prin reviste. Pun toată miza pe originalitate, neavând destulă putere și capacitate pentru lupta deschisă. Cu totul incapabil să seduc partea

feminină a publicului prin şarm, forţă sau îndrăzneală, decid să fac o mişcare fantastică: să o cuceresc pe Iulia.

Fiecare gest al meu, fiecare cuvânt al meu devin calculate. Îi adorm vigilenţa. Mizez pe efectul cu bătaie lungă al vicleniei mele. Spre stupoarea generală, la ora de lucru manual declar să sunt un ignorant desăvârşit în ce priveşte muncile fizice şi artizanale. Iulia ridică ochii ei verzi din broderie, brusc, speriată, presimţind că îndărătul vorbelor mele se ascunde o maşinaţiune periculoasă. Doamna Rigo, învăţătoarea noastră, care e la curent cu tot ce se întâmplă, ea însăşi rămâne o clipă descumpănită în faţa acestei declaraţii neaşteptate. „În sfârşit – spune ezitând –, fiecare trebuie să-şi urmeze propriile înclinaţii", dând de înţeles în acest fel că încă nu şi-a pierdut speranţa în victoria mea, şi prin aceasta mi-a lăsat mână liberă. Bazându-mă pe unele din cele mai noi practici din aerostatică şi aerodinamică, precum şi pe cele mai noi realizări în construcţia de avioane (pe care le-am preluat, firește, din revistele mătuşii Rebecca) şi mizând pe originalitate, pe şoc, am construit câteva avioane, foarte originale, cu stabilizator în coadă şi la aripi, cu armament şi toate celelalte. Dar apogeul surprizei, bomba buimăcirii, o lăsasem pentru final, cu toate că însăşi construcţia era, prin curajul şi originalitatea ei, suficientă ca să buimăcească. Pentru că acest avion, graţie unui mic stabilizator, abil camuflat sub aripi, era în stare ca după un zbor demonstrativ să îmi aterizeze pe umăr. Doamna Rigo mi-a făcut cu ochiul, evident îngrijorată pentru succesul meu. Şi eu am aruncat avionul în aer. Firește, în prealabil potrivisem cu grijă toate instrumentele. Avionul zbură ca un pescăruş, spre lumină. Şi atunci când toţi îşi opriseră suflarea, cu un brusc şi neaşteptat zvâcnet, el îşi schimbă direcţia, execută un măreţ looping, ştergând aproape fereastra cu o aripă, se roti în jurul capului Iuliei ca un porumbel îndrăgostit şi se întoarse ascultător pe umărul meu. Înainte să se fi liniştit de tot după acest periculos

şi tulburător zbor, avionul voltă din coadă, ca o coţofană, apoi încremeni, pierzându-şi toate calităţile sale înălţătoare, prefăcut cu bagheta magică într-o pasăre fără cer, într-o lebădă fără lac. Priveam pe sub sprâncene la Iulia: în clipa aceea era cu totul pregătită să se predea, să mi se supună.

În pauză au mai decolat două avioane, care au suferit, întâlnind curenţii golfului din văzduh, cele mai miraculoase metamorfoze. Unul, fărâmându-şi aripile ca un fluture, a căzut abrupt, rostogolindu-se, lângă fântână. Celălalt a zburat înalt, purtat de vântul nordului, şi a dispărut după acoperiş şi copaci. „S-a prefăcut în pasăre!" a exclamat Iulia cuprinsă de admiraţie, uitând o clipă de sine, apoi şi-a muşcat buza şi a dat chipului ei o expresie de totală, dar falsă indiferenţă. Băieţii au fugit să-l caute în grădina şcolii, pentru a contrazice naivitatea Iuliei şi a o întoarce de pe drumul periculos al exaltării exagerate. Au adus doar o rândunică moartă pe care o găsiseră într-un liliac înrourat. Aproape că nu avea greutate: mici furnici roşii îi scoseseră intestinele prin cioc.

Băieţii au depus pasărea la picioarele Iuliei, ca nişte vasali, neîndrăznind să ridice privirile.

După prima mea victorie lucrurile au luat un curs nou. Pornesc la luptă cu şi mai mare elan, cuceresc milimetru cu milimetru orgoliul Iuliei, spiritul şi trupul ei. La începutul celui de-al doilea trimestru raportul de forţe se echilibrează, obţin noi şi noi adepţi. Speriaţi de succesul meu rapid, măcinaţi de gelozie, băieţii trec în păr de partea Iuliei, încep să-mi pună piedici, să mă denunţe. Mă declară seducător şi mă acuză că nu respect regulile jocului. Pe de altă parte, urmând legea polarizării, fetele încep să-mi ţină partea, foarte discret, aproape insesizabil, evitând să-şi arate preferinţele. Ajutorul lor se reduce de fapt la susţinerea morală: mă încurajează din priviri. Incapabile să ia atitudine deschisă, ca băieţii, stânjenite de timiditate şi de

moştenirea patriarhală, ele lucrează în spatele frontului, sabotând răspunsurile Iuliei prin subite, perfect temporizate explozii de râs. Acest râs se răspândeşte ca un molipsitor *fou-rire*, fetele se poticnesc ca bete, se sufocă într-un fel de lacrimi isterice, umplând clasa cu buchete de petarde. Băieţii rămân în timpul ăsta reci ca stânca, descifrând cu agerime sensul acestor sabotaje, dar neputând să întreprindă ceva. Aşteaptă cu nerăbdare încordată decizia Iuliei, cercetează chipul ei vârstat de peceţile furiei mascate. Apoi, deodată, pe obrajii ei pistruiaţi apare o gropiţă în partea dreaptă, faţa începe să i se crispeze ca la ticurile nervoase, tuşeşte, ştergându-şi palmele transpirate cu batista. Râsul izbucneşte din ea smucit, aproape dureros, ca un îndelung reţinut vaiet sau ca o tuse, cu o explozie care răspândeşte stropi de salivă şi cu lacrimi care-i înceţoşează vederea. Total înfrântă, Iulia se împleticeşte spre uşă, trupul i-e străbătut de tremur, iar cosiţele i se despletesc spontan.

Doamna Rigo, incapabilă ea însăşi să se opună acestei epidemii de râs nebunesc, să se opună eficient acestei molime care ameninţă şi partea stângă a clasei, cu băieţi, unde începe deja simptomatica şi trădătoarea tuse, ridică de pe masă clopoţelul şi anunţă tumultuos pauza mare. Sunetul acesta argintiu răsună peste râs precum o cadenţă a lui sonoră, iar băieţii, găsind în aceasta un motiv, încep şi ei să dea buzna spre uşă.

Iulia stă rezemată de zid şi îşi frământă în palma transpirată minuscula batistuţă. Plânsul ei ne reaminteşte toată gravitatea situaţiei, duritatea luptei care se poartă. Iubirea de sine înfrânge în mine compasiunea. Cu mândrie de învingător, trec peste acest lucru, mă prefac că nu observ nimic.

Nimeni nu ştie de ce plânge Iulia.

Cine a sădit în mine acest păcat, cine m-a îndreptat spre primejdioasa şi amăgitoarea chemare de donjuan,

cine mi-a pus în gură aceste seducătoare cuvinte pline de ameţitoare ambiguitate şi promisiuni ademenitoare pe care le şopteam la ureche Iuliei, aşa, în treacăt, pe culoarele şcolii, în grădină, pe timpul pauzei sau sub nasul tuturor, în îngrămădeala din faţa uşii, învăluindu-mi cuvintele mărşave în sunetul clopoţelului şcolii ca în staniol? O urmăream cu o periculoasă şi ameninţătoare încăpăţânare, o spionam cu privirea, o împresuram cu firul de păianjen al curiozităţii mele, îmi strecuram privirile, ca nişte ventuze, în despicătura bluzei ei în clipa în care îşi ridica, de pe podea, creionul, reuşeam, pe sub fusta ei când urca treptele, să-i surprind goliciunea genunchilor. Deveneam tot mai îndrăzneţ şi aplicam tactica seducţiei pe care o învăţasem din reviste, foloseam vocabularul donjuanilor din foiletoanele de filme, mă foloseam de argoul traficanţilor de carne vie şi al proprietarilor de cabarete, făceam aluzii la adulterele de la palat, vorbeam limba rafinată a protectorilor de târfe pestani, folosindu-mă de cunoştinţele obţinute din romanele negre ale bibliotecii unchiului meu, stârneam curiozitatea şi feminitatea ei deja primejdios înăbuşite sub linguşeala şi naiva curtoazie din joaca larpurlartistă cu băieţii. Am reuşit să evidenţiez totala ei ignoranţă în chestiunile din afara cadrului strâmt al învăţământului şcolar şi al lecturilor obligatorii, să o înjosesc, să o fac neajutorată şi ridicolă în propriii ei ochi. Ca să o pot ţine de-a lungul întregii zile sub imperiul elocvenţei mele ambigui şi ademenitoare, m-am apropiat de părinţii ei, care m-au acceptat cu naivă simplitate, lăsându-se păcăliţi de timiditatea mea abil jucată, admirându-mi manierele şi noblеţea pe care o inseram în cuvintele şi gesturile mele. Într-o zi, în timpul aceleiaşi ierni, când deja eram sigur că Iulia este gata să mi se supună, pierzându-şi personalitatea în asurzitorul infern al fanteziilor mele, am decis să fac şi ultimul pas. Zic ultimul pas, pentru că nu îndrăznesc să recunosc că acesta era doar o parte a planului meu, calculat şi fără

improvizații, ceea ce, adică, în terminologia religioasă și juridică se numește premeditare. Eram ascunși în fân, în poiata domnului Szabó, tatăl Iuliei. Și în timp ce Laci Toth, al Iuliei paj și bufonul curții, număra până la două sute, cinstit, fără să trișeze (pentru el cuvântul Iuliei era sfânt), eu, culcat lângă ea în fân și îmbătat de miros, am declarat cu impertinență, privind-o în ochi, că pentru mine nu există secrete: ea poartă acum chiloți roz. Nu s-a făcut foc și nu a fugit. Doar fața i-au inundat-o petele roșii. Apoi a ridicat spre mine ochii ei verzi în care se oglindeau devotamentul și admirația. Mi-a cedat acest mic secret, și deodată iată-ne foarte aproape unul de celălalt, traversând enormele spații care până acum ne despărțeau.

Iulia, cu un rafinament de femeie adevărată, îi poruncește lui Laci Toth să numere de la început, pentru că ea consideră că nu s-a ridicat la înălțimea sarcinii și că a trișat. Întrucât pentru el a provoca mânia Iuliei însemna a se învrednici de bunăvoința atenției ei (în așa măsură îl ținea în stăpânire), se supuse cu un fel de amară voluptate, presimțind în cuvintele ei infidelitatea. Înțelegându-ne din ochi, am fugit în direcții opuse, temându-ne de suspiciunea pe care am fi putut-o provoca invidiosului. Ne-am întâlnit din nou în fân, în același culcuș care mai păstra căldura trupurilor noastre. Iulia era strâns lipită de mine, fără mănușile albe ale mândriei ei, pistruiată, cu ochii verzi, cu cosițele de culoarea secarei coapte. I-am spus că o să-i scriu o scrisoare.

„Știu ce o să fie în scrisoarea asta", mi-a spus fără ca măcar să roșească. - - -

şi de taina care ne dă fiori, am început să ne întâlnim tot mai des, să ne atingem parcă din întâmplare, în îmbulzeala de la intrarea strâmtă a clasei, în curtea şcolii şi în grădină, în fân, în poiata domnului Szabó, în amurg. Aduşi în ispită de această păcătoasă inconştienţă, băgând de seamă ciudate deosebiri în constituţia noastră fizică, în mirosul articulaţiilor corpurilor noastre, uluiţi şi speriaţi în faţa acestui dat pe care până acum nu-l distinseserăm destul de clar şi pe care doar îl presimţeam, ne dezvăluiam unul altuia tainele noastre, le înfăţişam cu grijă, le explicam. Ne priveam unul pe celălalt aşa cum se privesc cărţile pornografice şi atlasele anatomice, găsind naive similitudini cu animalele şi plantele, asemeni celor dintâi oameni. Ah, aceste confidenţe! Această taină! Acoperiţi de puf auriu ca piersica, lipsiţi încă de cârlionţii întunecaţi ai vârstei adulte, stam unul în dreptul celuilalt dezgoliţi ca portocala descojită, în raiul din care curând urma să fim izgoniţi.

Relaţiile noastre încep să provoace suspiciuni. Ne urmăresc legiuni întregi de spioni, încearcă să pună mâna pe scrisorile noastre, să ne surprindă privirile tainice, să procure dovezi, să ne prindă *in flagranti* şi să ne compromită. Părinţii Iuliei primesc denunţuri anonime în care se afirmă că Iulia şi cu mine suntem logodiţi, că ne-am legat unul altuia, că am făcut schimb de inele, că ne-am băut reciproc sângele din arătătorul străpuns cu peniţa. Firește, toate astea sunt excesele bolnavei gelozii şi ale invidiei, roade ale fanteziei şi credulităţii primitive, născociri şi intrigi de spus la clacă, în timpul lungilor seri de iarnă. Doamna Rigo se retrage în cochilia severităţii ei oficiale, se preface că nu ştie nimic, că nu observă nimic, temându-se de eventualele consecinţe. Noi doi însă credem naiv că privirile pe care le schimbăm sunt imperceptibile pentru toţi ceilalţi, că atingerile noastre întâmplătoare nu le sesizează nimeni.

Curând inocenta noastră aventură de dragoste, umflată până la scandal, este transmisă din restrânsele regiuni pământești în eter, se face auzită până în cer, vorbind fără exagerare, devine o afacere a cerurilor, pentru că păcătoasele noastre atingeri, pupilele noastre învălvorate, goliciunea trupurilor și gândurilor noastre au fost văzute de bătrânul cărunt, cu niște coarne ca de faun, cu o cută pe frunte, cu barba albă și cârlionțată ca lâna oilor de Angora, despre care noi credeam cu naivitate că sunt nori. Venea însoțit de cumplite fulgere, ușa se deschidea de la sine, iar în cameră intra Aia, vestitoarea lui, ceva cu totul nedefinit, o voce fără corp, ochi care fulgeră din întuneric, gheare întinse spre gâtul meu. Eu strigam îngrozit: „*Mea culpa, mea maxima culpa*". Atunci se auzea râsul lui behăit, mai pătrunzător decât tunetul, iar eu mă trezeam scăldat în transpirație și auzeam vocea mamei mele: „Dragule, iarăși l-ai chemat pe El". Apoi mama mă întorcea pe partea dreaptă, eliminând astfel inima mea din circuitul electric al visului, coșmarul meu înceta, pentru că pe partea aceasta am numai vise frumoase: mă plimb cu bicicleta unchiului Otto, strălucesc în soare spițele nichelate, cântă ca o liră. Apoi ajung la un șanț, o uriașă falie paleolitică în scoarța terestră, bicicleta se înalță în zbor, ușoară ca o pasăre, zbor fără teamă, plin de o bucurie eterică, apoi cobor în vale, unde sunt primit de public ca învingătorul unei mari curse cicliste. Iulia cu mâna ei îmi pune pe piept, peste tricoul galben cu stema clubului, cununa de laur, al cărui miros îl simt și în vis și ale cărui frunze sunt rigide și tari ca din bronz patinat. Această bicicletă a unchiului Otto se transforma, în visele mele, într-o strălucitoare aeronavă leonardină pe care, purtat de niște tulburi instincte prepubertale, îmi satisfăceam dorințele icariene. Peste zi bicicleta sta rezemată de terasă, acoperită de un strat de praf, și eu aveam uneori permisiunea să o curăț, să dau jos de pe ea straturile de praf sau noroi. Îmi plăcea să o privesc de-a lungul zilei, sclipitoare, nichelată: o pregăteam pentru

călătoriile mele nocturne, pentru zborul din vis. Îndesam cârpele între spițe, ca între niște degete, aburam cu suflarea părțile nichelate ca oglinda și astfel, curățată, în toată strălucirea ei, ca o lebădă, bicicleta vibra din spițe, cânta ca o harfă. Dar această genială zburătoare, peste zi, în mâinile unchiului Otto, devenea iarăși prăfuita, foarte utilitara unealtă cu care el ajungea până la Baksa, Lendava sau chiar Zalaegerszeg, în acțiuni negustorești și cămătărești. Cum avea din născare piciorul stâng înțepenit din genunchi, își așeza dreptul în pedală și-l lega cu o curea, iar piciorul stâng, puțin scurtat și atrofiat, atârna pe lângă bicicletă ca un fel de apendice mort. Acest om tăcut și însingurat, care se târa alene cu bicicleta lui pe drumurile prăfuite de țară, fluierând, degrada adânc, în ochii mei, strălucitoarea, dumnezeiasca aeronavă nu numai pentru că, după toate aparențele, era surd la rafinatele ei aptitudini muzicale, ci și pentru că învârtea pedalele cu o înjositoare încetineală și fără ardoare. La întoarcerea din campaniile lui cămătărești încărca această aeriană, cristalină zburătoare cu pachete de orez sau linte, ba chiar îndesa pe roata din spate ditamai sacul de făină, încât roțile imprimau în praf subțiri, tremurate opturi.

A doua oară El mi s-a arătat în primăvara aceluiași an. Asta s-a întâmplat în felul următor. Zăceam într-un tufiș de lângă râu și pășteam macriș, târându-mă în patru labe. Mirosul și culoarea ierbii, această stufoasă năvălire, treziseră în mine parte din panteismul și nebunia moștenite de la tata, voiam să simt că totul e în stăpânirea mea, la fel ca tatăl meu, cu inima, cu ochii, cu gura, cu pântecul. Transportat de această luxurianță, de atâta verde, cu gustul măcrișului pe limbă, cu mâzga balelor în colțul gurii, am simțit deodată cum în pântec îmi încolțește un nesănătos extaz - același sentiment pe care-l trezea în mine pielea pistruiată a Iuliei, triunghiul din ceafa ei, de sub cosițe, mirosul subsuorilor ei.

Sta la marginea norilor și mă amenință pieziș, într-un neomenesc, supraomenesc echilibru, cu inelul incandescent în jurul capului. Apăruse pe neașteptate și a dispărut tot atât de brusc și neașteptat, ca o stea care cade. Avertismentul lui tăcut mă aruncă în bezna celei mai adânci disperări, în vecinătatea nebuniei. Decid să mă întorc pe calea cuviosiei, să devin un sfânt.

Preafericitul părinte și doamna Rigo primesc hotărârea mea cu bucurie și cu o mișcătoare evlavie. Preafericitul părinte, însă, o convoacă pe mama și îi aduce la cunoștință că, din păcate, în aceste grele condițiuni, așa cum stau lucrurile *astăzi*, dorința mea de a deveni ministrant nu se poate realiza. Cât privește cateheza și orele dumnealui, el este, desigur, cu totul de acord, chiar măgulit și entuziasmat, deoarece consideră că interesul meu este deosebit, iar cunoștințele mele din acest domeniu de invidiat. Mama, de emoție, a dat în plâns. Doamna Rigo sta deoparte, mândră, mișcată până la lacrimi.

Hotărât cu încăpățânare să persist în alegerea mea, încep să-mi maltratez trupul, să mă biciuiesc. De câte ori se ivește ocazia, îmi lipesc palma de tăblia încinsă a cuptorului sau mă ciupesc până îmi dau lacrimile. Mă prefac că nu văd revistele din closet, încetez să mai citesc romane polițiste și, în sfârșit, accept să citesc o carte pe care rudele mele mi-o tot oferă de mult drept singura literatură adevărată pentru vârsta mea, *Băieții din strada Pál* de Ferenc Molnár.

Cartea vieţii mele, cartea care a lăsat în mine urme adânci şi trainice în urmări, cartea din care au fost recrutate fantomele coşmarurilor şi fantasmelor mele, descoperirea care a aruncat în umbră proscrisul *Regulament*, cartea de care s-au îmbibat sângele şi creierul meu, treptat, cu anii, între păcătoasele şi nebuloasele articole din revistele pestane, între *Căpitanul clopotului de argint*, *Frumoasa în colivie*, *Omul-cal-câine* şi altele, această carte a fost *Mica Biblie şcolară*, ediţia societăţii Sfântului István, „adaptare pentru tinerimea şcolară de dr. *Joannes Marczell, vicarius generalis*". Această carte mi-au cumpărat-o, împreună cu *Micul Catehism*, în clasa a treia, de la prietena Anei, Ilonka Vaczi, al cărei nume sta scris pe pagină, cu cerneală roşie, irevocabil. Această biblie era chintesenţa tuturor minunilor, tuturor miturilor şi legendelor, a faptelor mari şi a urgiilor, cailor, armatelor şi săbiilor, trâmbiţelor, tobelor şi vaierelor. Ferfeniţită şi fără coperţi, ca fructele descojite, ca marţipanul dulce-amar scos din staniol, această carte începea la pagina şapte, *in medias res*, cu primul păcat: „...imediat după cel dintâi păcat, oamenii au cunoscut că oarecândva cineva o să fărâme capul şarpelui". Divina concizie a anecdotei, acest miez al miezului fără vorbărie, aceste evenimente dezgolite la os, acest subiect dus până la incandescenţa albă, e

ilustrat de gravuri din care vorbesc prin patetismul chipurilor zeii, sfinții și martirii. E o întreagă armată de buni și răi, păcătoși și nevinovați, chipuri surprinse în acea clipă eternă care formează caracterele sau măcar le definește, chipuri însemnate de caracterul lor ca de un stigmat, ca de o pecete a fermei Domnului, de care aparțin. Fața lui Adam în momentul în care va duce mărul la gură: secretarea salivei mitice, ca la câinele lui Pavlov, sub imperiul reflexului condiționat produs de dulce-amara suculență a mărului; chipul zbârcit într-o grimasă a voluptății. Eva, mama primordială Eva, într-o poziție de seducătoare rurală care oferă turta dulce a goliciunii sale, rezemată de pom, în atitudine de cochetă, evidențiază șolduri monumentale. Cu părul care-i cade până la glezne, de parcă s-ar fi așezat sub o cascadă, cu sânii mărunți, în totală disproporție cu șoldurile și coapsele, amintește de exemplarele de femei idealizate, ca în imaginile cărților de anatomie. Un șuvoi din această cascadă întunecată, o șuviță din opulenta ei pilozitate, răsucită ca o mustață, se desprinde din torent, se arcuiește peste coapse ca o plantă agățătoare sau vreun organism viu și, sfidând legea gravitației, ghidată de o inspirație divină și păcătoasă totodată, acoperă goliciunea mumei primordiale, de pe al cărei pântec roditor privește buricul ca un fel de ochi uriaș, ciclopic.

Stau aplecat asupra acestor gravuri, nu ca și cum aș urmări un monstruos film al istoriei și mitului, ci ca un martor, ca într-o transcendentală întoarcere înapoi, ca și cum aș asista la desfășurarea însăși a evenimentelor. Conștient de consecințele grave și dureroase ale gestului lui Adam, de fiecare dată repet în șoaptă, nădușit „NU! NU!", pentru că tot mai este timp ca el să-și desfacă degetele și să lase mărul să cadă, îi fac semn cu ochiul să întoarcă privirea ca să vadă ceea ce văd eu: pitonul deasupra capului Evei, încolăcit în jurul crengii, ca o liană. Dar această clipă veșnică durează încă și-acum, finită, dar de fiecare dată reluată, și de

câte ori întorc pagina, din nou mă năpădește mirosul raiului (pierdut), mirosul fructelor sudului, mă luminează blândul soare și azuriul golfului mării (ceea ce-mi aduce aminte de călătoria noastră, când ne opriserăm la mare, pe care atunci am văzut-o pentru prima dată). Acest peisaj al paradisului din gravură, din planul doi, această genială operă de inspirație divină, pentru mine, zic, nu reprezenta o fotografie, o reproducere a faptelor, aceasta era o fereastră spre veșnicie, era oglinda fermecată. Aceste gravuri, aceste peisaje biblice nu erau decât clipe înghețate, pietrificate, din lunga istorie a omului, fosile conservate după toate cataclismele în chihlimbarul galben ca mierea care oblojește aripioara libelulei, ca și fumul altarelor de jertfă, sunetul trâmbiței Ierihonului, răgetul leilor și behăitul oilor paradisului, tumultuoasa rumoare a mulțimii biblice, vuietul mării turbate, mirosurile mirtului, smochinului și lămâiului, vocile răgușite ale profeților.

Am retrăit în copilăria mea destinul tuturor personalităților Vechiului Testament, păcatele păcătoșilor și dreptatea celor drepți, am fost Cain și am fost Abel, rând pe rând, am șezut în arca lui Noe și m-am zbătut în mare cu păcătoșii. *Oamenii se înmulțiseră foarte și se stricaseră tare mult. Atunci Dumnezeu grăi astfel către Noe: Tu fă-ți ție o barcă pentru că o să potopesc tot pământul. Dumnezeu așteptase cu răbdare o sută douăzeci de ani ca oamenii să se îndrepte, dar ei nu se îndreptară. În acest timp Noe își făcu o barcă. Apoi în barcă se urcară Noe și femeia lui, fiii lor și femeile fiilor lor. Luară cu ei și felurite animale, după cum le poruncise Dumnezeu. După aceea patruzeci de zile și patruzeci de nopți a urmat ploaia și pe pământ a venit potopul. Apa devenea tot mai mare. Mai mare și decât munții. Oamenii și viețuitoarele muriseră. Rămase numai Noe și cei care au fost cu el în barcă... După ce apa s-a retras cu totul, Noe coborî din barcă, apoi făcu un jertfelnic și îi aduse jertfă. Jertfa fu pe placul lui Dumnezeu. Și atunci El promise că nu va mai*

ﬁ potop. Din acele vremuri curcubeul cerului deveni semnul uniunii lui Dumnezeu cu omul.

Retrăiam această dramă biblică a potopului de fiecare dată ca pe propria mea dramă, conştient în momentele de sinceritate că locul meu nu era în barcă, aşa că tremuram în poala mamei, învelit în pătura umezită, pe acoperişul vreunei case, împreună cu mâna aceea de oameni care mai rămăseseră, conştienţi în fiecare clipă că acesta le este ultimul refugiu, iar ploaia toarnă egal, biblic. Eu mă mistui, împreună cu aceşti oameni, în focul căinţei, pe acoperişul casei ca pe un banc de corali în mijlocul mării, în timp ce împrejurul nostru plutesc hoiturile umflate ale oamenilor şi vietăţilor, fulgeră alb, ca peştii, leşurile nou-născuţilor, dar şi scofâlcite, păroase trupuri de bătrâni. Iar omul acela învelit în caftan, cu strălucirea dementă în priviri, cu mâinile înălţate spre cer, acela este tatăl meu, profetul păcătos şi falsul apostol. Şi în timp ce apa creşte, centimetru cu centimetru, implacabil, transformând totul într-un mare, uriaş nimic, pe apele mării, în depărtarea întunecată pluteşte arca lui Noe ca un soi de fruct uriaş, din care vor încolţi oameni, fiare şi plante, pluteşte acel mare laborator al vieţii plin de spermă umană şi animală, specimene din toate soiurile, clasate şi însemnate cu etichete purtând denumirea latină, ca la farmacie, cu ceapă fragedă, abia răsărită, şi cartofi, cu mere sortate în lăzi de lemn ca într-o piaţă, cu portocale şi lămâi care ascund în miezul lor sâmburele de lumină şi veşnicie, cu păsări în colivii, care în curând vor fecunda văzduhul cu măruntele seminţe ale ciripitului şi vor înnobila pustietatea ascetică a cerului cu bravurile zborului lor.

Şi în acel moment, când deja depăşisem, în spirit, zilele cataclismului, când deja mă împăcasem cu propria mea moarte şi cu moartea mamei mele, în momentul când pricep că totul s-a terminat, că nu mai suferim, pentru că nu mai suntem decât nişte hoituri umflate în mare, lăsând

pentru o clipă la o parte jalnicele consecințe pe care le va suporta sufletul meu (îmi rezerv, cu mărinimie, purgatoriul, cel puțin în clipele de maxim optimism), eu retrăiesc bucuria celor care au supraviețuit, bucuria columbiană a celor drepți. Iar acel moment când apa s-a retras și când fundul bărcii a atins pământul, după atâtea zile de absurdă plutire pe valuri, eu trăiesc momentele astrale ale fanteziei mele și ale istoriei omenirii. Se concentrează în mine atunci până la țipăt bucuria de a trăi și eu mă străduiesc din toate puterile să uit că aceasta nici nu este bucuria mea, și totuși mă las cuprins de această fantezie, de această minciună, amestec țipătul meu cu țipetele celor care coboară din navă, privesc zborul triumfător al păsărilor care țâșnesc din colivii, aud cântarea lor, răgetul leilor care își lasă în pământul încă umed, brăzdat de crăpături, urmele ghearelor, tropăitul asurzitor al copitatelor care bătătoresc pământul din care deja mijesc ierburi și flori, lujere de ceapă tânără și macriș, iar smochinele și portocalele, abia aduse pe uscat, plesnesc ca niște bobițe, îngreunate de sarcina sucurilor și rolului lor.

Dar în acest moment extatic al fanteziilor mele cele mai strălucite există și un interludiu, un *entr'acte* divin, la jumătate de drum între neant și clocotul vieții. Acest moment demiurgic plin de cea mai explozivă sarcină, ca în preajma erecției, este locul acela în care se întretaie cercurile nimicului și curcubeul vieții, acel infinitezimal moment unde ceva se termină și altceva începe, acea liniște gravidă care stăruie deasupra lumii înainte s-o sfârtece păsările cu ciocurile lor și s-o bătătorească paricopitatele și fiarele, acea liniște postdiluvială pe care încă n-o ronțăie buruienile cu incisivii lor mărunței, nici n-o sfredelesc vânturile cu tromboanele lor. Este acea unică, irepetabilă liniște, climaxul istoriei, culmea propriei ei graviditâți din care va naște tumultul lumii.

Numai o pagină mai încolo, și liniștea e deja răstignită în cozile cailor, călcată-n picioare de sandalele prăfuite ale

fiilor lui Noe, sfârtecată de țipătul păsărilor și fiarelor, de răgetele măgărimii biblice, de vaierele dreptății și crimei, gemetele facerii nenumăratelor mame biblice, între care nici una nu era stearpă, iar pântecele li se deschideau în fiecare clipă ca ușa școlii și din ele ieșeau ciorchini de vânjoși urmași ai lui Noe, greoi și împiedicați, care abia apucau în acea pripeală istorică să-și reteze cu dinții cordonul ombilical, și se înmulțeau ca muștele, dar cel mai adesea ca bacilii, prin diviziunea simplă a organismelor primitive, zorind să-și împlinească marele, mesianicul rol. Apoi creșteau ca întruchipări ale ideilor divine, ca personaje ale unei mari farse, în care protagoniștii își au rolul lor dinainte stabilit, cei mândri al mândriei, cei modești al modestiei, iar ucigașii și paricizii se nășteau cu jungherul la brâu. Înălțau trufaș, prometeic privirea spre cer, uitau de îndurarea care le fusese dăruită și ridicau turnuri înalte, sfidând voința Domnului: *„Haidem să ne facem un turn al cărui acoperiș va atinge norii și să ne facem slăvit numele nostru"*. Atunci sosește-n zbor un roi de îngeri, coboară în zbor jos, razant pe deasupra capetelor și printr-o singură mișcare a brațului vără dihonia între limbile lor, iar cetele de milioane de constructori vântură din mâini, pronunță silabe fără noimă, cuvinte până atunci neauzite, își pierd cunoștința de frică și se prăvălesc de pe turnul care se năruie într-o universală, apocaliptică amestecătură de limbi, noțiuni și cuvinte.

La pagina cincisprezece potopul nu mai este decât o depărtată, deja mitică amintire, iar pilda turnului Babel o învățătură utilitară, urbanistică și arhitecturală: casele și turnurile se construiesc, fără ambiții divine, pentru uz terestru, uman, lipite de pământ, uneori chiar cu două etaje. Iar în aceste căsuțe la sol se stabilesc urmașii lui Noe și Avram, nenumărați ca furnicile, întregi legiuni de zdrahoni bărboși, arși de soare, flocoși ca oile, mai guralivi decât coțofenele, murdari și leneși – gloate de bețivi care dintre toate atributele divine ale justițiarilor mai păstraseră doar virilitatea,

biblica lor prolificitate de bivoli, iar de această capacitate au abuzat, au ridicat-o la rang de principiu, au transformat-o în viciu, asaltează femeile și își varsă din abundență lingava fertilitate, iar femeile, în toată clipa borțoase, aduc pe lume viitori păcătoși, ciorchine, ca icrele.

Cunoscându-mă pe mine însumi, conștient de viciile mele, de gândurile și faptele mele păcătoase, știind că principala mea trăsătură de caracter este curiozitatea, curiozitate care se învecinează cu păcatul, care este însuși păcatul, cel puțin în cazul meu, sufeream, bineînțeles, teribile crize la porțile Sodomei. În falsul rol de justițiar, îmi atribuiam poziția soției lui Lot, pentru că gestul ei mi s-a părut cel mai omenesc, cel mai vicios și, deci, cel mai aproape de mine. Robit de curiozitate, atras de mărețul și sinistrul tablou al pârjolului și al catastrofei, când casele se prăbușesc, iar turnurile se năruie ca dominoul, în timp ce vaierul omului se înalță până la cer, curiozitatea mea – ajunsă în preajma exploziei și încă mai mult stârnită de avertismentul divin - se transforma dintr-o dată în singura și atotputernica mea calitate, sugruma în mine rațiunea sănătoasă și sentimentul de frică, mă prefăcea în femeie neputincioasă, incapabilă să reziste curiozității ei femeiești, și eu mă întorceam brusc, cu tot trupul, ca învârtit de forța centrifugală concentrată a curiozității mele, care mă străpungea ca o țeapă, devenind osia mea.

Iar când frații m-au vândut în Egipt, am stat supus între tuciuriii și severii vânzători de sclavi, plin de calma bucurie a martirilor, conștient că-mi îndeplinesc rolul de victimă nevinovată. Vacarmul bazarelor egiptene, negri, arabi, evrei, meteci și metece, sunetul și susurul limbilor necunoscute, mirosuri de fructe exotice, praful pustiului, caravanele de cămile, fețele arse de soare ale beduinilor, imaginea și culoarea altor spații, aventura așteptatei călătorii prin nisipul deșertului în tovărășia sclavilor, toate astea nu erau decât decorul dumnezeiesc al soartei mele divine,

recompensa pentru toate chinurile, primul act al dramei mele biblice.

La pagina douăzeci și șapte rolul iosific e deja jucat, oferind satisfacții depline, un magnific happy-end cu trâmbițe și fanfare, pulberea pustiului s-a așezat, iar vacarmul bazarelor egiptene s-a stins deja de mult. Mie însă mi-a fost atribuit un nou rol în farsa biblică, foarte pasiv, dacă vreți secundar, insignifiantul rol al lui Moise, și suport desigur cea mai miraculoasă metamorfoză a mea, un fel de cvasiantroposofică întoarcere în timp, în cea mai fragedă copilărie, dar, de bună seamă, ceea ce niciodată nu poate lipsi, devin din nou victimă, cea mai nevinovată din lume, victima victimelor (ca tatăl meu): unul din copiii de parte bărbătească ai lui Israel, aruncat în apa Nilului, din ordinul aprigului și atotputernicului rege. Numai că eu sunt, ca întotdeauna, excepția luminoasă, muritorul care va scăpa de moarte, cel pierdut și regăsit, cel jertfit care va renaște. Mama mă depune deci în coșul de papură uns cu catran, apoi mă lasă pe malul Nilului și, în infimul, dar destoinicul rol de copil găsit, devin orfan de tată și mamă, divinul *enfant-trouvé*. În acea iluminată după-amiază pe malul Nilului, în umbra legănată a palmierilor, atunci când aude plânsul meu, fiica faraonului, frumoasa tuciurie în compania doamnelor ei de curte, eu trec printr-un nesănătos, păcătos extaz, cu totul în afara cadrelor rolului meu sublim. Uit că sunt nou-născut și că dintre toate senzațiile vitale, umane și divine, cel mult dacă pot să simt și să trăiesc efectul scenic al soarelui, care-mi ia deodată vederea în momentul când fiica faraonului înlătură capacul coșului-leagăn din papură în care așteptam împlinirea rolului meu și îmi jucam rolul secundar, care consta în a mă smiorcăi cât mai tare pentru a atrage atenția plimbăreților regali. Asta însă nu are pentru mine nici o importanță. Deosebit de sensibil la toate temele în care apar împărați și regi, fii de împărați și fii de regi, prinți și curteni, precum

şi pandantele lor feminine, mai ales acestea, aşa cum sunt sensibil şi la zvonul tărâmurilor exotice în care cel mai adesea se petrec aceste istorii regale, la Spanii, Chine şi Egipturi, trăiesc aproape erotic momentul dramatic în care fiica faraonului mă ia în braţe, mişcată de compasiunea pe care i-o provoacă smiorcăiala mea şi când (în gravură) însoţitoarele ei zvelte încep să moduleze la lirele şi lăutele lor un larmoaiant acompaniament muzical scenic. (Această sensibilitate la temele regale am moştenit-o de la mama, în ale cărei povestiri protagoniştii tuturor dramelor mari şi importante erau regi, prinţi şi prinţese, iar ceilalţi muritori trebuiau să se mulţumească în rolul de figuranţi, gloata anonimilor, dintre care doar puţini, cel mai adesea Frumoasa ţigancă sau Frumosul ţigan reuşeau să apuce un rol mai acătării, şi acesta era chiar miezul dramatic al povestirilor ei. Pentru că mama mea a suferit în tinereţe puternica înrâurire a *Ultimului Abencerage*[1] de Chateaubriand, în traducerea liberă a regelui Nikola I Petrovic, şi această înrâurire a rămas la ea trainică şi neştirbită toată viaţa.) În ce mă priveşte, happy-end-ul şi sfârşitul întregii drame moisiene se află tocmai aici, în această întâlnire, iar drama nu se mai desfăşoară în continuare, rămâne împietrită în această clipă eternă a zăpuşelii după-amiezei egiptene, în clipa care pentru mine înseamnă şi climaxul acestei drame, iar soarta viitoare a lui Moise nici nu mă mai priveşte, urmează doar nesemnificative didascalii tipărite cu fonturi nonpareille şi în afara acţiunii dramatice: plecarea suitei regale, cântările însoţitoarelor, legănarea ritmică a şoldurilor sub tunicile multicolore, sunetul instrumentelor cu coarde.

Adevăratul sfârşit a toate acestea nu este reprezentat în gravură. Spun adevăratul sfârşit pentru că acesta este

1. *Les Aventures du Dernier des Abencerages*, nuvelă, 1826; traducerea în versuri (1888) a cunoscut ediţii repetate: 1894, 1910, 1937 etc.

într-adevăr irevocabilul și cutremurătorul sfârșit, subitul, neașteptatul cataclism a tot ce-i viu, deși suntem abia la pagina treizeci și trei. Dar acesta este, ziceam, într-adevăr adevăratul sfârșit: al meu, al cărții mele (mai departe nu pot citi) și al acestui capitol biblic. Moartea vine cu totul pe neașteptate, îmi întrerupe lectura, taie firul fanteziei mele cu foarfecele întunericului, iar acest întuneric, această cumplită întunecime – peste puterea și forța inspiratului gravor, care abdică în fața acestei mari, apocaliptice teme – se transferă în geniala expresivitate a însuși textului și a literei, al căror înțeles se pierde treptat, se transferă în dumnezeiasca atotputernicie a cuvintelor nude, în dezlănțuirea neurotică a cursivului, care ia locul acum volutelor și arabescurilor gravurii, încât aceste țipătoare sloganuri ale cursivului năvălesc ca un strigăt în încremenirea *ex cathedra* a literelor petit, ies din rânduiala uzuală a lucrurilor, se frământă într-un fel de frison interior, ard, revoltate și anarhice, predispuse exagerării și exceselor, strunite însă de rândurile strânse ale loialului petit împreună cu care devin dumnezeiasca Literă, însuflețită de ideea dementă, prometeică de a cuvânta, de a-și spune cuvântul și despre ceea ce nu poate fi rostit, despre ceea ce l-a făcut să abdice și pe genialul gravor: despre Sfârșit.

Iar sfârșit numesc pur și simplu convingerea mea escatologică: anume, că sfârșitul meu este sfârșitul a toate, pentru că eu îmi atribui acum ultimul rol, rolul celui dintâi născut (cu toate că Ana, sora mea, este mai în vârstă ca mine), al celui dintâi născut pe care îl va ucide divinul înger al morții, pentru că asta îmi place în mod deosebit, să mor de mâna unui înger, și mor, deci, ca un martir al omenirii, ca o jertfă a jertfelor, cu înzecită moarte, pentru că o astfel de moarte cadrează cel mai bine în fanteziile mele (totuși), pentru că exprimă sfidarea mea, puterea și perseverența mea, o astfel de moarte satisface setea mea de cunoaștere (într-adevăr nefolositoare) și în moarte. Să dăm însă, în sfârșit,

cuvântul Cărții și să se împlinească Litera: „Moise și Aaron s-au înfățișat din nou la Faraon. Însă zadarnic prefăcea toiagul în șarpe, pentru a dovedi originea divină a misiunii lor, Faraon nu i-a ascultat nici de data asta. Atunci Dumnezeu pedepsi Egiptul cu zece plăgi groaznice: 1. Apa Nilului se prefăcu în *sânge*; 2. *Broaștele* acoperiră totul, chiar și casele; 3. Roiuri de *țânțari* și 4. *Muște otrăvitoare* chinuiau oameni și animale; 5. *Exterminarea* vitelor; 6. *Bășici usturătoare* năpădesc oameni și animale; 7. *Ploaia de sânge* a distrus recoltele; 8. *Roiuri de lăcuste* pustiiră restul recoltei; 9. *Întunericul* adânc pogorî peste Egipt timp de trei zile; 10. Pe la miezul nopții zbură peste cer *îngerul morții* și-i spintecă pe toți primii născuți. *Atunci se făcu bocet mare și plânset, căci nu era casă unde să nu fie mort*".

Nu vom repovesti toate consecințele triste ale acestei divine comedii, începută printr-o copilărească, aparent insignifiantă intrigă. Ne vom mulțumi doar cu esențialul.

Cu pretextul și sub mârșava bănuială că mi-am însușit acuarelele Iuliei, dorind de fapt doar să compromită legătura noastră amoroasă, părinții ei mi-au dat de știre, într-o zi, că nu mai este cazul să le fac vizite. „Nimeni în afară de tine, domnișorule, nu a intrat aici zilele astea – mi-a spus domnul Szabó –, iar acele culori se aflau aici, iată, chiar aici, și nimeni nu se atinsese de ele." Jurămintele mele și apărarea mea elocventă nu l-au putut descumpăni. Gata să dau într-un plâns isteric, declar că o să-mi urmăresc dreptatea până la Dumnezeu, că o să-i descopăr pe infamii intriganți care stau în spatele întregii povești și o să-i silesc să recunoască. Nu vor scăpa de pedeapsa binemeritată.

Dar acesta nu este decât începutul seriei de nenorociri care se abat asupra mea. Sora mea primește un denunț anonim în care se descrie caracterul intim al legăturii noastre, cu stranii exagerări (în care identific, cu toată disimularea scrisului, fanteziile bolnave ale lui Laci Toth). Acest mârșav

denunț conține și amenințarea că, dacă nu renunț la Iulia, voi fi ucis într-o ambuscadă, ceea ce în condiții normale m-ar fi făcut să râd, pentru că Laci Toth este întruchiparea laşității. Speriată de această amenințare, Ana arată scrisoarea mamei, care cade într-o adâncă disperare, îngrijorată pentru viața mea și lezată de frivolitatea mea. Desigur, mărturisirea mea, cu toată dorința de a-mi ușura sufletul, nu merge mai departe de următoarele (care ar putea fi numite și minciuni obișnuite): Iulia și cu mine ne ascundeam în poiata domnului Szabó, în același culcuș. Asta este tot. Restul nu sunt decât născocirile bolnave ale fanteziei geloase. Da, jur pe viața ei, pe viața mamei mele, că legătura noastră nu a depășit cu nici un milimetru granițele a ceea ce este admis și onorabil... Mama, deși bănuitoare, mi-a promis că nu va spune nimic despre această afacere tatii, care căzuse în acea perioadă în blânda sa depresie de primăvară...

Pulberea aurie a timpului începe încet-încet să se aștearnă și asupra acestei întâmplări. Acuarelele Iuliei ieșiră la lumina zilei de prin buzunarele șorțului unde în tot acest timp zăcuseră ca o duzină de mostre de nasturi, ca niște peceți din ceară multicoloră imprimate pe actul meu de acuzare și care, în contact cu lumina, s-au coșcovit de la sine, scoțându-mă de sub bănuială...

În ziua Tuturor Sfinților, Iulia primește în capelă prima împărtășanie și, spălată de păcate, ca și cum abia ar fi ieșit dintr-o baie fierbinte, părăsește capela îmbrăcată în alb, cu mica, sidefia carte de rugăciuni în mână, cu cosițele adunate la ceafă, rumenă în obraz din cauza rușinoasei mărturisiri pe care tocmai o făcuse Sfinției sale. Să-i fi povestit întreg firul evenimentelor, rafinamentul mașinațiunilor mele și partea ei în toate cele? Să fi rostit numele seducătorului?

Deosebit de sensibil la decorul și mizanscena ritualurilor bisericești, la zvonul clopotelor și mirosul de tămâie,

eu îngenuncheam împreună cu ceilalți băieți în pragul paradisului, și pentru o clipă identificat cu ei, măcar aparent, și totuși izolat, însemnat de stigmatul care mă ardea în frunte, pentru că această din urmă treaptă – de la băncuța pentru îngenuncheat până la sacristie – n-am s-o pot urca niciodată, de altfel și până aici am urcat doar grație milostivirii Preasfinției sale, care mi-a îngăduit să asist la ceremonia solemnă a charismei, când clasa noastră, asemeni unei turme de oi râioase, va intra în amamul[1] Domnului, pentru a ieși curând de acolo îmbăiată și albă, lăsând în urmă grămezile de păcate, ca o cupă de puroi infect. Stau copleșit de cumplita povară a păcatelor mele, îngenuncheat pe betonul rece, ca un martir, ca o oaie constipată, iar peste acest suflet al meu constipat de păcate picură ca vitriolul păcatul invidiei pe care o simt față de prietenii mei care ies din sacristie cu fețele luminate, cu pielea de pe obraji strălucitoare și proaspătă, ca după purgarol. Numai solemnitatea momentului mă împiedică să nu dau glas scâncetelor și să nu-mi transform disperarea într-o spovedanie publică sub ochii întregii turme de enoriași, în fața colegilor de școală și a părinților lor, pentru ca astfel să atrag asupra mea atenția, compasiunea tuturor și să-mi arog importanța deplin cuvenită, dar totodată nu mă încumet să-mi dau la iveală râia, oricum bătătoare la ochi.

Picură cuvintele solemne ale liturghiei – de la *Ad Deum* la *Gloria Tibi* –, cu dumnezeiasca, ininteligibila ei latinie, cade între ele tăcerea densă a celor două măsuri de pauză, ca albitura între abzațuri[2], picură aceste sublime litere, urmate de sincopele clopoțelului argintiu din mâinile ministrantului, se poartă sfântul dialog – *Kyrie eleison, Christe eleison* –, ca niște rime divine la cuvinte omenești. Iar eu stau în genunchi pe dale înaintea navei bisericii, buimăcit până la

1. *Amam/hamam* – baie publică (turcă).
2. Aliniate, pasaje.

vertij de mirosul de tămâie ce sugerează în acest universal ospăţ al sufletului mirosul de pin şi smoală, iar vizavi de mine, deasupra navei, în înalt, deasupra pâlpâitoarelor lumânări care pocnesc uşor, arde într-un multicolor joc de artificii vitraliul rotund al bisericii ca un şpil desfăcut de cărţi, regi, dame şi valeţi. Doamna Rigo stă la armoniu şi, cu capul dat pe spate, cu ochii întredeschişi, îşi plimbă degetele peste claviatură, pentru o clipă în mod straniu întinerită, în haina neagră cu guler alb, cu gene lungi luminate spre vârf de-o lucire violetă. Scoate din flaşneta aceea neagră, lăcuită ca distinsele şarete bătrâneşti, o gamă întreagă de suspine în moll, înăbuşite şi şuierătoare, şi apasă cu piciorul pe pedale ca şi cum ar conduce în vis bicicleta pe un drum larg şi neted.

În noul decor, comportamentul tatălui meu s-a schimbat întrucâtva. Spun întrucâtva, pentru că această schimbare a fost condiționată mai degrabă de mediu, de peisaj, decât să fi fost rodul vreunei radicale schimbări în caracterul lui. Pur și simplu eu până acum nu putusem să mă uit la tata și curiozitatea mea a fost total handicapată de permanența lui absență, de, aș zice, conștienta lui sabotare a curiozității mele cotidiene. Cine ar îndrăzni să afirme că tatăl meu nu evita intenționat orice fel de confesiune intimă, că nu intenționat își ascundea chipul îndărătul unei măști, arătându-se doar din când în când, în chip de scriitor, șahist, apostol, platfus? Sincer vorbind, el interpreta în fața mea un rol nedemn și nu avea curaj să-și arate adevărata față, ci schimba întruna măștile, se ascundea sub un rol sau altul, întotdeauna patetic și, pierdut, ascuns în labirintul orașului, amestecat între celelalte pălării și meloane era, datorită acestui mimetism, cu totul răpit privirii mele.

Venind la sat, tatăl meu nu mai avea posibilitatea să se ascundă. Deodată, spre primăvară, în toiul orgiilor lui, l-am văzut în adevărata sa dimensiune: venea pe dig, de-a lungul râului umflat, venea, cu totul surprinzător, după șase zile de absență, când deja începuserăm să credem că s-a rătăcit în pădurea Grofului sau că a fugit, călăuzit de

steaua lui. Atunci, în timp ce mergea pe dig, în mantia lui neagră, avântându-şi înalt bastonul, legănându-se în mers ca un catarg, cu gulerul lui de cauciuc deja îngălbenit, cu ochelarii în ramă metalică, privirea fixată în gol – atunci tatăl meu a intrat în peisaj ca într-o ramă de tablou şi s-a demistificat total. În intenţia de a trece neobservat, deoarece precis mă văzuse încă de departe, el şi-a ascuns sub pulpană marea sa pălărie cu boruri tari şi a încercat s-o şteargă pe lângă mine fără să fie văzut. Într-adevăr, priveliştea era dezolantă. Aşa, fără pălărie, lipsit de această prestigioasă coroană christică, purtându-şi părul sur-cenuşiu cu cărare pe mijloc, nesigur pe picioare, platfus împleticit, el era cu totul lipsit de măreţia sa, nearătos. Nu mă încumetam să-l strig. Râul crescuse din şuvoaiele primăverii şi m-am temut că l-aş putea trezi din somnolenţa lui lunatică, reală sau mimată, pricinuindu-i căderea fatală. Am preferat să mă trag la o parte, lăsându-l să treacă pe lângă mine. Literalmente m-a şters cu aripile mantiei fâlfâinde, m-a învăluit cu mirosul de tutun, alcool şi urină, dar chipul i-a rămas cu desăvârşire liniştit. În acest chenar gol al naturii, în această ramă din scânduri proaspete, negeluite, a ieşit deplin la iveală faţa lui, măreţul lui nas tărcat de vinişoare roşii şi albastre ca o sugativă. Privat de cadrele baroce ale porţilor din oraş şi de antreurile iluminate ale distinselor hoteluri mic-burgheze, el şi-a făcut acum apariţia în mărime naturală, pierzându-şi de tot puterea disimulărilor. Pentru că nu era în stare de un asemenea efort – să înceapă să joace, el, un as al şahului, scriitor, om umblat prin lume şi apostol, rolul unui ţăran sau tăietor de lemne. Desigur, nu numai mândria era în spatele lucrurilor acestora (cum lăsa el să se creadă), ci şi totala indispoziţie fizică şi neputinţa, altfel, cine ştie, poate ar fi îmbrăcat straie ţărăneşti şi ar fi continuat să se ascundă. Deposedat de curând prin act oficial de rangul său, supracontrolor al căilor ferate la pensie, ceea ce a atras după sine şi consecinţe

financiare, el a găsit un pretext indeniabil pentru orgiile sale, s-a dedat definitiv alcoolului, răspândind prin sate idei anarhiste şi cântând uneori Internaţionala. Curând deveni cunoscut în întreg judeţul drept un periculos revoluţionar-anarhist, poet şi neurastenic, dar şi respectat în anumite cercuri datorită garderobei sale, a mantiei, bastonului şi pălăriei, datorită solilocviilor sale delirante, pline de expresivitate, ca şi datorită vocii penetrante, care inspira respect. Se bucura de o stimă deosebită la cafegioaice, care-l stârneau prin însăşi apariţia lor şi care torceau din el firul de aur al dispoziţiei lirice şi al sentimentului galanteriei. Mulţumită acestor muze ale entuziasmului său, care clipeau din ochi de după tejghea fără a-i înţelege nici cuvintele, nici poeziile, el a reuşit să-şi păstreze integritatea şi să-şi salveze pielea, pentru că ele, aceste durdulii, bucolice muze ale elocinţei sale, îi luau apărarea în faţa poliţiştilor, îi deschideau uşile secrete şi-l apărau de zarvagiii rurali, cărora el le ameninţa serios gloria de băutori şi de cântăreţi, împingându-i complet în umbră. Stând pe masă, înalt deasupra tuturora, ca un monument al vreunui mare orator şi demagog, el lua câte o gură de vin dintr-un pahar străin, îl scuipa deodată pe podea, apoi, privind printre gene, ca şi cum şi-ar fi răscolit amintirile, spunea anii de vechime ai vinului, gradul de alcool, sortimentul viţei şi expoziţia ei la soare, ubac sau adret, ca şi regiunea din care provine. Efectul era de fiecare dată fantastic. Suspectând o posibilă înţelegere între tatăl meu şi Caliopele şi Euterpele lui, ţăranii aduceau în buzunare sticlele de vin, doar din dorinţa de a-l demasca şi compromite. Numai că el scuipa vinul mai iute decât de obicei, cu o expresie de mânie divină pe chip, ca un magician căruia-i tragi cu ochiul în mânecă în momentul în care îşi străpunge inima cu sabia ascuţită de oţel. „Domnilor – spunea atunci –, aceste mărunte maşinaţiuni ale voastre n-ar deruta nici pe ultimul dintre ucenici. Încercaţi să-mi strecuraţi un Tokay

fals din Lendava, cum ai strecura bani falşi unui mucos. Prezenţa acestei doamne – aici tatăl meu arată cu o mişcare a capului spre doamna Klara, care din clipa intrării lui în cafenea şi-a luat în primire postul pe puntea de comandă, ţinând mânerul pompei de bere ca pe-o cavilă a timonei, pe-o navă ce stârneşte spuma valurilor –, prezenţa acestei doamne mă obligă, spuneam, să nu scuip acest vin în obrazul suspiciunii dumneavoastră şi să nu abdic în faţa insinuărilor voastre, întrerupând astfel atmosfera de bâlci şi circumspecta bunăvoinţă cu care degradaţi tot ce este sublim... O să încep mai pe ocolite, pentru a irita şi mai mult jalnica voastră suspiciune, iar ignoranţa voastră să fie şi mai evidentă în clipa, în acea măreaţă şi ruşinoasă clipă când vă voi spune din ce se compune sufletul acestui vin, strălucirea lui mincinoasă, contrafacerea ieftină, şi când voi desfăşura sub nările voastre roza falsă a rumenelii lui, hârtia creponată a purpurei lui, rujul fals al buzelor lui, pe care tocmai le-am atins şi am rămas, domnilor, interzis de gradul de rafinament cu care ele încearcă să imite adevărata fragranţă şi feciorelnica văpaie a Tokay-ului..."

Acesta era doar actul întâi al comediei pe care o juca tatăl meu, de cu seară, în cârciumile sătești, de fapt numai o mică parte din bogatul program în care investea tot focul inspiraţiei sale delirante, tot geniul său, toată elocvenţa opulentă, vasta şi eterogena sa erudiţie. Începea să cânte numai când era provocat, şi se părea că o face doar pentru a-i umili pe zarvagiii satului. Se pornea dintr-odată cu aşa o forţă că zornăiau paharele de pe tejghea şi din vitrine, cântăreţii, în schimb, amuţeau, neîndrăznind să-i ţină isonul, ca nu cumva să fie făcuţi de râs în ochii doamnelor şi ai publicului. Tatăl meu avea un registru larg de romanţe sentimentale, vechi balade şi barcarole, şansonete, ţipuriturişi ceardaşuri, arii din opere şi operete, la care uneori adăuga recitative dramatice, dar în interpretarea lui sentimentalismul textelor şi al melodiei dobândea o limpezime de dur

şi sedimentul dulce cristaliza în cupa argintie a vocii lui, devenea aspru şi sonor. El a introdus în larmoaianta, tremurătoarea cântare *fin-de-siècle* nuanţe noi, a curăţat-o de falsitatea languroasă biedermeieriană şi de neprihănirea puritană, cânta fără glisando, din tot plămânul, bărbăteşte, dar nu şi fără căldură. Neîndoielnic, la aceasta contribuia, în primul rând, vocea lui, timbrul lui, unde nu era loc pentru mărunte buclişoare lirice, care cădea în cosituri mari, puţin cam spartă, ca sunetul cornului.

Actul trei al lungilor turnee ale tatălui meu, care durau cu zilele şi cu săptămânile, se termina trist, ca o farsă tragică. Tata se trezea prin şanţurile satului, brăzdat de vânătăi cu proveniență total necunoscută, înglodat, cu cracii pantalonilor uzi, borâţi, fără o lăscaie în buzunare, fără o singură ţigară, cu o infernală senzaţie de sete în pântec şi cu o irepresibilă pornire sinucigaşă în suflet. Ca un pierrot îmbătrânit, el îşi adună jalnica recuzită din noroi, toiagul, pălăria, ochelarii, apoi încearcă să găsească prin buzunare măcar un chiştoc, ultimul din viaţă, după care să încerce să facă un trist bilanţ al serilor sale şi al vieţii sale, adunând sumele de jos în sus. Incapabil să-şi amintească originea şi vechimea vânătăilor pe care le descoperă pe trup, încearcă să descifreze cifrele scrise cu propria lui mână pe cutia goală a simfoniei. Această coloană îndesată de cifre, suferind urmările tuturor operaţiunilor matematice elementare, stă acum în faţa lui ca o relicvă egipteană, cu semnele hieroglifice ale propriului său scris – cifre al căror înţeles l-a uitat complet.

Şi iată-l, în sfârşit, pe tatăl meu în afara cadrului dramei şi farsei al cărei scriitor, regizor şi principal actor a fost, iată-l în afara oricărui rol, muritor de rând, vestitul cântăreţ fără orga vocii sale, fără patetismul gesturilor sale, geniul dormind uitat de muzele şi zeiţele lui, clovn fără mască şi fără nasul fals, în timp ce mantia şi deja celebra sa recuzită zac

aruncate pe scaun: gulerul tare din cauciuc, deja îngălbenit, ca vechiul joc de domino, cravata neagră cu nod mare de boem, ca la chelnerii-şefi de cafenea. În cameră, duhoarea acră a emanaţiilor de alcool, excremente şi tutun. Pe scaunul de lângă pat, o mare scrumieră emailată cu inscripţia SYMPHONIA. O tabacheră din argint înnegrită. Chibrituri. Ceasul de buzunar, greoi, cu un cadran clasic şi cu cifre latine, măsoară un timp mitic, transmiţându-şi vibraţia în placajul şezutului. După mantia aruncată peste scaun, după această cortină neagră care ascunde relicvele despuiate de glorie ale unui artist glorios, se înalţă un fir de fum, în linie dreaptă albăstrie, apoi sfredeleşte ca un tirbuşon. Cu toate că pare mort de mult, în scrumieră mocneşte încă simfonia lui. Treptat, scheletul scrumului se fărâmiţează.

Şi unde este, mă rog frumos, celebra-i pălărie?

Şi-n pălăria lui, care zace pe masă ca o vază neagră, putrezeşte kilogramul de mânzat pe care l-a cumpărat încă acum şase zile la Baksa şi pe care l-a purtat în pălărie din cafenea în cafenea, ţinându-l strâns sub braţ. Iată, sunt deja şase zile. Iar pe această carne, ca pe un hoit, un roi de muşte şi o viespe al cărei zumzăit aduce a depărtat, foarte de departe dangăt.

Zăcând astfel, cu bărbia avântată-n sus, pe jumătate mort, cu fălcile lăsate, cu buzele răsfrânte, cu mărul lui Adam căzut, din care ieşeau, horcăind, un fel de consoane velare, lipicioase şi aspirate, tatăl meu inspira milă. Privat de însemnele demnităţii sale, de autoritatea toiagului şi coroana melonului, fără ochelari şi crunta mască a severităţii şi meditaţiei, chipul său dezvăluia anatomia pielii, vinişoarele şi bubuliţele nasului dominant bărbătesc, harta fizică a cutelor lui, despre care până acum crezusem că nu sunt decât o grimasă pe chipul unui martir şi apostol. Şi era, de fapt, o crustă rigidă, zgrunţuroasă, păroasă şi unsuroasă ca de machiaj, vârstată de vinişoare subţiri şi vinete. Cearcănele îi erau moi şi inflamate ca nişte băşici, în care se clăteşte limfa. Mâna lui, mâna lui mumificată, atârna lângă

pat, ca un gardian al trupului, planton adormit, şi arăta ciuciu - ultima tiflă pe care tatăl meu a putut s-o născo-ceească: ciuciul vârât sub nas întregii lumi şi viselor în care nu mai credea.

Deja a doua zi, revenindu-şi, dar încă mahmur şi chinuit de setea infernală pe care o stingea cu apă ca un incendiu, încerca să-şi refacă demnitatea şi îşi potrivea cravata la oglindă, cu agilitatea cu care se potriveşte proteza în gură. Pleca fără o vorbă, continuându-şi genialul solilocviu, şi nu se întorcea decât seara târziu, fără ca noi să ştim unde îşi petrece timpul. Mai târziu, ţăranii şi ciobanii ne aduceau veşti despre el, afirmând că l-au văzut în inima pădurii Grofului, la vreo zece kilometri de sat sau chiar în depărtate, străine haturi. Venea acasă doar ca să se radă, să-şi schimbe gulerul şi să doarmă, dar nu vorbea cu nimeni şi refuza orice mâncare, de teamă să nu-l otrăvim. Se hrănea cu ciuperci de pădure, macriş, mere pădureţe şi bea ouăle de pasăre pe care cârligul toiagului său reuşea să le agaţe din cuib. Mai adânc în vară îl descopeream ici-colo pe islazuri, pe neaşteptate: răsărea din grâul încins melonul lui, îi fulgerau în soare ochelarii. Umbla peste câmpuri, îngândurat, fluturându-şi înalt bastonul, păşea ca un lunatic, urmându-şi steaua care se pierdea irevocabil între floarea-soarelui, şi el o găsea abia în hotarul câmpului - pe mantia sa neagră, unsuroasă.

Plimbările singuratice ale tatii au trebuit inevitabil să provoace suspiciunea ţăranilor şi autorităţilor locale. În înţelegere cu jandarmeria locală şi de comun acord cu primarul şi cu înalţii demnitari bisericeşti, garda populară civilă şi organizaţiile de tineret (fasciste) au luat în seama lor dificila sarcină de a limpezi în ce constă misiunea secretă a tatălui meu, scopul hoinărelii şi al prefăcătoriilor lui. Au început, deci, să-l spioneze, să tragă cu urechea la solilocurile lui şi să înainteze despre asta rapoarte, deseori

foarte denaturate şi răuvoitoare, contrafăcute din fragmente somnambulice care se desprindeau de pe buzele tatii şi, bătute de vânt şi de curenţii de aer, ajungeau până la urechile informatorilor complet desprinse din context şi fără vreo reală veridicitate. Pentru că, neîndoielnic, solilocurile tatii erau geniale precum cărţile profeţilor, erau parabole apocaliptice, pline de pesimism, erau o nesfârşită Cântare a cântărilor, densă şi elocventă, inspirată, o irepetabilă ieremiadă, rodul experienţei de ani de zile, rodul insomniilor şi al concentrării, rodul îngreunat, răscopt al iluminatei, clarei conştiinţe în climaxul puterii ei. Erau rugile şi blestemele titanului care s-a opus zeilor, psalmi panteişti (la baza cărora, fără îndoială, stătea spinozismul: etica şi estetica tatii); dar să nu se creadă că în această creativitate orală a tatălui meu, al cărei izvor se află departe în istorie, în timpurile biblice ale triburilor semite, nu existau şi cadenţe lirice şi că aceasta, cum ar putea să pară la prima vedere, se reducea la varianta spinozistă seacă a filosofiei semite. Nicidecum. În acest nemijlocit contact cu natura, între dantelăria ferigii şi ţepii coniferelor, în mirosul de smoală şi cântecul privighetorii şi al presurii, filosofia tatălui meu a suferit o puternică metamorfoză. Mai ales în comparaţie cu principiile şi stilul expuse în aşa-zisul *Regulament al transportului* din 1939, dar care rămâne cartea fundamentală şi, din păcate, unică pentru studierea panteismului său. (Filosofia lui începuse să-şi piardă raţionalitatea rece, procesul argumentaţiei se reducea tot mai mult la argumentul liric, nu mai puţin puternic, dar mai accesibil, mai iute şi mai sigur. A rămas pe dinafară balastul greoiului material erudit, aparatul ştiinţific de la antiteză la teză, de la teză la demonstraţie devenise uşor, aproape insesizabil, înnobilat de mirosul smoalei silvestre, iar *quod erat demonstrandum* cădea în locul potrivit şi la momentul potrivit, ca ghinda din copac, în timp ce falsele şi insuficient de probatoriile adevăruri se ofileau ca ramurile şi cădeau trosnind, invocând bunul-simţ

și măsura. Tatăl meu, în fond, reprezenta o variantă modernă a pustnicilor panteiști și a filosofilor rătăcitori, o personalitate asemenea lui Zoroastru, dar în fiecare clipă conștientă de cerințele timpului, situată în spațiu cu absolută certitudine, fără a pierde nici o clipă nordul: de aici, atașamentul tatii pentru mantie și melon; epoca pustnicilor în zdrențe trecuse ireversibil. De aceea ținea el atâta la ceasul lui cu cadran numerotat cu cifre romane: acesta îi indica *ora exactă*, ștergea acea diferență care apare între anul fizic și cel calendaristic și încă îi mai folosea ca dovadă și avertisment ca nu cumva să se dedea unei filosofări supratemporale și atemporale care n-ar ține cont de problemele actuale ale epocii.)

Cea mai mare suspiciune față de tatăl meu a arătat-o, în afara oricăror așteptări, biserica. Autoritățile preluau și stenografiau rapoartele spionilor, pe care le introduceau în uriașa cartotecă a tatii cu o anumită indiferență surâzătoare, complet dezinteresate, pentru că, în caz de necesitate, aveau în capul acestei confuze și uriașe cartoteci un certificat medical despre dezechilibrul tatii, ceea ce le elibera de orice responsabilitate directă. Totuși, autoritățile așteptau o ieșire de-a lui, care l-ar fi compromis definitiv și le-ar fi dat prilejul să se debaraseze de el fără prea mare mâhnire. Biserica avea însă deja dovezi pregătite privind activitatea lui distructivă și infamantă. Faptul că tatăl meu era iluminat, clarvăzător și plecat de-acasă, însemna pentru biserică doar o dovadă a lucidității lui, a comunicării cu forțe obscure, pentru că el, după opinia clerului, nici nu era altceva decât păcătosul, necuratul, prin gura căruia, ca printr-un medium, vorbește însuși Satana. Se povestea și se spunea din amvon că atingerea toiagului său cu măciulie de oțel are putere magică sau că în pădurea Grofului, pe unde trece el, copacii se usucă precum iarba, că saliva lui generează o ciupercă otrăvită, aducătoare de moarte – *Ithyphallus Impudicus* –, care se disimulează sub forma unor ciuperci comestibile.

Curând toată grija spionării tatălui meu au preluat-o „femeile de rangul trei", cuvioasele ţicnite ale satului care, pentru meritele lor, purtau în jurul taliei câte o funie cu trei noduri enorme, văduve bigote care îşi stingeau infernul propriilor coapse încinse cu posturi şi rugi, femei isterice şi cefalalgice care îşi transformau căldurile în transă religioasă şi superstiţie. În înţelegere cu capelanul satului, ele se furişau pe urmele tatii, urmărindu-l de la o distanţă respectabilă. Tatăl meu, desigur, nu observa nimic şi continua să-şi rostească psalmii cu egală pasiune, cu privirea fixată în ferigi şi cuiburile de păsări. Luisa, cea mai zeloasă iscoadă a tatii, îşi nota uneori vorbele lui, propoziţii şi fragmente de propoziţii, neîndemânatic, umezind cu limba ciotul de creion chimic de la care buzele i se făceau vinete ca de la fructele de păducel. Cu o râvnă de fanatic descreierat, de „femeie de rangul trei" şi de văduvă de război, ea urmărea fiecare mişcare a tatii, nota în caiet „semnele secrete" pe care el le desena în aer cu bastonul, făcea crestături pe copacii lângă care urina, pentru a-i regăsi a doua zi „ofiliţi şi înnegriţi, bătuţi parcă de fulgerul ceresc". După ce-şi umple gura de macriş şi îşi îndreaptă cravata, tatăl meu înfige toiagul în pământul moale, agaţă în toiag pălăria lui tare, ca păgânii când îşi fac idolii, se întoarce apoi spre apus şi ridică înalt braţele ca să-şi rostească imnul soarelui care apune, cea de-a doua zeitate în ierarhia religiei sale (iar cea dintâi zeitate este soarele-fiu, soarele Elohim, cel care se arată în zori, la răsărit, şi care este o zeitate de rangul întâi, tată şi fiu în acelaşi timp), se îndreaptă şi începe să cânte, să tânguie, lucid şi inspirat, geniu panteist ale cărui limbă şi cuvânt devin litera divină, cântare a cântărilor, iar în zare, curând după asta, pădurea începe să trosnească, să ardă-n vâlvătăi...

Probele împotriva tatălui meu se înmulţeau. Sub presiunea bisericii, autorităţile au trebuit să întreprindă, în sfârşit,

ceva. Dar, cum nu dispuneau de nici un *corpus delicti*, s-au mulţumit să dea mână liberă tineretului creştin din sat. Autorităţile deciseseră să se spele pe mâini de toată această lucrătură murdară şi să-şi facă apariţia abia în momentul când tatăl meu va fi fost deja răstignit pe cruce. Intervenţia autorităţilor urma să se reducă aşadar la un proces-verbal formal şi, eventual, dacă apărea necesitatea, la interogarea unor martori şi, în caz extrem, la reţinerea, foarte scurtă, a vreunuia dintre participanţii la linşaj. Pentru asta găsiseră deja un voluntar, un tot[1] care se va sacrifica să zacă o săptămână la închisoarea preventivă, cu condiţia să fie arestat abia la vreo zece zile după eveniment, pentru că între timp trebuia să-şi are ogorul. Conform rapoartelor de la copoii şi iscoadele care ţineau urma tatii, complotiştii cunoşteau mai mult sau mai puţin exact felul în care-şi organizase timpul, erau la curent cu obiceiurile lui, cu ceea ce s-ar putea numi viaţa sa intimă, personală, dacă un astfel de cuvânt n-ar fi în contradicţie cu misiunea lui dezinteresată şi cu intenţiile şi actele lui altruiste. Cert este însă că ştiau că tatăl meu nu s-a dezis de unele din obişnuinţele sale şi că se străduia să nu piardă calităţile omului modern, pentru a nu deveni un filosof-boem sau un fel de pustnic rural. El voia, prin câteva detalii ale ţinutei, prin mese regulate, de trei ori pe zi, la intervale regulate, prin somnul de după-amiază şi altele să rămână în tiparul modului de viaţă modernă europeană, să rămână credincios cerinţelor epocii şi timpului, indiferent de condiţiile grele de război şi de însingurarea lui. Aşa l-au surprins în somn, între ferigi, în clipa în care începuse să sforăie magnific, ceea ce i-a convins că se află într-un somn profund şi că, deci, sunt adormite şi puterile lui magice, demonice. Era culcat pe spate, cu braţele larg desfăcute, de parcă ar fi fost răstignit, cu nodul de la cravată destins, în timp ce pe frunte îi mişunau furnici,

1. Slovac.

iar mușchii-i sugeau din colțurile gurii sucuri dulci de salcâm și laptele-cucului. În preajma sa, la îndemână, sta înfipt în pământ toiagul lui fermecat, abia ivindu-se din feriga înaltă, iar în vârful acestuia pălăria lui neagră cu boruri tari, puțin într-o parte, ca un coif în arma unui soldat necunoscut sau ca sperietoarea pentru păsări în lanul de porumb.

„Cine oare tulbură somnul celui drept?" rostise tatăl meu patetic, îndreptându-se.

Era cu desăvârșire calm, cel puțin în aparență, când a simțit în șale țevile armei de vânătoare care i-a imprimat în rinichi un opt orizontal. Țăranii, înarmați cu măciuci, furibunzi și murdari, începură să se arate dintre ferigi. Luiza se afla cel mai aproape de el, cu ochii injectați, făcându-și cu frenezie semnul crucii. Apăsa cu piciorul toiagul tatii, ca și cum ar strivi un șarpe veninos. Tata părea cu desăvârșire calm, și vocea nu i-a tremurat nici o clipă. S-a aplecat să-și ridice pălăria, apoi a început să-și caute din priviri toiagul. Încurcat, a început deodată să se foiască, să se mute de pe un picior pe celălalt, ca un rățoi, iar mâinile au început să-i tremure, ca unui alcoolic. Își netezea răbdător pălăria, ca să-și ascundă tulburarea care începuse să-l împingă spre panică în momentul în care și-a dat seama că e dezarmat, apoi întinse mâna spre buzunar ca să-și caute simfonia.

„Păzea, Toth, poate că-i înarmat!", spuse cineva. Tatăl meu, însă, scosese deja mâna din buzunar, și toți au văzut bucata de ziar în care el, apoi, și-a suflat nasul. (Orice emoție producea la el puternice dereglări ale metabolismului și o abundentă eliminare de lichide. Știam că dacă scapă viu din toate astea primul lucru pe care-l va face va fi să urineze lângă vreun tufiș, dând drumul la puternice vânturi.) Ciocănitoarea, nevăzută, bocănea undeva deasupra capetelor noastre: top-top-top, tip-tip-tip, top-top-top, tiptip-tiptip, și aceasta putea să sune ca o rea prevestire. Am văzut că și tatăl meu a simțit asta, pentru că, abia perceptibil, a întors capul în direcția aceea, ca și cum ar fi descifrat un semnal

morse. (Tata a luat-o de la capăt, după bancrută, ca funcţionar feroviar la Şid, aşa încât Morse nu era pentru el o taină. El putea, deci, uşor să primească un mesaj cifrat de la ciocănitoarea-morse şi să-l traducă în gând mai mult sau mai puţin exact, nu cuvânt cu cuvânt, dar ca o scrisoare de dragoste scrisă neciteţ. Şi cred că acesta, în afara celor de la staţia Şid, de demult, dinainte de naşterea mea, a fost singurul mesaj pe care l-a primit cifrat.) Iar ceea ce se povesteşte, că tatăl meu are un radio-emiţător-receptor cu care trimite mesaje cifrate avioanelor aliate care survolează satul, asta e, de bună seamă, o tâmpenie. Şi numai dorinţa mea de a-l vedea într-o lumină eroică, şi nu doar în rolul de sfânt şi mucenic, oferă imaginaţiei mele o minimă şansă: şade el, tatăl meu, răţoiul platfus, mare actor, erou şi mucenic, şade în inima pădurii Grofului, într-o peşteră, cu căştile la urechi şi apasă pe taster: ti, ti-ti-ti-ti, ti ti tititi, omnipotent deodată, ţinând în mâinile lui soarta omenirii, ghidând cu mesajele lui escadrilele bombardierelor aliate, care la un singur semn al lui pot distruge sate şi oraşe întregi, să nu rămână piatră pe piatră, să prefacă totul în praf şi pulbere. Din păcate, totul a fost nu atât consecinţa îndoielii în posibilul eroism al tatii, cât pură fantezie. (Întrucât eu moştenisem de la tatăl meu apetenţa pentru ireal: trăiam, ca şi el, pe Lună. Numai că el mai era şi fanatic – credea în posibilitatea realizării fanteziilor lui şi lupta înfocat pentru ele. Eu însă zăceam în poiata domnului Molnár, la care păzeam vacile, zăceam în fânul de curând cosit, mirositor, şi, în simţuri, retrăiam evul mediu. Zăngănitul armurilor, mirosul liliacului şi al sclavelor pe jumătate goale – influenţa literaturii. Fâlfâitul muselinei verzi pe capul blondei alese – Iulia –, cu mâinile grele de inele. Chemarea trâmbiţei. Scârţâitul scripetelor şi al lanţurilor podului basculant de la castel. Ţineam ochii închişi încă două-trei secunde apoi mă înfăţişam înaintea domnului Molnár, gâzdoiul meu, palid, în pantaloni scurţi din pânză

de urzică, verzi: „Da, domnule Molnár, v-am înțeles: de tăiat mărunt sfecla și de legat vițelul". Și gândeam: „Nu, Înălțimea voastră, nu accept aceste condiții. E rușinos. O să ne înfruntăm cu săbiile!")

Tata începuse să-și piardă controlul. Se ținea tot mai jalnic.

Am observat că întreg efortul trupului și spiritului său erau concentrate asupra intestinelor, chircit cum era într-un uriaș spasm, într-o strânsoare cu care încerca să-și împiedice diareea. Strângea din buze și se întorcea în direcția tufișului, neajutorat, temându-se de ce-i mai rău. Pentru că îl recunoscuse, în ciuda bărbii false după care se ascundea, pe reprezentantul județului, care astfel deghizat se prezentase în acest loc delicat în care se pregătea o crimă groaznică, tatăl meu i se adresă lui, numai lui, privindu-i pe ceilalți cu dispreț și ignorându-i total, și se apucă să-i explice, în linii generale, de altfel foarte confuz, principiile sale panteiste cu care bietele invenții, precum cea a lui Morse, nu au nici o legătură. „Dacă domnii aceștia m-ar fi acuzat – începu tatăl meu, tremurând, la limita smintirii, și adresându-se falsului comis-voiajor, care începuse să se ascundă îndărătul mulțimii, demascat și făcut de rușine – dacă m-ar fi acuzat de colaborare cu păsările cerului, pentru amestec rău intenționat și tendențios în viața naturii și în misterele ei, măcar și în cea mai curată, panteistică intenție ca ea să fie câștigată de partea noastră și obligată să se alieze cu omenirea, care de altfel, nici nu este demnă de această prietenie – aș fi înțeles acuzațiile lor. Dar domnii sunt în confuzie! Pentru că, de fapt, ce legătură am eu cu aceste acuzații absurde și cu acești sperjuri care-mi insinuează niște omenești, vai, mult prea omenești răutăți? Nici una, domnilor!" (Acum, adresându-se, deja, gloatei:) „Eu nu fac decât să propovăduiesc în templul meu, în păduri, religia mea, care, din păcate, încă nu are adepți, dar care într-o zi se va întoarce iarăși între oameni și templul ei va fi înălțat

aici (arată cu degetul), iată, chiar aici, unde voi puneți la cale o crimă cumplită. Deci, domnilor, puneți-vă cât mai iute în aplicare gândul, întemeiați o religie nouă, puternică, o religie deasupra tuturor celorlalte, desemnați, prin gestul vostru, pe cel dintâi sfânt și martir al Religiei Viitorului. Trupul meu chinuit și neajutorat vă stă la dispoziție, iar spiritul meu, filosofic vorbind, este pregătit să fie răstignit. Vă spun, duceți gândul vostru cât mai iute la împlinire, căci urmările vor fi cu bătaie lungă. Grămada pelerinilor din toată lumea va întipări cu piciorul desculț cărările spre acest templu care deja alburește în mintea mea și care va fi ridicat deasupra mormântului meu. Turismul, domnilor, va înflori ca buruiana în lan. Deci, înainte, dacă aveți în mâini dovezile și conștiința curată în fața Aceluia care vede totul. (După o mică pauză:) Pentru că văd că ezitați și că v-a mișcat soarta mea privată, soarta unui soț și tată a doi copii neajutorați – (el mă caută cu privirea descreierată prin mulțime) –, să rezolvăm, domnilor, această neînțelegere, ca niște gentlemeni..." Elocvența și pasiunea lui demagogică nu l-au trădat nici în acest moment delicat. Țăranii, la început, îi vânturau nerăbdători și cu teamă ghioagele pe sub nas, îi întrerupeau expunerea cu înjurături și blesteme, dar expresivitatea lui i-a descumpănit și, în curând, au stat să-l asculte, neînțelegând nimic din toate astea, în afara faptului că le vorbește un geniu, un iurodiv[1], așa încât, mai ales datorită prezenței misterioase a „comis-voiajorului" (în care l-au recunoscut ei înșiși pe reprezentantul județului, acesta, în sfârșit, scoțându-și barba falsă, ca să nu se mai compromită atâta), au acceptat condițiile tatii: dacă vor găsi stația radio în tufișul indicat de „femeia de rangul trei", să-l spânzure de primul copac sau să-l răstignească la fel ca pe Iisus sau pe tâlhar, iar dacă nu o găsesc, să-l lase în plata Domnului, să-i restituie toiagul,

1. Nebun întru Domnul.

ca să poată umbla „după steaua sa". Reprezentantul puterii, măgulit de faptul că tatăl meu i-a adresat tocmai lui arabescurile elocinței sale și că tocmai pe el l-a chemat să încheie o înțelegere între gentlemeni, aprobă tacit și toți se apropiară de tufișul incriminat. Era un superb păducel în floare care ascundea o veche vizuină de vulpe. Mai întâi au bătut tufa cu o prăjină, iar floarea a început să ningă ca zăpada. Au tras de sub ea o barcă veche, ruginită, genunchiul ei: rugina rosese deja carnea dintre coaste. (*Iată*, am gândit în sinea mea, *iată cum trimite tatăl tău mesaje prin morse.*) Toth scoase glontele de pe țeavă și-l puse în buzunarul de la pantaloni. Izbiră cu măciuca în barcă așa cum se izbește un șarpe – la ceafă. Coastele se frângeau pârâind, fără sonoritate metalică.

„Eu nu mint", spuse femeia de rangul trei și își îndoi poala fustei ca să arate funia ei cu cele trei noduri, legată în talie. „Domnul mi-e martor."

Estimp, ciocănitoarea se porni din nou să transmită mesaje cifrate, iar țăranii ascunseră lațul sub palton. Tata se mută de pe un picior pe altul și privește cu ochii injectați, ca un vultur, feriga călcată în picioare. Apoi se apleacă într-o clipită, își apucă triumfal toiagul și se îndreaptă, dintr-o dată puternic și înalt, regăsind echilibrul fizic al ținutei sale, își strânge nodul la cravată (toiagul e agățat de braț), tatonează cu vârful metalic al toiagului genunchiul ruginit, zdrelit al bărcii, așa cum se pipăie ciupercile otrăvitoare. Apoi scoate din buzunar o bucată de ziar și își suflă nasul cu putere, ținând capul ridicat, ca un cocoș care vrea să cânte, împăturește cu grijă bucata de hârtie tipărită în care și-a suflat nasul, o îndoaie cu grijă, în patru, în opt, ca și cum ar fi împăturit în ea praf de aur sau aspirină. Îți vine să crezi că o să-l pună în buzunarul de la jiletcă, lângă ceas. El însă, pe neașteptate, îl aruncă departe, undeva lateral. Hârtia flutură ca o pasăre, luptând câteva clipe cu forța de gravitație, apoi cade brusc, ca o piatră, și dispare în păducelul înflorit...

Tatăl meu avea obiceiul să-şi sufle nasul în ziar. Tăia în patru paginile din *Neues Tageblatt* şi le ţinea astfel stocate în buzunarul exterior al mantalei sale. Se oprea deodată în plin câmp sau undeva în pădure, îşi punea toiagul pe braţul stâng şi începea să trâmbiţeze ca un corn de vânătoare. Prima dată tare, apoi de două ori mai slab. Îl puteai auzi, mai ales în pădure, spre seară, pe câte-o verstă de jur-împrejur. Aduna apoi această bucată de ziar, întrucâtva eretic, şi-l arunca în dreapta sa, în iarbă, între flori. Aşa că, uneori, păscând vacile domnului Molnár, undeva adânc în pădurea Grofului, în locuri unde mi se părea că n-a păşit picior de om, găseam câte-o bucată îngălbenită din *Neues Tageblatt* şi cugetam în sinea mea: şi pe aici a hoinărit tatăl meu, nu demult.

Doi ani buni după plecarea lui, când deja ne-am dumirit că n-o să se mai întoarcă niciodată, am găsit într-un luminiş, departe în pădurea Grofului, între ierburi şi albăstrele, o bucată decolorată de ziar şi i-am spus surorii mele, Ana: „Iată, asta este tot ce-a mai rămas de la tatăl nostru".

Astfel, cu totul neprevăzut şi pe neaşteptate, această istorie, această *skazka*[1] devine tot mai mult istoria tatălui meu, istoria genialului Eduard Sam. Absenţa lui, somnambulismul lui, misionarismul lui, noţiuni private de contextul lor terestru şi, dacă vreţi, epic, materie fragilă asemeni viselor, marcată mai presus de orice de însuşirile ei primordiale negative, toate acestea devin un fel de ţesătură densă, grea, materie cu greutate specifică total necunoscută. În faţa ei cad în umbră istoriile egoiste, cele despre mama, despre sora mea şi despre mine însumi, istoriile anotimpurilor şi ale peisajelor. Toate aceste poveşti marcate de semnele terestrului şi ale unui context istoric definit devin secundare, ca fapte istorice pentru a căror soartă nu ne mai facem griji: le vom nota fără grabă, în oricare moment.

Ceea ce ne torturează şi nu ne permite să ne lăsăm în voia binecuvântatei înregistrări a faptelor este această poveste tulbure despre tatăl meu, urzită numai din lucruri ireale. Acest cuvânt nu trebuie înţeles greşit, tatăl meu este mai prezent decât toţi şi toate câte mă înconjoară în acest timp, dar el se ascunde cu abilitate îndărătul uneia din numeroasele sale măşti, schimbând rolurile cu o incredibilă dexteritate,

1. Aici, cu sensul de fabulă.

își ascunde adevărata față, folosește cea mai perfidă disimulare. În fine. Să încercăm să-l demascăm, să-l demistificăm, pentru că, de altfel, povestea despre tatăl meu se apropie încet și implacabil de sfârșit.

Pentru a dovedi tuturor că într-adevăr s-a îndreptat, după acea zi înfiorătoare când au vrut să-l răstignească la fel ca pe Iisus, tata a început deodată să se ocupe de lucruri pe care niciodată nu le-ai fi așteptat din partea lui. Scria scrisori unor prieteni uitați de mult și rudelor, le cerea iertare surorilor sale cu care se certase la sânge în urmă cu ani, își punea în ordine ierbarele și notele. Ba chiar a rugat-o, foarte umil, pe mătușa Rebecca să-i permită să ude mușcatele de pe terasa ei.

Într-o zi, după ce deja ne obișnuiserăm foarte bine cu foametea și după ce constataserăm cu bucurie că am „depășit criza" (citez, firește, din tatăl meu) și că acum vom putea să suportăm o îndelungată perioadă fără hrană, „cheltuind acele rezerve de aur ale caloriilor pe care organismul le-a stocat nu numai în timpul ultimilor ani, ci de-a lungul întregii vieți, conștient, mai bine zis pregătit pentru astfel de neplăcute surprize", tatăl meu a avut o ieșire într-adevăr lirică. Luându-și toiagul, cu o expresie a feței care dezvăluia o intenție măreață și hotărâtă, s-a îndreptat spre grădină și a început să taie urzicile. Descălcea cu toiagul său hățișul de liliac din grădina rubedeniilor noastre și, cum dădea de-un fir de urzică, îl reteza de la rădăcină, lovind cu bastonul tufa, stângaci.

„Niciodată n-am văzut să fi cules cineva atâtea urzici deodată", am spus, pasămite încântat, pentru că voiam să-l provoc.

Tatăl meu s-a îndreptat pentru o clipă și eu am crezut că acum o să-mi răspundă cu o frază foarte instructivă și utilă în viață. Dar el nici nu m-a privit, și-a slăbit doar nodul la cravată și a continuat să lovească liliacul, cu ochii închiși.

„Faci treaba asta foarte stângaci, i-am spus, numai ca să-l provoc. Ai rupt tot atâta liliac câtă urzică."

„Tinere!" a spus tatăl meu și s-a îndreptat o clipă în toată înălțimea sa.

„Faci treaba asta foarte stângaci", am repetat.

Era evident derutat de-o astfel de purtare a mea, cu totul în afara cadrelor protocolului.

„Tu niciodată n-ai avut înțelegere pentru tatăl tău, mi-a spus, supărat. Tu începi, într-un mod cu totul de neînțeles pentru mine, să-ți judeci tatăl pe baza unor fapte exterioare, cu totul insignifiante și atipice, pe baza unor gesturi ale mele momentane, determinate de necesități de ordin superior, condiționate de motive mai profunde, inaccesibile ție. Și toate astea numai datorită înrâuririi jalnicului mediu provincial, rural, foarte nesănătos pentru formarea caracterului tău. Înțeleg, întrucât eu înțeleg totul: începi și tu, din păcate, să faci cârdășie, Brutus, fiule, împotriva tatălui tău, cu acei derbedei de mahala, cu fiii stimatei doamne Rebecca, amărâta de vară-mea, aluneci sub influența domnului Otto și a luminației sale, bătrâna doamnă... cred că știi la cine mă refer... și a tuturor acelora care au hotărât să mă compromită în ochii propriilor mei copii și în ochii lumii întregi..." Apoi, fără să-mi dea timp să-i răspund și să mă apăr, el se întoarse brusc și începu să lovească orbește liliacul, pentru ca apoi să se mai îndrepte o dată, brusc, și să se întoarcă spre mine, ca unul care nu mai are decât de adăugat concluzia argumentelor sale irefutabile, și am văzut că acest gest al lui era în afara gamei rolului patetic pe care îl interpreta, că aceasta a fost o încercare sinceră și disperată de a găsi în mine un martor al martiriului său: „Andi, știi tu de când fumează tatăl tău? Răspunde-mi: știi oare?"

„Știu, am spus, mulțumit că în sfârșit a început să discute cu mine. Fumai încă de pe strada Bem."

„Iată, vezi, tinere, a spus. Fumam câte optzeci de țigări zilnic. Cu asta mi-am întreținut spiritul și bietul meu trup extenuat de insomnie și muncă."

„Fumai simfonia. Optzeci de țigări pe zi. Poate chiar mai mult."

„Între optzeci și o sută douăzeci, tinere! Cred că nu e nevoie să-ți mai spun nimic în plus. Ești destul de copt ca să tragi din asta singur unele concluzii mai pătrunzătoare, să-l privești pe nefericitul tău tată și să-l judeci măcar din unghiul acestui dat unic, lăsând la o parte mulțimea celorlalte, care ar lumina faptele mele ca un fel de aureolă. Căci, oare știi tu, junele meu, ce înseamnă pentru cineva care fuma o sută douăzeci de simfonii zilnic ca, brusc, într-o clipă, ca să zic așa complet nepregătit filosoficește, să rămână fără un singur fir de fum?"

„Înțeleg eu toate astea, am spus naiv. Dar, dacă-mi dai voie, nu pricep la ce ai nevoie de atâtea urzici."

„Bine, a spus tatăl meu, uitând pentru o clipă de urzicile lui. Deși în starea în care sunt nu simt nevoia presantă să dau explicații amănunțite pentru faptele mele, - deoarece sunt lucruri mult prea delicate –, totuși, am să-ți spun la ce-mi trebuie atâtea urzici. Însă promite-mi deplină înțelegere. Pentru că atunci când cineva care a fumat optzeci de țigări zilnic..."

„O sută douăzeci, tată!"

„...o sută douăzeci (așadar) de țigări zilnic, rămâne fără măcar un singur fum, fără această minunată iluzie, atunci, vei recunoaște, tinere, nu este pregătit să investească în răspunsurile sale și în gesturile sale măsura deplină a puterii lui intelectuale și a argumentelor lui. Asta cel puțin, junele meu, trebuie să-ți fie clar."

„În ordine, am spus. La urma urmelor, într-un fel și eu sunt nervos și pot să înțeleg pe oricine."

Într-adevăr, îmi era milă de el. În ultimul timp decăzuse cu totul. Abandonase brusc alcoolul, pentru că nu i se mai

dădea pe datorie în cafenele, nu mai era în stare să să farmece nici pe cea din urmă cafegioaică în tot județul și nici nu putea să fumeze frunze de tei amestecate cu rădăcină de laptele-cucului, cu care la început se amăgea susținând și argumentând focos că amestecul conține un important procent de acizi otrăvitori, a căror acțiune este asemănătoare celei a nicotinei. Gulerul lui de cauciuc se făcuse moale de tot în jurul gâtului subțire, de gâscă, și era complet îngălbenit pe muchie.

„N-o să te mai întreb nimic, am spus împăciuitor. Cu permisiunea ta, tată, o să rămân aici până la capăt și o să văd ce ai să faci cu atâta urzică. Pentru că, din câte mă pricep eu la fumat..."

„O să fac din ea o ciorbă", a spus tatăl meu și s-a îndreptat atâta de brusc încât am putut să aud cum pârâie oasele lui bătrâne, chinuite.

„Din câte știu eu, am spus sincer mirat, urzicile se dau la porci."

Mi-am dat seama eu însumi că am depășit măsura. Am văzut că face un efort uriaș, supraomenesc, să nu urle. Și-a înghițit saliva, iar mărul lui Adam, asemănător unui piept de pasăre, începu să joace nervos sus-jos. Apoi mi-a spus, cu o voce în aparență liniștită, dar încărcată cu o explozivitate înăbușită:

„Trebuie să recunosc, cu uimire și tristețe, cu *uimire și tristețe*, că ai adoptat în totalitate unele obiceiuri mic-burgheze și țărănești, ai început să aplici în toate cele așa-zisa logică a bunului-simț, stupidă, care nici nu este altceva (junele meu) decât cea mai bicisnică ignoranță, într-o ordine superioară a lucrurilor. Iar ca dovadă aduc și acest fapt clar ca lumina zilei și irefutabil: *Urzica a fost, tinere, una din specialitățile curții grofului Esterházy!* Încă tot mai susții, deci, că urzicile *se dau numai porcilor*?!"

„Totuna, am zis. Pun pariu pe viața mea că aș face de la asta urticarie sau așa ceva."

„Nepriceperea ta și eludarea faptelor mă jignesc profund și mă înspăimântă, a continuat. Pentru că asta este o dovadă, încă o dovadă în plus, care arată ce mare influență a exercitat asupra ta acest *milieu* rural, acest mediu bolnav, lipsit de scopuri înalte, superioare, și de noțiunea lor, această logică pedestră care nu vede nimic dincolo de sfera celor comune, această viață și aceste obiceiuri în care nu există curaj și risc. Iar *urzici se mâncau*, repet, și asta vei putea cândva să verifici în cărți, *la curtea uneia dintre cele mai de vază familii din Europa acelor vremuri*. Era hrana ideală pentru activitățile spirituale, artistice. Lângă această ciorbă de urzici – *potage d'ortie* – se făcea muzică și se compunea, de la aceasta spiritul se înnobila, iar auzul devenea mai fin."

Atunci a început să smulgă urzicile cu mâna goală, făcând grimase de durere, și să îndese frunzele smulse în pălăria sa neagră. Apoi a strâns sub braț această magică pălărie și a pornit spre casă, agale, ca un peripatetician în momentul când concepe una din pătrunzătoarele replici care va deveni unul din temeiurile filosofiei și una din florile oratoriei și perspicacității.

Știam că pe terasă va fi prezent cineva dintre rudele noastre, cu care tata era din nou în dispută, de aceea mi-am vârât și eu mâinile în buzunare, mi-am compus mimica și am pornit în urma lui, fluierând.

Într-adevăr, dacă l-ați fi privit pe tata dintr-o parte cum pășește pe lângă terasa rudelor noastre, balansându-și înalt bastonul, total absorbit de profunzimea gândurilor sale, niciodată nu v-ați fi imaginat că în pălărie, sub braț, duce urzici din care a hotărât să fiarbă o ciorbă cum se mânca la curtea uneia dintre cele mai de vază familii ale Europei.

Noi, însă, știam bine că această poveste cu urzicile este introducerea într-un joc de amploare, semnal care prevestea o catastrofă. Pentru că tatăl meu culegea urzici la fel cum câinii ronțăie iarbă în preajma furtunii: turbat și

neputincios să pună focul. Aşteptam, deci, ca într-o pândă. Părea, însă, măcar la prima vedere, că acalmia va dura ceva mai mult. Tata a continuat, în faţa noastră, să-şi toarne cenuşă-n cap şi să-şi scrie scrisorile, lungi scrisori surorilor şi prietenilor, uneori înţelepte şi instructive, uneori sumbre ca testamentele. Apoi, într-o zi, şi-a pus din nou melonul şi a pornit spre Budapesta, pupându-se cu toţi, până chiar şi cu rubedeniile cu care era în ceartă şi care nu-şi ascundeau mirarea şi neîncrederea faţă de acest gest. „Trebuie să ne sporim vigilenţa, a spus unchiul Otto, imediat ce tatăl meu le-a întors spatele. O să aducă din Pesta dinamită sau vreo maşină infernală." Între timp, în faţa casei îşi făcuse apariţia căruţa în care tatăl meu s-a aşezat plin de importanţă, după care m-a chemat rugător să-l conduc până la gară. Mama mi-a făcut semn din ochi să-l urmez şi m-a condus cu o privire plină de înţelesuri şi avertismente.

Şedeam în căruţă alături de tatăl meu şi de domnul Horgoş, chirigiu şi birjar, şi tot timpul drumului n-am schimbat o vorbă. Voiam să-i las iniţiativa tatălui meu, să-l provoc prin tăcerea mea şi să-l determin să se exprime şi să se divulge. A deschis vorba abia în restaurantul gării, unde a băut o cicoare pe care a comandat-o după o lungă, chinuitoare pauză. Mi-am dat seama că se frământă şi îşi înăbuşă jindul de alcool, şi am înţeles asta ca o jertfă şi un semn bun.

„Folosesc acest moment de luciditate şi de încredere reciprocă pentru a-ţi spune câteva cuvinte." Aşa a început tata. „Deoarece, în ciuda falsei aparenţe, eu cred că tu eşti singurul care mai are înţelegere pentru mine şi care e în stare să vadă toate slăbiciunile mele (vezi, eu îmi recunosc şi slăbiciunile) dintr-o perspectivă mai profundă şi cu înţelegere... Ştiu, ştiu, nu poţi să-mi ierţi egoismul, dezacordul cu lumea. Poate că ai dreptate, dar acum este deja târziu şi pentru regrete şi pentru explicaţii. Înţelegi tu, tinere: acum este deja târziu... Dar îngăduie-mi să-ţi mai spun câteva

cuvinte. Rolul de victimă, pe care l-am jucat, cu mai mult sau mai puțin succes, toată viața – pentru că, de fapt, omul își joacă propria viață, propria soartă – rolul acesta, zic, se apropie încet de sfârșit. Nu poți, junele meu, și asta să ții minte, o dată pentru totdeauna, nu poți să joci toată viața rolul de victimă și să nu devii, în cele din urmă, victimă. Și, vezi, aici nu se mai poate face, acum, nimic, eu va trebui acum să mă străduiesc să joc acest rol cu demnitate și până la capăt. Aceasta va fi răscumpărarea mea, iertarea pe care mi-o veți acorda."

Trebuie să recunosc, nu-l înțelesesem tocmai bine. Dar am priceput că vorbește dintr-o octavă ceva mai joasă decât cea obișnuită, din octava sincerității, care amorțise deja de mult în el și care, de aceea, suna neobișnuit și emoționant. Ședeam în acel mic restaurant al gării provinciale, aproape singuri, *tête-à-tête*, cu coatele pe fața de masă în carouri murdare. Era o după-amiază târzie de vară și muștele cădeau din aer îmbătate de propriul lor zbor și de căldură. Mirosea a gulaș și a ceară de parchet. În colț se afla un țambal acoperit cu postav, ca un sicriu. Panglica de prins muște se clătina abia sesizabil, măsurând alene minutele. Sticlele își dormeau pe polițe somnul de după-amiază, burdușite de raze solare și de propriul conținut, ca bobocii florilor sau ca grenadele.

„Există oameni, a continuat tata, care s-au născut ca să fie nefericiți și să aducă și altora nefericire, cei care sunt victimele unor comploturi cerești, necunoscute nouă, avortoni ai mecanicii astrale, răzvrătiți cărora le e distribuit rolul de revoltați, dar care s-au născut, conform logicii nemiloase a comediei divine, cu aripile tăiate. Titani fără forță titanică, mici titănei, piperniciți, cărora din măreție le este dată doar o doză cruntă de sensibilitate în care se dizolvă, ca în alcool, bicisnica lor putere. Ei își urmează steaua, bolnava lor sensibilitate, mânați de planuri și intenții titanice și se sparg ca valurile în zidul de stâncă al banalității. Însă

culmea cruzimii care le-a fost rezervată este luciditatea, această cunoaştere a propriilor limite, această bolnavă putere de distanţare. Eu mă privesc pe mine însumi în rolul care mi-a fost impus de ceruri şi soartă, conştient în orice clipă de rolul meu, dar în acelaşi timp cu totul neputincios să mă opun lui prin puterea logicii sau a voinţei... Din fericire, după cum am spus, rolul acesta al meu se apropie de sfârşit..."

Această clipă unică de sinceritate şi luciditate a fost spulberată de sosirea trenului. Tata lăsă un bacşiş regal şi luă taina cu el în mormânt.

La revenirea din Pesta, unde a rămas doar trei-patru zile, tata mi-a adus o cutie cu unelte de tâmplărie, aşa cum îmi promisese în ziua aceea când am discutat la gară, înaintea plecării lui. Era în acest gest o mişcătoare sinceritate. Se foia prin casă, pasămite neinteresat, ca unul obişnuit să aducă mereu cadouri şi să facă acte caritabile, dar noi ştiam bine cât de mare a fost acest sacrificiu pentru el şi ce grăitoare dovadă a bunătăţii lui era, dacă vreţi, fiindcă el, fără îndoială, a trebuit să facă un uriaş efort ca această dorinţă a mea, pronunţată mai mult de formă şi fără cea mai mică speranţă, să o ţină minte de-a lungul unei astfel de călătorii, misionară, de bună seamă. Iar această trusă de traforaj, acest miniatural atelier de tâmplărie, era numai o parte a unui vis de demult, floarea înclinaţiilor mele, uneltele talentului meu înnăscut pentru dulgherie, adus la incandescenţă în faza celor mai aprige crize religioase, din prepubertate: din momentul în care l-am văzut pe o gravură din frontispiciul catehismului (la capitolul cu titlul: *Despre cea de-a patra poruncă a Domnului*) pe copilul Iisus cu o daltă şi un ciocan, înclinaţiile mele s-au înflăcărat şi mai mult. Sub această gravură scria cu un cursiv aprins: *Era supus părinţilor săi*, ceea ce eu puneam în legătură directă cu dulgheria, socotind că a face scăunele din lemn cu trei picioare este culmea

devotamentului față de părinți și față de Dumnezeu, un simbol asemănător rugăciunii sau postului mare.

Unchiul Otto, în continuare neîncrezător față de tata, a folosit una din plimbările peripatetice de după-amiază ale tatii și, cu pretextul că-l interesează foarte mult cadoul pe care mi l-a făcut tatăl meu, s-a apucat să dezmembreze uneltele, evident cu intenția de a găsi detonatorul. Oprindu-și răsuflarea, deșuruba cu grijă mânerul burghiului, ținându-l departe de ochi și încercând să pătrundă secretul tuturor mecanismelor, să le întrevadă interiorul, să descopere sub forme nevinovate reversul infernal. Fruntea îi era rourată de broboane mari de sudoare.

Firește, aceasta era o exagerare de-a unchiului Otto, teama bolnavă pentru viața și avuția sa. Pentru că tatăl meu, în ciuda tuturor bănuielilor și suspiciunilor noastre, se îndreptase într-adevăr. Asta nu mai era actorie. Dimpotrivă. El trecea acum printr-un *lucida intervalla* măreț, cum pot avea numai spiritele mari, înfățișându-se calm, așa zicând filosofic pregătite, în fața morții.

Mama pregătea în tăcere geanta de călătorie a tatii, cu capul plecat, plină de pietate. Era limpede, îi iertase totul. Dar se abținea să-i spună ceva, să-i tulbure magnifica, demnă de respect pace. Așeza în geantă celebra garderobă a acestui divin clovn care pleca la pensie, ducând cu sine frumoasa lui recuzită. Alături de pijamaua sa în dungi, cu care și-a făcut de câteva ori apariția în rolul de tată-apărător și tată-protector (când a proptit ușa cu toiagul său metalizat la vârf, cât timp cei de-afară izbeau ca apucați în ușă, în vremea pogromului), alături de această pijama dungată, asemănătoare celor pe care le purtase în spitalele de boli nervoase și în sanatorii, stau cămășile lui albe, apretate și străvezii de folosință, iar lângă acestea, ca floare a lor și coroană, o legătură de gulere înalte din cauciuc, prinse cu un gumilastic, strălucitoare și solide gulere deja îngălbenite

de nicotină; o legătură de cravate negre, lungi ca tulpina nuferilor de baltă; o pereche de butoniere din argint fals, asemenea inelelor domneşti cu iniţiale.

Cine, deci, s-ar încumeta să-l compare pe tatăl meu cu un comis-voiajor?

Când a pornit la drum, era o minunată zi de vară. Mergea pe marea Cale Romană plin de elan, balansându-şi inalt toiagul şi noi îl urmam la doi paşi, respectându-i pacea. Dar când a trebuit să trecem de pe Calea Romană pe drumeagul prăfuit de ţară, tatăl meu a început să-şi piardă puterea şi să obosească, să se sprijine cu toată greutatea în toiag, ceea ce era doar o dovadă că piciorul lui plat nu-i mai dădea ascultare şi că focul lui interior începuse să amorţească. Firește, el n-ar fi recunoscut asta niciodată şi niciodată în viaţă nu s-ar fi încumetat să facă pasul pe care l-a făcut mama: a oprit o teleagă ţigănească şi i-a rugat pe ţigani să-l urce pe domnul, pentru că domnul are picior plat şi domnul nu poate să reziste până la Baksa. În schimb, ea le va dărui baticul ei de muselină. Tata a urcat în căruţă ca unul care se opune la asta, care o face de dragul celorlalţi. Dar când s-a pomenit alături de tânăra ţigancă, pe banca din faţă (noi mergeam în urma căruţei), deodată a redevenit acelaşi vechi, măreţ Eduard Sam, cu ţinuta verticală, plin de galanterii şi de dispreţ faţă de bogăţie. La căruţă sunt înhămaţi doi mici catâri jigăriţi, se-mpleticesc pe drumul prăfuit de ţară, iar în teleagă, sub şatra ferfenitită, puradeii scâncesc ca nişte pisoi, zăngănesc oale şi coveţi, iar tânărul şi mustăciosul ţigan îi oferă tatălui meu un fum din luleaua sa. Aşa stă el, tatăl meu, în teleguţă, lângă ţiganca tânără cu sânii pârguiţi, şade ca prinţul de Walles sau, dacă vreţi, ca un crupier sau ca un *maître d'hôtel* (ca un magician, ca un impresar de circ, ca un îmblânzitor de lei, ca un spion, ca un antropolog, ca un *oberkelner*, ca un bişnitar, ca un quaker misionar, ca un domnitor care călătoreşte

incognito, ca un educator de școală, ca un medic de țară și, în sfârșit, ca un comis-voiajor al vreunei companii vest-europene de plasare a lamelor de ras), șade drept, mândru, magnific în calmul lui olimpian sub coroana neagră a melonului pe care se depune praful ca polenul florilor.

În acest timp, în casa Rheinwein:

Domnul Rheinwein, mic comersant uscățiv, cu nasul în chip de melc, spân, cu mâinile scurte, cu capul tras între umeri, stă pe scaun, gârbovit și privește cu ochii săi mărunți, de pe aceste picioroange care l-au înălțat și în același timp l-au expus privirilor, așa încât trebuie să se aplece puțin, intimidat, să se retragă în cocoașa lui ca în propria cochilie, din care răzbate vocea sa răgușită. Ține în mână un uriaș registru de dublă contabilitate, îl ține precum Moise tablele pe muntele Sinai, și strigă:

— *Eine Singermaschine!*

— *Ja.*

— O oglindă, mare, cu două aripi! (Pauză)

— O oglindă mare cu două aripi.

Sluga (în germană): „Nu putem să o găsim, domnule".

Moment de derută. Lucrătorii și slugile încep să se agite printre mobilele din curte și din camere. Domnul Rheinwein clipește răbduriu din ochii săi mărunți, căutând din acea perspectivă păsărească oglinda care s-a rătăcit în această mare migrație a popoarelor, în acest moment istoric plin de fojgăială, ca în preajma potopului. Doamna Rheinwein, o doamnă masivă și lățoasă sub pălăria de modă veche cu boruri largi și cu o trenă care șerpuiește pe pământ, se-nvârte prin saloanele pe jumătate goale, complet derutată, despuiată de culisele în care și-a petrecut veacul de bürgeriță, emoționant de stângace în rătăcirea ei fără sens, cu un absurd și anacronic evantai în mânuța tumefiată, albă ca pergamentul.

Dar totul e în ordine. Oglinda este scoasă din întuneric (fusese acoperită cu un persian), şi acum lucrătorii o aşază cu grijă în căruţă, iar în ea, înălţată cum e deasupra acestei enorme pieţe de vechituri, se reflectă un peisaj idilic de vară, cu verdeaţa şi cu lumina ei, cu o bucată de cer albastru-deschis pe care plutesc nori albi imaculaţi, ca în tablourile maeştrilor flamanzi. Urmaşii lui Noe pleacă în moarte precum faraonii în pacea măreţelor piramide, ducând cu ei, naiv, toate bunurile acumulate în această lume. Covoare, goblenuri, lavabouri, vane de porţelan, dulăpioare cu sertare, *psihe*[1], mese de marmură, preţioase cărţi vechi în legătură de piele, fotolii biedermeier asemenea tronului, otomane, dulapuri, veselă, sticlărie, cristaluri, vaze cu ficuşi, vaze cu oleandri, cu muşcate, cu portocali japonezi, cu lămâi, cutii cu *esszieg*[2] de argint, căptuşite pe dinăuntru cu postav roşu, asemănătoare cutiilor pentru pistoalele de duel, pianină, cutia cu vioară, ca un mic sarcofag de copil, fascicule de documente, tablouri de familie în rame baroce, tulburate în pacea lor prăfuită, sărăcite de verticalitatea veşniciei, puse în perspectivă înjositoare, infamantă, cu capul în jos sau în nişte imposibile prescurtări în care se pierde expresia chipului şi puterea de caracter, orologii cu pendulul ca un galben, asemenea altarelor, şi mărunte deşteptătoare cizelate ca un măr de aur, mari umbrele negre ca nişte steaguri de înmormântare înfăşurate, multicolore umbrele demodate, cu buline, cu lungi mânere aurite, unduitoare, tivite parcă în dantelă, combinezoane de mătase, balanţe şi cântare, un întreg muzeu al mercantilismului, de la epoca bronzului la zilele noastre, greutăţi de zinc în cutiile lor, orânduite după ierarhia mărimii, valuri de stofe şi mătase-*moire* de pe care atârnă, ca nişte decoraţii, cartonaşe aurite de reclamă cu înscrisul preţului, numărul şi emblema

1. Oglindă rotativă, ovală.
2. Tacâmuri.

firmei în chip de miel nevinovat sau floare de margaretă, tainice lăzi cu lacăte uriașe, distinse cufăre galbene și truse de toaletă care mai păstrează încă mirosul de piele argăsită, umflate, burdușite, cu copci strălucitoare, nichelate, strânse de-a latul în curele, sobe de fier din care țârâie funingine, însoțite de artileria de susținere a burlanelor, masa de biliard, culise pentru livadă, încape greu pe ușă, acompaniată de strigătele și înjurăturile lucrătorilor, se urnește milimetru cu milimetru, urmărită de blesteme și înjurături ca și cum ar fi un blestemat de bloc pentru piramida lui Keops; apoi, unul din hamali aduce bilele, ținându-le cu grijă în palme, ca pe niște abia ouate, calde încă ouă de rață.

— *Ein Lüster!*
— *Noch ein Lüster!*
— *Ein Halbzylinder!*
— *Ein Frack!*
— *Noch ein Frack!*
— *Ein Frack.* Am spus *Ein Frack!*

Trece din mână în mână acest uriaș morman de vechituri, această bogăție de altădată, brusc sărăcită de noimă și context. Scoasă din întunecoasele adâncuri muzeistice ale dulapurilor și din umbritele unghere ale buticurilor, saloanelor și depozitelor, din poduri și din pivnițe igrasioase, începe deodată să se devalveze, să se descuameze în contact cu soarele, să se întunece ca turnesolul, să putrezească, să se descompună, să se prefacă în umbră, în păienjeniș, în *reliquiae reliquiarum*, în praf și cenușă.

Însă căruța e încărcată cu incredibilă îndemânare, lucrurile devin parte a căruței, parte a caroseriei, se asamblează în ea ca o componentă a ei, ca un mezanin, căruța crește din ele, se etajează, se înalță sus în aer ca o schelă construită cu înțelepciunea unor arhitecți geniali, dar pe baza planurilor făcute *ad-hoc*, pe baza unei inspirații irepetabile. Doar un

ac încă, într-o parte sau alta, și această genială arhitectură care se ține în văzduh grație legilor echilibrului sau formulelor secrete ale echilibristicii, se va dezmembra. Într-adevăr, acesta este ultimul obiect: robinetul din alamă, tocmai deșurubat, și care picură încă, pus între picioarele unui scaun întors pe dos în căruță – ultima greutate, miligramul pus în talerul din stânga. Echilibrul, ca un ac nevăzut pe balanța farmaceutică, stă în linie dreaptă cu ruda căruței, exact între urechile calului. Echilibru absolut.

Hop!

O pisică sură a sărit în căruță și s-a ghemuit pe capacul cutiei de vioară. Își ascute auzul. Peste căruță sunt aruncate frânghiile ca peste un sicriu.

În altă căruță se încarcă sacii de făină și grâu, nulărița[1] plutește în aer ca pudra din vechile cutii: saci cu porumb, cu grâu și cartofi, cutii cu cafea, cu orez, cu mirodenii și boia: confuzie babilonică de mirosuri. Rândașii răbdători adună cu lopata balega proaspătă de sub mătăhăloșii cai styrieni care sapă cu copitele, complet năuciți în această forfotă de oameni.

Apoi sunt scoase sticle și borcane cu dulcețuri și gemuri, cu etichete pe care stau scrise datele și felul fructului, șunci și ghirlande lungi de cârnați, roți de brânză cât piatra de moară, lucrătorii dau de-a dura butoaiele cu bere și cu vin, cară bidoane cu untură și cu ulei, uriașe bidoane de tablă pe care se fudulesc numele magnaților monopolului european: litere semigotice negre ca pe monumentele funerare și pe blazoane. Zornăie sticlele în lăzi ca obuzele de tun, șampania este purtată cu grijă, ca nitroglicerina, iar apa minerală cu care se răcoresc hamalii țărăie cu ușoare trosnete, abia dacă e în stare să ude barba lui Franz Jozsef pe eticheta *Ferencz József keserüvíz*[2].

1. Făină măcinată foarte fin.
2. Apă minerală F.I. (maghiară).

Această biată parafrază a evacuării prediluviene, această reluare terestră, autohtonă a Bărcii lui Noe, biblica, divina comedie, se joacă riguros și până la capăt. Urmașii lui Noe, instruiți de experiență, duc cu ei (în a patra, a cincea și a șasea căruță) vite și orătănii, găinile cotcodăcesc isteric, gâștele își strecoară capul cu insistență prin fiecare ochi al plasei de sârmă, ca și cum ar broda, sâsâind în neputința și zăpăceala lor tembelă, canarii țopăie și se avântă sinucigaș în colivii, iar papagalul, dezorientat de harababura generală, nu-și poate aminti nici măcar un singur cuvânt omenesc, nici chiar o singură înjurătură, și cârâie pre limba lui papagalicească, iar câinii mârâie și latră, solemni ca niște lei, apoi încep să urle ca în preajma incendiului, în timp ce viteii își cheamă lăptoasele lor mame rugător, maladiv, aproape omenește...

În acest moment, domnul Rheinwein îl zări pe tatăl meu cum coboară din teleaga țiganilor.

„Hei, Sam!", strigă domnul Rheinwein de pe scaunul său. „Dar unde vă sunt lucrurile, Sam?"

Tatăl meu privi în tării și își ridică pălăria, nu lipsit de teatralitate:

„*Omnia mea mecum porto!*" spuse el și ridică în sus geanta de voiaj, lăsând-o apoi să cadă în praf, patetic, ca și cum și-ar fi azvârlit copiii în foc.

Eduard Sam, magnificul meu tată, ne trimitea din vârful căruței un fel de bezele diafane, suflând în palmă ca și cum ar fi risipit baloane de săpun. Firește, această mască lirică a lui, de clovn, una din ultimele, nu era menită să înveselească uluitul și puțin numerosul public, el, însă, dorea să disimuleze patetismul acestei clipe și, în primul rând, să-și bată joc de domnul Rheinwein, care înțelesese această călătorie, evident, totalmente tragic, faraonic de serios. Neavând curaj să-l înfrunte cu totul deschis, să-i râdă în nas (pentru că, totuși, atâta considerație mai avea: la urma

urmelor, domnul Rheinwein îl invitase în căruță), tatăl meu se străduia să devalveze discret orice urmă de sublim la domnul Rheinwein, și atunci, asumându-și rolul de actor ambulant și clovn de bâlci, a început deodată să facă băşcălie de rolul înălțător al urmașilor lui Noe, făcea remarci răutăcioase pe seama unor asemenea sfinteni cum sunt drept-credincioșii, Vechiul Testament și Aleșii Domnului, amestecând blasfemiator cu aceste remarci altele, pe seama cailor styrieni și a lactației vacilor. Melonul și-l ținea pe genunchi, dând de știre clar prin acest gest că are intenția de a se coborî de tot, până la nivelul unui rezoneur în această ieftină farsă ori, pur și simplu, nu știa cum să adecveze această pălărie, această coroană patetică, această artizanală cunună de spini la rolul său, plin de mărunte răutăți și, de fapt, lipsit de un adevărat patetism.

„Mie să nu-mi purtați de grijă" – ne-a spus, întors spre noi în semiprofil, în timp ce păşeam alături de căruță – „deloc, vă spun, să nu-mi duceți grija, căci iată, dărnicia frățească a domnului Rheinwein m-a luat sub ocrotire și cu acești pegași – aici tatăl meu arătă spre greoii bidivii de Styria – vom ajunge la piramide teferi și sănătoși, conduși de mâna Domnului și de dreapta-credință. Cu milioanele milostivului domn Rheinwein vom cumpăra, dar, nemurirea, ca fariseii sau, măcar, ca Iuda, și vom intra, asemenea lui Ghilgameș, triumfători pe domeniile nemuririi, mituindu-i pe paznicii piramidelor cu bani de aur și îmbătându-i cu vin de Rhein pe heruvimii care stau la porțile veșniciei." Aici, tatăl meu duce din nou palma la gură și suflă un sărut în aer, pentru ca orice eventual dubiu în privința sensului celor spuse să fie risipit.

Noi pierdem treptat pasul față de alai, epuizați și albi de praf, și numai de departe mai auzim măscările tatălui meu care se transformă iarăși într-un fel de magnific soliloc aruncat lumii în obraz. Abia mai distingem, de-acum, vorbele lui acoperite de scârțâitul carelor și biblica smintire a

animalelor care, în cuștile lor de circ, încep să urle jalnic, pierdute, părăsind peisajele verzi, însorite, ce le provoacă un fel de nostalgie, aproape omenească, și o teamă de nepătruns, pentru că instinctul lor presimte (experiența biblică) apropierea unui mare, apocaliptic potop. La limita a două haturi, când s-a pornit mlădierea jalnicelor tromboane ale viteilor, lătratul câinilor și măcăitul rațelor, tatăl meu și-a pus din nou pălăria, plecându-și mărețul cap, pentru că n-a mai putut să-și mențină pe chip până la capăt această ieftină mască de rezoneur în drama vieții.

„Nefericitul, a spus mama, am avut impresia că o să dea în plâns."

Căruța dispărea încet în depărtare, năme țită de praf, ca niște prețioase cutii înfășurate în cârpe.

A doua zi, mama a scos lucrurile tatii la soare și le-a lăsat în curte până spre seară. Tot ce mai rămăsese din garderoba lui se reducea la o redingotă, deja soioasă și ponosită, un costum negru care nu-i plăcea tatălui meu și pe care l-a îmbrăcat poate de două ori în viață, precum și la câteva gulere uitate, de cauciuc, deja îngălbenite. Seara a umplut buzunarele redingotei lui cu floare de levănțică și a pus totul la loc, în dulap. Această bruscă schimbare a mirosului din cameră a avut un efect foarte neplăcut asupra tuturor. Obișnuiți, deja, cu omniprezentul, nepieritorul miros al simfoniei lui, am simțit deodată, după mirosul îmbătător, balsamic de lavandă, că de data asta în plecarea tatii era ceva definitiv și fatal. Această bruscă dispariție a mirosului său a privat casa noastră de bărbăție și severitate, iar aspectul general al interiorului s-a schimbat radical: lucrurile au devenit vâscoase, ungherele se rotunjeau, colțurile mobilei deveneau capricios răsucite, până ce înfloreau într-un baroc decadent...

După cincisprezece zile, mama și cu mine am plecat în vizită la tata. Era o zi fierbinte de vară. Tata era în cămașă.

Își potrivea tot timpul bretelele care îi alunecau întotdeauna când nu avea palton pe el.

„Astăzi m-au chemat la Birou, a spus bucuros, frecându-și mâinile. Mi-au pus un plus în urma numelui. Asta mi-a spus Schmutz. El are relații la Birou."

Abia l-am putut recunoaște. Cum lichidarea lui în casa noastră fusese deplină și definitivă, și cum în aceste cincisprezece zile mirosul lui se evaporase complet, nelăsând nici o fărâmă de îndoială în ireversibilitatea absenței sale, eu priveam la tatăl meu neîncrezător ca la un om care ne interesează numai în afara cadrelor istoriei noastre celei mai intime. Fără îndoială, a priceput asta și el. De aceea nici nu mai juca vreun rol în fața noastră, nu-și mai arăta puterea asupra fenomenelor vieții și nu mai făcea caz de erudiția sa, nu-și mai ridica vocea la înălțimi profetice. Era amarnic de conștient și el însuși de caracterul irevocabil al plecării sale și de faptul că-l vizitam, deci, ca pe un cunoscut de demult, pe care l-am iertat de toate, că îi făceam vizite așa cum se merge la cimitir, o dată pe an, de Ziua Tuturor Sfinților.

Era cazat într-o cămăruță de o persoană, în fundul ghetoului, mănăstirește pustie și întunecoasă. Am priceput cu amărăciune: în clipa în care soarta i-a impus rolul de drept-credincios și jertfă, când l-a așezat în culise de pustnic, tatăl meu s-a speriat brusc, și-a schimbat programul mesianic și s-a dovedit complet incapabil de tot ce ar fi ținut de o ordine superioară. Exista chiar deloc neglijabila perspectivă a revenirii lui la teism. Manifesta o toleranță deosebită față de noua situație, elogia avantajele și facilitățile camerei sale și se considera favorizat de soartă. Capitularea lui, această împăcare cu soarta și dorința de a se reîntoarce acasă îl degradaseră cu totul: semăna cu un tânăr candidat de rabin. Abia așteptam să ne întoarcem, ca să uit această priveliște.

Observând nerăbdarea și decepția noastră, tatăl meu a spus:

„Duceți-vă cât mai iute acasă. În curând o să vă urmez și eu. Cu cel de la șaisprezece patruzeci și cinci. Dacă mi-e sortit (*sic!*)".

În curte mirosea a untură încinsă de gâscă și a smoală. Gardul, pe partea interioară, nu era vopsit, și din scândura proaspătă de brad se prelingea smoala. Doar pe-alocuri, la îmbinări, străbătuse lacul verde cu care gardul fusese vopsit pe dinafară. Prin curte se fâțâiau niște bătrâni bărboși, care semănau cu profeții din Vechiul Testament, brăzdând cercul curții pe niște poteci cabalistice doar de ei cunoscute, se întretăiau uneori și ridicau capul pentru a saluta cu o dumnezeiască privire iertătoare pe cei ce le ieșeau în cale. Femeile se arătau din când în când la ferestre, nepieptănate, cu bogate căi de păr negru, cu brațe vânjoase și, cu o grabă de neînțeles pentru această zi însorită, adunau sau întindeau la uscat scutece ude.

Pe când ieșeam, am văzut un băiat care sta rezemat cu spatele de gard. Purta pantaloni negri de catifea care îi ajungeau până sub genunchi. Ținea mâinile întinse la înălțimea umerilor, cu palmele în față. Ceilalți copii stăteau la cinci-șase pași în dreptul lui, triști băieți înalți cu fețe serioase. Nu spuneau nimic, doar stăteau în cerc, precum elevii vreunui seminar. Apoi i-am văzut cum s-au distanțat și cum a fulgerat cuțitul și-am auzit cum s-a înfipt, moale, în scândura de brad tânăr și cum zbârnâia lângă umărul băiatului.

După această întâlnire, tata n-a mai dat mult timp nici un semn. Fără îndoială, voia să șteargă impresia apăsătoare pe care a lăsat-o asupra noastră, să răscumpere urmările ținutei sale nevrednice și ale inconsecvenței sale. Ne-a trimis o singură scrisoare, cam o lună mai târziu. Scrisoarea, de fapt fragmentul unui plic, o aruncase dintr-un furgon sigilat, rugând pe cinstitul găsitor să o depună la adresa menționată. Cu scrisul lui citeț, caligrafic, care abia dacă trăda nervozitatea, notase în diagonala plicului tăiat cu un creion:

„Gulerele mi s-au umplut deja de grăsime. Asta începe să mă calce pe nervi. O să vă comunic adresa la care mi le veți trimite. Pe toți vă iubește părintește și se gândește la voi..." etc.

Apoi, câțiva ani la rând n-a mai scris deloc: i se pierduse orice urmă. Îi era rușine sau îl împiedicau treburi importante. Eu însă începusem să mă gândesc tot mai mult la el și voiam să-i scriu cu orice preț, pentru că ultima lui scrisoare îl reabilitase complet în ochii mei. Era în scrisoarea aceea, în felul în care o trimisese, o excelentă prezență de spirit și asta pria orgoliului meu, și în plus se dovedise pe deplin consecvent, ceea ce se putea observa din atitudinea lui față de gulere - lucru sesizabil doar de cei care-l cunoșteau bine...

Trec așa uneori și câte doi-trei ani fără ca el să dea vreun semn, iar alteori ne scrie și de câte trei-patru ori într-un an, la intervale mici. Uneori vine deghizat în comis-voiajor, în turist vest-german cu pantaloni de călărie, prefăcându-se că nu ne cunoaște limba. Ultima dată a venit, în urmă cu doi ani, în fruntea unei delegații de foști foști deținuți în lagăr care au supraviețuit la Auschwitz și la Buchenwald. Trebuia să țină o prelegere cu ocazia comemorării. Dar, cum l-am întâlnit pe stradă și am început să-l urmăresc, el s-a retras în hotelul său și s-a ascuns la bar, comandând o cafea cu lapte și frișcă! Aflaserăm că în Germania era căsătorit, iar povestea despre amnezie era foarte probabil o născocire obișnuită. Ședea, deci, la bar, cu spatele întors la mine. La început se prefăcea că nu-și dă seama că mă adresez lui. Dar, în sfârșit, sub presiunea dovezilor, a început să vorbească, și asta cu un fel de accent străin, fără îndoială contrafăcut.

„Pe ce bază susțineți, tinere, că tocmai eu sunt stimatul dumneavoastră tată? La urma urmelor, ce fel de *argumente pozitive* aveți dumneavoastră în favoarea unei asemenea afirmații?"

Avea pe față o expresie de furie, expresia unui om adânc jignit. Dar nu îndrăznea să se întoarcă spre mine cu toată

fața, *en face*, ci vorbea fixând ceașca din care sorbea cafeaua cu lapte, dându-se astfel și mai mult în vileag, și totuși am putut să văd că nici după atâția ani nu s-a schimbat prea mult, în ciuda tuturor străduințelor depuse și a machiajului. Era doar ceva mai gras, mai masiv, iar lanțul de aur al ceasului îi cădea pe burtică, despre care n-aș îndrăzni să susțin că era falsă.

„De altfel, a continuat el, chiar dacă este adevărat ceea ce afirmați, tinere, că adică tocmai eu sunt tatăl dumneavoastră, am tot dreptul să nu-mi amintesc asta. Știți oare, junele meu, câți ani au trecut de atunci? Douăzeci, tinere, douăzeci. Și acum, poftim! Nu vi se pare logic că după atâția ani omul poate să uite? Ca să nici nu mai vorbim de faptul că dumneavoastră, ca dovadă a paternității mele, aduceți nesemnificativa asemănare la mers, la voce, la gesturi. Nu, nu, vă înșelați, tinere domn. Eu sunt Eduard Kohn, din Germania, și eu nu am cu dumneavoastră, tinere, absolut nici o legătură. Eu am venit în orașul dumneavoastră să țin o prelegere cu ocazia comemorării și după aceasta am să mă retrag... La revedere, tinere, și noapte bună!"

Aceasta a fost doar una dintre mașinațiunile tatălui meu. Crezusem, însă, că după acest joc atât de periculos n-o să se mai arate, că nu va mai avea dorința de a se întâlni cu mine și cu acuzațiile mele sau, cel puțin, că va fi mai atent cu deghizarea. Însă el, la nici un an de la această întâmplare, a participat la Turneul internațional de șah ca unul dintre pretendenții la titlul de campion, și iarăși a apărut la noi în oraș, începând, cu ceva mai multă prudență, să se intereseze de mine. Își tipărea cărțile sub un nume fals, renunțând la orgoliu, iar personalitatea mamei, a surorii mele și a mea erau prezentate în memoriile lui cu puternice retușuri, în timp ce despre el însuși vorbea cu multă reținere, privându-și cititorii de amănuntele biografice. Devenise tăcut și bănuitor, evita interviurile și nu s-a lăsat niciodată provocat. În momentul în care își dădea seama că a căzut

în cursă, folosea cele mai nedemne mijloace de a se debarasa de curiozitatea mea. Odată, bunăoară, s-a închis în WC-ul hotelului său și n-a ieșit până dimineața. Când am chemat portarul, temându-mă de ce poate fi mai rău, și am spart ușa cu topoarele, dispăruse de acolo. Presupunerea că s-ar fi strecurat prin canalizare era absurdă, eu însă o susțineam cu convingere. Dar, cu cât mai mult mă evita el pe mine, cu atât mai mult insistam eu să-l găsesc și să-l demistific, ferm convins că, odată și odată, o să reușesc și că măcar o să-i descurajez provocările. Pentru că, dacă tatăl meu ar fi acceptat să se retragă frumos din lume, să se împace cu moartea și să opteze, în sfârșit, pentru una din lumi, pentru una din țări și pentru o familie, din toate astea n-aș fi făcut o problemă. Dar el continua fără încetare să sfideze lumea, nu voia să se împace cu bătrânețea și moartea, ci a luat asupra sa forma lui Ahașverus și, îmbrăcat cel mai adesea în turist german, venea să-mi atâțe curiozitatea, să mă chinuie în somn, să-mi atragă atenția asupra prezenței sale. Iar dacă ținea să ne convingă că nu e mort, în ciuda a toate, adică în ciuda lumii, care, vezi Doamne, îi dorea moartea, atunci, iată, eu îl cred. Și de ce, atunci, dorința lui de a dezminți cu orice preț spusele mătușii mele Rebecca și declarațiile ei cum că el ar fi înfundat unul din lagărele morții, inapt, vezi Doamne, de nemurire.

Că, iată, ultima dată când l-am văzut, purta pe mânecă lentă neagră. Ședea înconjurat de bețivani și le demonstra infocat că poartă lenta el însuși deoarece, vezi Doamne, nu are pe nimeni care să poarte doliu după el. Acest apetit al lui pentru paradox, acest umor negru cu care mă făcea să turbez, nu le-a părăsit niciodată, și nici dorința de a-și dovedi prezența prin probe materiale, de a se umfla în piept cum că el, iată, e viu, *în ciuda a toate*. Conștient, poate, de faptul că eu trag cu urechea, a început să se plângă de durerile din șale, pipăindu-și mijlocul cu palmele. Nu se sfia desigur să povestească unele lucruri intime, care nu privesc

pe nimeni în afara casei noastre: cum că, de pildă, fiul său l-ar fi ciomăgit cu propriul toiag. Firește, nu a spus și că el era atunci beat criță și că l-am lovit cu bastonul peste spinare pentru că o brutaliza pe mama, împungând-o cu vârful metalic al cârjei. Dar ceea ce m-a înfuriat cel mai mult era acest histrionism, această zvârcoleală. Au trecut mai bine de douăzeci de ani de când l-am lovit (eu aveam atunci șapte ani), iar el se zbătea în fața publicului ca și cum aceasta s-ar fi întâmplat în urmă cu câteva ceasuri, în urmă cu câteva clipe. Firește, cum m-am apropiat, a început să vorbească nemțește și să se intereseze, pasămite, de prețurile serviciilor hoteliere.

CINE ESTE ACEST OM ȘI CE DOREȘTE DE LA MINE?

În de mult trecutele, miticele vremuri când se mai purtau meloane şi când în Europa domnea suveran moda vieneză cu extravaganţele ei, barocul târziu al unei deja evidente decadenţe, într-un timp mitic mult mai vechi decât pandantul lui istoric şi de aceea nedefinit istoric, a intrat într-o toamnă posomorâtă la cafeneaua *La leul de aur* un om cu pălărie neagră rigidă, în costum negru, şi ochelari cu o ramă metalică. Avea părul sur-cenuşiu, despărţit în mijlocul frunţii, după moda pretenţioasă a vremii, şi degete lungi, osoase ca la neurastenici sau la bolnavii de plămâni, iar sub gulerul înalt de cauciuc avea legat un mare nod negru. Acest guler înalt din cauciuc, care a intrat în modă după toate aparenţele din nostalgia după acele vremuri care deveneau deja o realitate îndepărtată a putredei Europe semifeudale, a răsărit din uniformele iuncherilor franziosefini, ca o încununare a lor, şi conferea corpului o deosebită distincţie, impunându-i disciplină, ţinea capul mândru, idealist înălţat deasupra nivelului ochilor, deasupra lumii şi a timpului. Acest bastard scrobit al colierului de preot şi al gulerului de ofiţer, care desăvârşea cu albeaţa lui strălucitoare sobrele, închisele costume bărbăteşti, strângea gâtul ca un jug şi ţinea piept acelei mode deşănţate, importată de pe noul continent, ca o opoziţie, ca un semn al ataşamentului la spiritul

continental, central-european și la tradițiile burgheze europene. Capul era țeapăn: aceasta obliga la igienă, la un vocabular filosofic și la seriozitate.

Omul s-a oprit o clipă în mijlocul culoarului și a privit nehotărât în jur. În clipa când te-ai fi putut gândi, și când chiar el însuși se gândea că o să plece, s-a apropiat brusc de cuier, și-a agățat pălăria, și-a scos paltonul negru. Toate astea le făcea acum cu așa o aparentă siguranță, încât ai fi fost convins că tot timpul el asta a și avut de gând: să-și dea jos pălăria și să se așeze. Pentru o clipă ai fi uitat că în urmă cu două minute ai asistat la o scenă de maximă nehotărâre și lipsă de voință. Cu puțin mai multă perspicacitate ai fi priceput, însă, că ai în față un om care nu știe ce să facă cu el însuși și că deciziile și gesturile lui sunt condiționate de niște mecanisme, lui însuși necunoscute, și de întâmplare. A aruncat repede o privire, atotcuprinzătoare, asupra clienților, ca și cum ar fi studiat urmările deciziei sale neașteptate și ca și cum abia stabilea coordonatele spațio-temporale, apoi s-a apropiat de o masă liberă – singura masă liberă *La leul de aur* în seara aceea – și s-a așezat, cu ținuta țeapănă, filosofic împăcat, în semiprofil spre public. Din tabachera de argint, al cărei clănțănit la deschidere și închidere era în acea vreme un efect la modă cu prilejul unor convorbiri importante, în momentele de pauză emoțională, electrizată, în discuții, sau înaintea marilor, decisivelor hotărâri, a scos o țigară și a început să fumeze, liniștit parcă de faptul că în ultima clipă totuși se descurca și că, deci, filosofic vorbind, a optat. Restaurantul *La leul de aur* era la acea oră plin de funcționari și burlaci care cinau și își sorbeau șnapsul, iar discuțiile despre taxele municipale și despre picantele detalii ale modei feminine alternau cu foarte serioase dezbateri despre criza economică mondială și despre Constituția de la Vidovdan[1].

1. Prima Constituție iugoslavă, după unirea din 1918, adoptată în 1921, pe data de 28 iunie, de Vidovdan, sărbătoare religioasă în cinstea zeului Vid, Svetovid, zeitate supremă în panteonul slav.

Deja începuseră să apară, prin provincii, spionii și provocatorii și, travestiți în lideri muncitorești, cu mustăți false, trăgeau cu urechea la discuțiile din cafenele, notându-și în carnețel cu scris cifrat, mărunt, declarații revoluționare sau măcar suspecte, declarații anarhiste ale unora dintre burghezii progresiști, ale tipografilor și calfelor de zidari.

Chelnerii schimbă cearșafurile cu fețe de masă cadrilate, cu franjuri. Gust de gulaș, bere și ceară de parchet. Fum de țigară. Se acordează țambalul. Cineva își trece unghia peste coarde. Coardele răsună cu un pianissimo cristalin, ca bâzâitul muștei în pahar. Țin-țin-țin. Chelnerul se apropie de masa omului și, cu călcâiele lipite, puțin aplecat, cu o expresie a feței care a încremenit la jumătate de drum între servilism și derâdere, așteaptă decizia clientului. Chelnerul ține strâns sub braț șervețelul, susținându-l cu mâna sa albă de parazit. Apoi, cu o întoarcere bruscă, pleacă, și curând se întoarce cu un pahar pe care-l pune lângă client ca pe-un lucru deosebit, o portocală sau o nucă de cocos. Coardele țambalului răsună stins, ca bâzâitul unei muște.

Omul își bea șnapsul aplecându-se din mijloc, cu întregul corp parcă, apoi așază paharul înapoi pe masă, febril, ca pe-un cartuș fierbinte, tocmai ieșit de pe țeavă.

Iată, pe lângă descrierea semnalmentelor lui, garantat asemănătoare cu originalul, pe baza fotografiilor și schițelor de epocă, tot ceea ce mai știm despre acest om, tot ceea ce, în lungi ani de muncă și meditație, am reușit să aflăm despre el, despre misterioasa și fatidica lui apariție, iată rezultatele tuturor cercetărilor, douăzeci de ani de anchete purtate printre prietenii și cunoscuții lui, printre rudele sale mai apropiate sau mai îndepărtate, la poliție și ministere, iată, într-un cuvânt, suma tuturor cunoștințelor noastre îndoielnice despre el, bazate și pe documentele lui personale, pe dovezile și adeverințele școlare, pe amprentele digitale și corespondența personală (măcar infima parte care ne-a

căzut în mână mult mai târziu), pe sentințele judecătorești, certificatele medicale și militare, ca și pe acea legendă care s-a păstrat despre omul acesta în conștiința contemporanilor lui încă în viață, legendă care învăluie fiecare ființă umană, ca și pe baza chiromanției telepatice și interpretării viselor, într-un cuvânt, iată, deci, tot ce mai știam despre acest om până la venirea lui (să repetăm asta: fatidică) în restaurantul *La leul de aur*.

Eduard Sam, pentru că acesta nu este nimeni altul decât el, misteriosul Tată, își face apariția la cafenea pe neașteptate, în acea tulbure seară de toamnă a anului 1930, răsărind din multimilionara masă de anonimi, se desprinde din totala, haotica beznă a lumii, puțin cam literal înțeles, *in medias res*, precum Cartea Facerii care se deschide undeva la mijloc, pe când porțiunea anterioară este ilizibilă sau definitiv pierdută. Tot ceea ce am reușit să aflăm despre părinții lui este doar numele lor, care prin ele însele nu spun nimic, doar că poate deschid două ferestre oarbe năvalnicei fantezii a cercetătorului. Tatăl lui se numea Max, iar mama Reghina. Reghina Fürst. Acest nume regal: Reghina! Despre tatăl lui însă știm doar atât, că avea „buză de iepure" – în măsura în care se poate da crezare mărturiei unei femei care era prea bătrână în momentul în care ne-a comunicat această dată. Dar de ce să introducem îndoiala în toate informațiile noastre! Să dăm crezare, deci, acestor mărturii și să stabilim că acel om cu buza de iepure avea un atelaj, o căruță cu șase cai și că (după aceeași sursă) practica vânătoarea, făcea comerț cu pene de gâscă și a adunat o avere apreciabilă. În rest, tot ce-l privește pe acel om este învăluit în cel mai adânc întuneric. Iar faptul că datele despre căruță sunt exacte, și asta într-un grad mult mai înalt decât, totuși, dubioasa veridicitate a legendei, îl putem susține prin aceea că, după atâția ani, am găsit la locul lor grajdurile în care pe vremuri erau ținuți caii despre care e vorba. (În perioada în care am avut posibilitatea

să ne convingem de existența lor, adică după venirea noastră în sat, la rudele tatii, aceste grajduri, e drept, fuseseră transformate în cămară pentru lemne și rumeguș, dar când, cu un prilej anume, pământul a fost săpat, pentru că rubedeniile noastre și-au îngropat aici comoara, în straturile sale mai profunde pământul tot mai duhnea a urină de cal – fapt care nu face decât să confirme teza noastră despre veșnicia mirosurilor, teză, de altfel, destul de îndrăzneață, dar a cărei îndreptățire și exactitate am demonstrat-o de atâtea ori.) În personalitatea acelui om cu buză de iepure noi ne imaginăm un original, vlăstar decadent al vreunui trib puternic care a degenerat, smuls din vatra lui strămoșească și aruncat pe pământul unei lumi noi. Din această buză de iepure, ca din fosilele aripii unei păsări preistorice, încercăm să reconstituim aspectul general al speciei, condițiile climatice și cataclismele. Dar pentru că nu dispunem de suficiente probe, ne retragem complet decepționați, abdicăm în fața tentațiilor care ne prilejuiesc ipoteze îndrăznețe.

Copilăria lui Eduard Sam este pentru noi o taină și o necunoscută nu mai mică. Acea bucolică, patriarhală copilărie la umbra atelajului cu șase cai, a profitului cămătăresc și a contabilității duble. Pentru Dumnezeu, vi-l puteți imagina pe un Eduard Sam, un clarvăzător și proroc, în izmănuțe, în clipa când, să zicem, privește, pe domeniile tatălui său, cum se împerechează caii? Cum vă imaginați acea clipă a evoluției care e marcată de procesul de urbanizare a lui Eduard Sam, pe timpul studiilor lui comerciale la Zalaegerszeg? Și momentul acela istoric când și-a potrivit pentru prima dată gâtul său lung în rigidul guler alb de cauciuc, ca într-un laț, intrând astfel și simbolic în severul ordin al gânditorilor europeni liberi. Cum vă imaginați decizia lui revoluționară, cu ample consecințe istorice, de a o rupe cu părinții săi, cu numeroasele lui surori, cu fratele și cu numele său? Cum vă imaginați istoria bolii lui, nașterea acelei furii divine, a cărei consecință va fi renunțarea la partea sa din moștenirea

părintească, şi acea nesăbuită hotărâre de a porni o cruciadă împotriva lumii întregi, a zeilor şi religiilor, geniala, dementa idee de a cuceri lumea prin renunţări şi filosofie? Şi cum vi-l imaginaţi pe acest geniu, teoretician al revoluţiei şi profet, în rolul timpuriu de partener în patronatul unei fabrici de perii care va falimenta glorios? Iar apoi, cum vi-l imaginaţi în rolul de tânăr anarhist şi sabotor (cu ochelarii în ramă de fier, ca la inteligheţia revoluţionară rusă) în larg ramificata reţea a monarhiei austro-ungare?

Şi, în sfârşit, puteţi concepe ideea utilitară a Uhr-Faustului său, pe care începuse să-l scrie cam în acea perioadă, acel prim *Regulament al transporturilor feroviare, navale şi rutiere* în care încă nu erau introduse liniile internaţionale şi în care nu apare încă nici urmă de maladivă exagerare şi tulburări nervoase?

Şi astfel, în timp ce Eduard Sam îşi bea al patrulea sau al cincilea şnaps fumându-şi veşnica lui simfonie (cearşafurile de pe mese sunt deja de mult murdărite, se bea vin, în băltoacele de bere pe sub mese plutesc scobitori călcate-n picioare, ţiganii cântă Strauss şi Liszt, discuţiile şi râsetele se împletesc şi devin neclare ca reversul covorului persan, zornăie paharele şi tacâmurile de la bar asemenea timpanelor, iar cartonaşul rotund de sub paharele de bere soarbe băutura şi se umflă, se exfoliază în foiţe subţiri, ca mica), să povestim, ca la bunii scriitori de altădată, aventura amoroasă a eroului nostru (să-l numim liniştiţi astfel, deoarece încă nu este tatăl nostru), să o povestim cum o ştim şi cum ne pricepem, aşa cum am auzit-o de la alţii, conştienţi în fiece clipă de faptul că niciodată nu vom afla adevărul întreg şi că va trebui uneori să ne bazăm pe spusele unor martori nesiguri.

Este vorba, deci, de un capitol foarte ipotetic şi noi recunoaştem că aceasta nu este decât o palidă reflectare, o copie de doi bani a marelui şi pasionantului roman de

dragoste pe care odinioară l-au țesut bârfitoarele talentate și care, aidoma unui best-seller, se difuza pe canalele tainice ale intrigăraiei mic-burgheze, la care participau negustorese bogate și fiice de negustori care depășiseră optsprezece ani, brutăresele grase îl vindeau pe sub tejghea, invelind în aceste tensionate pagini pâinile calde încă, aromitoare, astfel încât șpalturile umede se citeau apoi ca o literatură revoluționară, pe furate, și erau distribuite de coșurile gospodinelor și servitoarelor din casele mai bune pentru ca, în final, să producă atacuri de isterie fetelor bătrâne și văduvele bigote.

Suntem conștienți de faptul că va trebui totuși să-i decepționăm pe cititorii pasionați ai romanelor de dragoste, adepții intrigii clare și ai tragediilor după model clasic. Dar, nevrând să trădăm propriul nostru adevăr, trebuie să recunoaștem că nu putem să stabilim cu certitudine nici elementul de bază: de cine era îndrăgostit în fapt eroul nostru, de mamă sau de fiică. Pentru că acest roman de dragoste, purtat din gură-n gură, s-a subțiat de mult ca un lilihip[1] rozaliu. Geniala intrigă femeiască, pe care am declarat-o protector al istoriei și creator de mituri, susține, paradoxal, că era îndrăgostit și de una, și de cealaltă, prin aceasta ea reușind, ca să zicem așa, metaforic, să exprime neputința cunoașterii adevărurilor esențiale. Bazată pe experiența vieții și deloc naivă, această intrigă deschide larg ușa posibilităților, nedând niciodată răspunsuri definitive, păstrându-și indeterminarea filosofică. De aceea se joacă ea, dibaci, cu sobra teorie a relativității în dragoste, oferindu-ne nenumărate soluții posibile, din care desprindem câteva: a fost îndrăgostit numai de fiică, pentru că fiica era caldă și aromitoare ca pâinile proaspete; a fost îndrăgostit numai de mamă, pentru că mama era rotundă și opulentă, maleabilă de asemeni, ca aluatul din covată; a fost îndrăgostit

1. Acadea.

pe jumătate de mamă, pe jumătate de fiică (înmiresmată abundență); a fost îndrăgostit întâi de mamă, iar apoi, când fiica a crescut (și conta, în dotă, pe jumătate din brutăria și dobânda mamei), și de fiică, fără a o trăda pe cea dintâi; a fost, apoi, îndrăgostit numai de fiică, după care s-a răzgândit, pentru că s-a arătat că fiica este o gâsculiță care nu știe să păstreze o taină de-amor, așa că, natural, s-a îndrăgostit din nou de mamă; și, în fine, ca să terminăm acest joc cu serioasa teorie a probabilității, însă chiar și numai pentru că ușile posibilităților ne sunt larg deschise și ne ademenesc primejdios, întrucât datele nu ne obligă să ne lipsim de satisfacția jocului cu soarta și cu întâmplarea așa cum se joacă acestea cu noi, să amintim încă și această posibilitate, fiind și cea mai simplă: nu a fost îndrăgostit nici de mamă, nici de fiică. Dar, să nu exagerăm! Să nu strecurăm îndoiala în toate! Oare mitul despre dragostea domnului Sam cu fiica sau mama, cu domnișoara Horgoș sau doamna văduvă Horgoș, nu este tot atât de real ca și mitul despre Tristan și Isolda, bunăoară?

Iar acum, iată continuarea acestui mit.

Domnul Sam, tristul Tristan, a suferit un mitic, un devastator naufragiu sentimental, eșuându-i nava pe recifurile doamnei văduve Horgoș, brutăreasa, ori ale domnișoarei Horgoș, care mirosea ca pâinile proaspete abia scoase din cuptor. Această înfrângere domnul Sam nu a putut-o reduce, în felul lui propriu, la o banală concluzie filosofică despre lumea greșit orânduită și despre necesitatea revoluției universale. A decis, deci, să-i pedepsească pe vinovați cu o crâncenă și, pentru omenire, instructivă pedeapsă.

Acesta a fost începutul unei întreprinderi celebre, a unei acțiuni de o amploare nemaivăzută. Domnul Sam a investit în aceasta tot geniul său, toate economiile sale, tot focul jignirii sale. În curând a început să fluture în oraș, pe Strada Sfântului Sava, un uriaș, țipător transparent, întins peste

toată strada, zugrăvit cu mari litere roşii şi stropit de vopsea, ca faţa de masă de la un festin însângerat al zeilor. Pe acest zmeu chinezesc ce încurca circulaţia şi atingea cablurile de tramvai, pe această capodoperă a ingeniozităţii negustoreşti şi a reclamei, pentru care-l invidiau toţi comersanţii şi brutarii şi care a produs panică între micii meseriaşi precum crahul general al acţiunilor de panificaţie şi grâu de la bursă, pe acest transparent se fudulea misteriosul nume al firmei care a acoperit ameninţător cerul măruntei burghezii, făcându-şi apariţia subit şi neaşteptat ca o cometă:

Zile în şir ziarele au publicat articole despre această întreprindere revoluţionară, iar detectivi misterioşi, năimiţi de comersanţi şi de meseriaşii periclitaţi, ca şi masele de ziarişti, cercetau cazul şi căutau urma identităţii acţionarului necunoscut care se ascundea sub numele KOHN & COMP. Poliţia primea zilnic denunţuri anonime, iar o duzină de şarlatani şi vântură-lume susţineau şi argumentau că tocmai ei sunt cei care se ascund după acest nume, dar în final se dovedea de fiecare dată că e vorba de nişte escroci. Spitalul oraşului a avut şi el în acele zile câţiva magnaţi ai panificaţiei cu numele KOHN & COMP., între care erau, lucrul cel mai ciudat în toată această tevatură, câţiva foşti Napoleoni până deunăzi, care, deci, au trădat celebritatea şi gloria numelui lor pentru vraja banului, bogăţiei şi incertitudinii. O fetiţă dintr-o casă mai onorabilă – şi aceasta a fost culmea scandalului –, care rămăsese în starea binecuvântată cu un oarecare şnapan, susţinea cu îndărătnicie că tatăl viitorului copil este tocmai acest bogătan misterios, care, într-un moment de dezlănţuire lirică, i-ar fi mărturisit taina sa. Să nu credeţi că asta a fost doar o farsă goală, toate cele în legătură cu brutăria pe aburi KOHN & COMP. Ceea ce în toată povestea era cu adevărat înfricoşător a fost faptul că hârtiile acestui misterios om de afaceri, depuse la Camera comerţului, erau în deplină ordine, iar conturile de la Prima bancă

sârbo-americană, deşi păstrate ca secret de afaceri (care s-a scurs), indicau un capital considerabil.

Doamna văduvă Horgoş era poate singura care cunoştea temeinic identitatea acţionarului necunoscut, dar a păstrat, măcar la început, secretul. Simplul fapt că panoul publicitar se afla exact vizavi de brutăria ei vorbea în favoarea tezei că îndărătul numelui KOHN & COMP. se ascunde în fapt domnul Eduard Sam în carne şi oase, şi că toată această întreprindere a fost, deci, îndreptată spre îngenuncherea trufaşei doamne (sau domnişoare) Horgoş, brutăriţa. Firește, pe onorabilul domn Sam nu-l privea câtuşi de puţin faptul că, o dată cu ea, or să dea faliment jumătate dintre bieţii negustoraşi şi precupeţi de grâu din Balcani şi Europa Centrală, că, apoi, câteva sute şi mii de ajutoare de brutar şi calfe or să rămână fără un loc de muncă şi or să ajungă la cârja de cerşetor. Ce-l privea pe el că aceştia vor abdica din clasa proletariatului revoluţionar devenind lumpen-proletari fără clasă! Chiar că-i păsa lui de toate astea!

La consiliul general al brutarilor şi acţionarilor, consiliu care trebuia să ia măsuri rapide şi eficiente împotriva pericolului care ameninţa producţia manufacturieră prin pătrunderea vertiginoasă a capitalului şi a maşinilor străine, doamna Horgoş a fost singura care, în această panică generală, şi-a păstrat calmul şi care afirma cu certitudine că firma KOHN & COMP. este un balon umflat cu aer care se va mai legăna deasupra oraşului câteva luni, ca o fantomă, şi apoi va exploda deodată şi va dispărea ca şi cum nici n-ar fi existat.

Prevestirile ei s-au adeverit curând.

Domnul Sam, magnat şi capitalist, nefericit în iubire şi acţionar al sentimentului, a stat o vreme pe ploaie amestecat în grămada de copii şi curioşi şi a privit trist cum este dată jos de pe sârmă firma lui, cum apoi este aruncată în noroi ca un steag învins, în timp ce gloata de lumpen-proletari

și fii de comersanți intonau imnul *Bozše carja hranji*[1]. Apoi, neputând să mai privească această groaznică priveliște, a plecat spășit, ca un câine plouat, în cafeneaua din preajmă și, trei zile și trei nopți, a benchetuit, dovedind, în batjocura generală a publicului și ospătarilor, că tocmai el este acel faimos afacerist falit despre care presa scria pe prima pagină. Cu un genial simț al excesivului, al extravaganțelor și al exagerărilor de orice fel, el a reușit în trei zile (și nopți) să prefacă tot ce-i mai rămăsese din capitalul *Brutăriei KOHN & COMP.* în mărunțiș de valută fără valoare din cel ce se perindă în chip de bacșiș prin buzunarele chelnerilor sau se fudulește pe vioara primașului.

Domnul Sam a stat înțepenit și drept, simțindu-și mai întâi propriul trup ca pe ceva străin, până când l-a inundat valul cald de alcool, care i-a făcut mai intime și mai apropiate propriile organe. Această caldă colcăială în intestine, acest soare nevăzut care l-a luminat pe dinăuntru i-a redat propria personalitate, iar el și-a văzut iarăși degetele pe masă, ca parte a mâinii *sale*, a corpului *său*, și-a recăpătat din nou integritatea, trupul său s-a reconstituit desfășurându-se în mărimea lui naturală, nedescompus, de la vârfurile degetelor de la picioare până la ultimul fir de păr de pe cap. Mulțumit, a început să-și rotească privirea prin cafenea, sigur de el, aproape puternic, recăpătându-și egoismul, care acum se revărsa în toate direcțiile ca un lichid, însă fără a amenința să se risipească și să-l lase baltă. Această fervoare a forței pe care a simțit-o atunci o atribuia alcoolului, dar în același timp simțea și un frison asemănător fricii: o forță necunoscută îl ridica în sus. Se temea că o să-l pulverizeze această năvală interioară a forței, această consolidare bruscă a personalității sale care, deodată, a început să capete o nouă dimensiune, spirituală, și care dădea pieii lui, cărnii lui și oaselor lui un sens până acum neștiut: erau

1. *Doamne ține-l pe țar*, imnul Rusiei imperiale.

prezente într-un fel nedureros, firesc, ca la copii. Din ziua în care a bancrutat, în dragoste și în afaceri, și de când a purces să-și tortureze sistematic trupul, pe care începuse să-l simtă străin, aceasta a fost prima dată – în acea seară *la Leul de aur* – când și-a adunat totalitatea organelor sale: inima, capul, intestinele, membrele, și le simțea apropiate, ca nou-născute. Tabachera de argint pe care o ținea în palmă și-a recăpătat iarăși toate dimensiunile, semnificația sa primordială în afara cadrelor utilitarismului obișnuit, iar gulerul de cauciuc a fost din nou redus la stoicul, filosoficul colier, care e purtat fără cârtire și cu o demnă mândrie ca un însemn al castei, spiritual. Doar pentru o clipă, și ca pentru ultima dată, el își vedea trupul în integralitatea sa, îmbrăcat și gol în același timp, simțea rugozitatea aspră a unghiilor sale în ciorap ca într-o mănușă de mătase, pielea sa, albă și vârstată de pete ca la păstrăv, părul său cenușiu-sur, care, proaspăt tuns, intra sub gulerul tare și zgâria mărunt cauciucul când întorcea capul. A văzut cu această unică privire a satisfacției și a curajului recâștigat că totul era la locul lui ca înainte: omoplații mari, ascuțiți, care-l fac să pară întrucâtva gârbovit, articulațiile osoase la încheieturile mâinilor și degetelor, toate, toate ca și cum niciodată nu s-ar fi îndepărtat de el, ca și cum niciodată nu le-ar fi urât. Simțea cum îi amorțește dosul pe scaun, de fapt, „locul acela pe care se șade", pentru că el de fapt nici nu avea dos, întrucât picioarele i se iveau direct din șolduri, ca un compas, fapt căruia-i atribuia și bătăturile sale cronice, lucru la care acum se gândea fără silă, ca la o mică glumă a zeilor. Iar membrul său, adormit între picioare, întreg acest mecanism viril învăluit în pădurea de floci, în clipa aceea nu l-a omis cu obișnuita repulsie față de propriul corp și față de această torționară, grea bărbăție, ci l-a îmbrățișat cu acea privire atotcuprinzătoare, aproape spășit; fără a se întreba cum și de ce, și-a acceptat trupul în totalitate și fără disperare: îl lăsaseră crizele lui sinucigașe...

În seara aceea, într-un grup de la masa vecină, Eduard Sam a zărit o femeie, o femeie din cale afară de frumoasă, și a declarat, cât se poate de lucid și parcă în dorința de a păstra această pe neașteptate câștigată integritate a spiritului și trupului său (pe care el, pe drept cuvânt, a pus-o în legătură cu prezența acelei femei):

„Domnilor - - -

Tata a plecat spre sfârşitul lui iulie, iar rubedeniile noastre la puţin timp după aceea, în august. Ultimul rămăsese unchiul Otto. El a închis cu mâna lui obloanele ferestrelor şi uşa cu canat dublu a magazinului. Cum această uşă, acoperită de multicolore etichete din email, era în timpul zilei mereu deschisă, faţada casei rudelor noastre semăna cu aripile unei păsări bălţate. Acum însă, după ce unchiul Otto a închis uşa grea de stejar, casa a orbit dintr-o dată şi s-a întunecat. Sigiliul din ceară roşie imprimat pe uşa dughenei, pe interstiţiile unde se unesc cele două aripi oarbe ale obloanelor din exterior, a transformat uşa într-un plic oficial, mare, gri, cu plicticoase documente confidenţiale. Unchiul Otto a privit mulţumit sigiliul ca o rană, apoi şi-a încălecat bicicleta şi a pornit în urma fiacrului în care şedeau mătuşa Netty şi doamna Rebecca, verişoara tatii.

Mama a avut grijă să ude o vreme florile pe terasa lor, dar, cu primul ger de toamnă, s-au veştejit şi apoi s-au ofilit cu totul. Dingo, câinele rudelor noastre, a început să urle de-a lungul nopţilor, funest, dureros, nedeprins cu această linişte desăvârşită care s-a aşternut în curtea şi în casa noastră, unde n-a mai răsunat de mult basul cumplit al tatălui meu şi unde nu mai urgiseau măruntele răutăţi ale doamnei

Rebecca, la care tata era alergic ca la uniforma militară sau la urzici.

Această neașteptată nefericire care a căzut peste rudele noastre, ca și liniștea care s-a așezat peste curte, în care nu se mai auzea zangătul cristalin al paharului spart pe care l-a aruncat tata pe terasa unde făcea plajă doamna Rebecca, aspectul autumnal, posomorât al peisajului și ferestrele oarbe ale caselor – toate astea au contribuit ca Dingo, câinele rudelor noastre, și cu mine să ne apropiem și mai mult. Două zile după plecarea unchiului Otto el a mai zăcut pe terasă, după vechiul obicei, condus de niște emoționante norme etice care nu-i permiteau să-și manifeste infidelitatea prostește, ca un oarecare dulău de țară, condus doar de legile burții și ale umilirii. A zăcut, deci, pe terasă, două zile și două nopți, a tot scâncit și a urlat ca la un mormânt, apoi, într-o dimineață, s-a mutat la ușa noastră, în continuare trist, dar cu conștiința curată. De altfel, gestul acesta al lui nu trebuie judecat cu asprime. Dingo a avut dintotdeauna doi stăpâni: rubedeniile noastre și pe mine. Lor le era devotat, dacă vreți, pe linia interesului și a proprietății (ei au fost cei care l-au cumpărat și l-au hrănit, care-l duceau la vaccinat, contra vărsatului, cine știe!), iar de mine era legat intim, cu inima, pe linia afinităților, considerându-mă, fără îndoială, de la bun început, un inrudit, *similis simili gaudet:* eram la fel de leneși și de nestăpâniți în același timp, predispuși fanteziilor și jocului, vagabonzi și răzvrătiți prin definiție.

Această afecțiune a noastră reciprocă începuse de mult, din clipa când l-au adus, e mai bine de-un an de atunci. Cum la data aceea citisem deja destul de multe cărți în care credeam cu o copilărească naivitate, cunoșteam, deci, istoria multor lepădați care își începuseră viața chinuită în fața ușii unor stăpâni distinși și nobili, și cum în visele mele eram bogat și sublim ca un nobil spaniol, s-a întâmplat că

în dimineața aceea de toamnă m-am trezit dintr-un mândru vis în care tocmai începusem o nobilă acțiune, salvând un lepădat care începuse să plângă la ușa barocă a visului meu caritabil. Dar plânsul celui abandonat, a cărui soartă a fost predată în mâinile mele, a continuat în acea dimineață și dincolo de cadrele visului, s-a revărsat, s-a scurs ca apa, ca udul unui copil care a urinat în vis, încât cearșafurile umede îi sunt mărturie că visul, început în veceul școlii, a debordat (din păcate) peste granițele pe care i le hărăzise Domnul. Eram deja de-a binelea treaz, cu ochii mirați, adânciți în laptele zorilor, iar plânsul se auzea încă.

Acest superb lepădat, lăsat la ușa noastră și născut din visul meu ca din pântecul mamei sale, zăcea pe-o parte, în cârpe, și mă privea cu ochii săi urduroși ca două boabe vineții de strugure, îmi lingea palma cu limba lui caldă, rozalie. Avea o blană ca vulpea deșertului sau ca jderul, strălucitoare și moale, dar și o minune de lăbuțe, ca ale sângerosului leu, miniaturale, un cuib moale, roz, din care răsar câte cinci ciocuri de pasăre. Iar coada, acest mic animal parazit, își trăia mica lui viață parazitară, complet independentă, plină de neașteptate și neprevăzute mișcări, vioaie, chiar deșănțate. Numai capul era trist, copilăros, și din cauza tristeții puțintel cam îmbătrânit, iar boticul, zbârcit de plânsul înfundat. Am fost cucerit de la prima vedere. Dar ce era mai ciudat la acest cățelandru era o incredibilă asemănare, în expresia ochilor și în cutele din jurul gurii, cu bătrâna doamnă Knipper, moașa satului. Încercam din toate puterile să mă eliberez de această infamantă comparație, de această personificare – zadarnic însă: acest cățel avea fața zbârcită, mereu gata de plâns, a bătrânei doamne Knipper, moașa satului. Cititorul să nu creadă că această comparație, această izbitoare asemănare, care ducea la păcătosul gând că pe cățeluș l-a adus pe lume doamna Knipper, era scutită în conștiința mea de rea intenție și gânduri ascunse. Dimpotrivă. Eu auzisem deja de mult de

la mama și de la doamna Rozika, spălătoreasa, că la Novi Sad o doamnă distinsă a născut șase căței – rodul legăturii ei păcătoase cu o corcitură de lup nemțesc căruia, încă în viață, îi lăsase moștenire întreg avutul ei. Dacă până atunci primeam această poveste cu destule rezerve, acum, privind cățelul din pragul ușii noastre, am devenit deodată foarte convins că acele povești nu erau născocirea doamnei Rozika și că mama mea nu s-a opus acelei bârfe nu pentru că n-ar fi vrut să se ia la ceartă cu o spălătoreasă cam din topor, ci pentru că ea însăși credea în posibilitatea unei astfel de legături și a unei astfel de urmări.

Imaginați-vă uluirea mea când unchiul Andrei a spus că l-au adus pe cățeluș, dis-de-dimineață, de la doamna Knipper, moașa!

„Nu vi se pare, nene Andrei, că acest cățel seamănă izbitor cu bătrâna doamnă Knipper?" am întrebat, ca să-mi verific bănuiala. Unchiul meu Andrei, fiul doamnei Rebecca, a început să se tăvălească de râs, privea țintă la fața cățelului, îi lua capul în palme, întinzându-i urechile moi, catifelate, roz pe dinăuntru ca petalele de trandafir. Însă nici el nu socotea comparația mea absurdă, ba chiar a confirmat-o, mirându-se cum de n-a observat el însuși până acum asemănarea, cu toate că de la bun început cățelul îi aducea aminte frapant de cineva. Și toți au fost de acord cu această comparație, cu această asemănare, și sora mea, și mama, și mătușa Rebecca, toți. Mătușa Netty râdea la început cu gura ei știrbă, apoi, coborând vocea, a spus că nu-i bine să-l hulim pe Dumnezeu, și după aceea noi nu am mai pomenit cu voce tare acest fapt, doar dezvoltam în noi înșine păcătoasa comparație care începuse să se apropie de pornografie, cel puțin în mintea mea.

Unchiul Andrei mi-a comunicat ca pe-un fel de secret solemn că pe cățel îl va chema Dingo, ca pe sălbăticiții, sângeroșii câini care bântuie pe continentul australian. Acest nume sonor, exotic, îmi vorbește despre aventuri

viitoare, dezvoltă în conştiinţa mea imaginea unui viitor bogat, plin de proiecte, care se învecinează cu atracţiile, cu minunile. Această mică viaţă, acest botişor umed, aceste lăbuţe tremurătoare ce se deschid şi închid ca floarea de spin, toate astea sunt acum predate în mâinile mele, această delicată jucărie de acum, care va deveni odată o periculoasă armă în mâinile mele, spaimă şi groază pentru duşmanii mei, paznicul visului meu şi al trupului meu, dar şi o minune a circului, care joacă pe picioarele din spate şi fumează lulea! Pentru că deodată pricep, cu o bucurie care mă inundă, că Dingo, pe linia afinităţii, după logica inimii, o să-mi revină mie – copiii îi sunt mai apropiaţi, prin fire şi disponibilitatea pentru joc şi sacrificiu, decât adulţii. Iar dacă unchiul Andrei o să-l dreseze, cum a spus, dacă îl învaţă „diferite măiestrii şi trucuri", şi acestea toate vor fi bunul meu. Unchiul Andrei o să-l înveţe să umble numai pe picioarele dinapoi, să fumeze lulea şi să nu accepte mâncare de la nimeni, iar eu o să-l învăţ să vorbească. Pentru că un câine tânăr, deştept, care ştie să privească şi să scâncească atât de omeneşte, nu văd de ce să nu poată învăţa să şi vorbească? Şi asta nu ca tâmpitul de papagal, care repetă câteva cuvinte fără noimă, confuze şi lui însuşi de neînţeles, ci el va putea, ca un om, ca un copil, să dezvolte o întreagă scală de sentimente, tot atât de diversă şi bogată pe cât exprimă cu privirea.

Despărţit de mama lui, care acum precis îi duce dorul pe undeva, chemându-l, Dingo se chirceşte de o frică ancestrală, tremură şi se târăşte la picioarele noastre şi uneori, doar pentru o clipă, se trezesc străvechile lui instincte, îşi scoate gheruţele ca din teacă, îşi arată colţii şi se pregăteşte de atac, cu ochii plini de o sălbatică ameninţare. Dar aceste instincte, acest sânge rău dormitând, această chemare a sălbăticiei se cufundă iarăşi în mlaştina grea a educaţiei şi a dresurii, şi plănuitul, sinucigaşul şi devastatorul căscat se opreşte în faţa acestui braţ alb de copil care se

apropie de el prietenește, și linge doar, cu limba, această mirositoare mână omenească, iar ghearele se retrag în plăsele, uitându-și gândul dintâi.

Dingo uită, încet-încet, de mama lui și scâncește doar atunci când e singur de tot și când își amintește de mirosul și de limba ei. Atunci își înalță capul din somnul adânc sau din cea mai profundă meditație și încearcă să o cheme. Trezit de-a binelea de propriul lui scâncet, ridicol de neputincios și zadarnic, își coboară din nou capul pe lăbuțe și încearcă să-și aducă aminte de visul său. Mirosul laptelui turnat în olul din fața lui îi intră în vis ca un rod și ca o urmare a acestui vis, și el, deși, după toate aparențele, conștient de înșelăciune, începe să se împace cu substituirea și încet, ca și cum ar da de știre că nu s-a lăsat dus chiar de tot, începe să lingă laptele cu limba și, ca o pisică, să-și lingă botul. Firește, Mirosul de Tutun (adică unchiul Andrei, care fumează pe-ascuns de mama lui) nu este prezent. Iar mătușa Rebecca, a cărei piele-ntunecată, grasă, miroase a adâncă feminitate, a apărut doar o clipă de după această perdea de calde aburiri de lapte, doar atât cât farsa cu laptele să fie deplină și cât să-i aducă aminte, cu mirosul ei, de lăptoasa lui mamă pe care a pierdut-o. Doar eu stau, ghemuit, lângă el și-i înmoi botișorul în lapte, și-i îngân, ca să-mi rețină vocea și să socotească acest lapte un cadou venit de la mine, cum s-ar zice din mine cel muls.

Iată-l acum, zace spăsit și oarecum resemnat, clipește din ochii urduroși, pricepând deodată că nu laptele e ceea ce-i lipsea, ci altceva, cu totul nedefinit, prezent în el undeva departe, ca melancolia sau ca nostalgia după ceva depărtat și pierdut. Privește decepționat în jurul său, sătul, dar abătut, și încearcă să se izbăvească de tot acest amar câinesc cu binecuvântatul picotit și cu visul în care încă mai este ceva din strămoșii lui eroici, lupești, o putere atavică în care își ascute dinții și ghearele ca la tocilă, cumplit și neînfricat. Și atunci, între veghe și vis, la limita dintre

buimăceala vertijului şi strălucirea rumenă, el îşi observă coada, acest necunoscut animal şerpuitor care se răsuceşte şi se repede la el, îl biciuieşte pe spate şi pe şale, căutând locul în care să-i aplice muşcătura mortală. Atunci el se zbârleşte de frică şi furie atavică şi începe jocul grotesc, rondoul nebun, caruselul. Câteodată reuşeşte aproape să-şi prindă coada, şi chiar în clipa când a decis să o termine cu ea, o dată pentru totdeauna, acest animal viclean se smuceşte şi începe să alerge în cerc, chiar sub nasul lui.

Dar aceasta este doar o mică istorie, trecătoare, care se încheie peste câteva zile cu un pact de neagresiune, de alianţă veşnică, şi totul va cădea curând în uitare faţă cu mai picantele istorii cu purici, insecte, pisici şi păsări, faţă cu viitura de mirosuri tot mai noi venite dinspre bucătărie, de pe terasă şi din curte, faţă cu erzaţul hranei oamenilor şi al resturilor, ca şi faţă cu fundamentala, ancestrala istorie a osului ros. De obicei nedescurcăreţ şi neîncrezător, în primul său contact cu osul ros Dingo a identificat un străvechi, biblic adevăr. Deja acest prim contact olfactiv cu o coastă de vită a smuls din el un deloc copilăros urlet, înfundat, gutural, care venea din cele mai profunde adâncuri, iar atingerea colţilor lui cu acest oscior încă însângerat a tras peste albastrul moale, blând al ochilor săi o sălbatică, animalică patină: acest os stătea ca un pod între preistoria lui atavică şi viaţa lui actuală în societatea bipezilor.

Tatăl meu s-a prefăcut mult timp că nu observă nimic, că pe el nu-l interesează deloc prezenţa acestui pudel în curtea noastră. Chestiunea însă era următoarea: tata se cam speriase că această vietate o să-i ameninţe gloria, că o să-l împingă în umbră, în planul doi, pentru că de câteva zile în casa noastră, ca şi în casa rudelor noastre, se vorbea întruna despre acest câine, iar despre isprăvile tatii se ţinea cont tot mai puţin. Aşa cel puţin explicau rudele noastre regala indiferenţă a tatii. Iar noi susţineam cu pasiune

teza aceasta pentru ca nu cumva ei să-şi aducă aminte de adevărul adevărat (care nu exclude cu totul şi valabilitatea acesteia, menţionată): în primul lui contact cu Dingo, aşa-zicând încă nebotezat şi necuvântător, tata a suferit un şoc puternic, care ar fi putut să aibă urmări tragice. Asta a fost în perioada celor mai glorioase zile ale tatii, în epoca marilor spectacole şi a aplauzelor frenetice pe care le culegea prin cafenele cu programele şi prelegerile lui vestite, cu improvizaţiile vocale şi meistersingeriene. Se întorcea deci într-o dimineaţă mohorâtă de toamnă din turneul de două săptămâni prin judeţ, palid în revărsatul tomnatec al zorilor, cu ochii pe jumătate închişi, îmbătat de glorie şi de alcool, bătut măr şi plin de scuipat, cu redingota murdară de noroi şi cu melonul turtit. Toată noaptea rătăcise pe haturi, pierzând nordul pentru că stelele erau acoperite de nori deşi. Dar, hotărât cu încăpăţânare să-şi găsească drumul cu ajutorul muşchiului de pe trunchiul copacilor şi alte metode asemănătoare, el a rătăcit o noapte întreagă, împletindu-se prin noroaie, căzând în şanţuri şi izbindu-se de garduri. A fost o noapte infernală în preambulul unei mari furtuni, plină de fulgere şi fulgerări, neagră ca smoala, o noapte care-i prevestea simbolic propria lui rătăcire şi sfârşitul universului. Dar mai tare chiar decât această teamă metafizică a lui şi decât teama de fulgere era spaima pe care o simţea în momentul în care se repezeau la el turbaţii zăvozi ai satului, ciopoare întregi de câini sălbăticiţi şi flămânzi, care se năpusteau spre trupul lui obosit, spre carnea lui chinuită. Fireşte, tatăl meu (enciclopedist, mag, psiholog etc.) nu se lăsa la voia milei sau cruzimii dulăilor satului, nici nu folosea în apărarea sa toiagul cu vârf metalic, aşa cum ar putea crede cei neavizaţi. Experienţa îndelungată şi cunoaşterea chinologiei l-au deprins cu metode mai eficiente, infailibile: „În clipa în care te atacă un câine (îmi destăinuia odată, infuzându-mi cunoştinţele elementare despre viaţă), să nu te aperi, tinere,

cum fac țiganii, cu ghioaga și cu picioarele. Asta nu numai că face impresie proastă, dar mai provoacă și efecte cu totul opuse în psihologia câinilor, trezește în ei instinctele adormite de autoapărare și, într-un cuvânt, omul nu mai luptă cu câinele sau cu câinii, să fiu exact, ci luptă cu o haită de lupi flămânziți, inteligenți și sângeroși în egală măsură. De aceea, tinere, ține minte asta o dată pentru totdeauna, nu le acorda nici o atenție la început, nu lua în seamă lătratul lor, ignoră cu totul șarjele lor – acest lătrat și aceste hămăituri, de fapt, niciodată nu s-au oprit și vor dura cât timp va exista pe lume un câine și un om. Dar atunci, asta este neîndoielnic, *prietenul credincios al omului* îl va distruge pe ultimul reprezentant al bipezilor, îl va sfârteca în bucăți și bucățele, isprăvind această luptă, răzbunând această robie, această rușinoasă sclavie care durează de mii de ani, ca robia fiilor lui Israel. Atâta despre istoria acestor relații. Și ce concluzie trebuie trasă din asta, tinere? Trebuie să fii prudent și să lupți cu inteligență, cu viclenie. În clipa când haita turbată de câini se repede la tine, vreau să spun la om, trebuie să te lași brusc la pământ, să te așezi în patru labe față cu primejdioșii, sângeroșii prieteni și să-i privești în ochi sau chiar să latri. Dacă omul are pe cap o pălărie sau un melon, trebuie să-l scoată și să-l pună înaintea sa. Această metodă, tinere, verificată în practică, *verificată de mine însumi*, este infailibilă și maximal eficientă. Confruntat cu un dușman patruped, mai mare și mai puternic decât el, iar pe deasupra martor al acestei metamorfoze miraculoase, animalul începe să fugă cu coada între picioare, adeverindu-se încă o dată, pe moment, supremația omului, adeverindu-se că omul, acest uzurpator biped, este în stare să devină, după cum voiește, chiar și asta: patruped, ceea ce lui, câinelui, în sens invers, nu-i reușește, cel puțin nu în felul în care ar dori el asta!" Urmându-și, deci, aceste teorii, tatăl meu a străbătut în genunchi câteva sate, lătrând toată noaptea la câinii

înnebuniți. Rupt de oboseală și de nesomn, cuprins de panică, s-a pomenit treaz în preajma hatului nostru, dar complet incapabil să-și aducă aminte dacă această noapte înfiorătoare a fost coșmarul unui vis sau realitatea sau, cum mai degrabă îi venea să creadă, începutul unor noi accese delirante, continuarea celor din urmă cu zece ani, a căror amintire i-a răsărit acum în minte și îl ducea la disperare, întărindu-i conștiința propriei nimicnicii. Zărind în fața ușii rudelor noastre un cățel mic, ghemuit, care a început să schelălăie, tatăl meu, cine știe a câta oară în noaptea aceea, se lăsă din nou în genunchi, încet, resemnat, apoi își scoase de pe cap melonul și începu el însuși să schelălăie, încercând să prindă cu vocea lui răgușită o nuanță înaltă, jalnică. Din fericire, rudele noastre n-au observat nimic din toate astea, iar mama l-a condus în casă, prefăcându-se că nu a priceput nimic din mătăniile lui, căderea lui în genunchi ca în fața unui idol.

Iată, această întâmplare stătea la baza relațiilor dintre ei. Tata a trecut timp de doi ani pe lângă acest câine ignorând complet prezența lui, iar Dingo, amintindu-și de noaptea aceea de toamnă când tatăl meu i s-a închinat până la pământ, scoțându-și în fața lui pălăria, se străduia să nu tulbure această relație, să nu o coboare la copilărească intimitate. Însă că Dingo îl prețuia și îl iubea pe tatăl meu, că n-a uitat niciodată gestul acela al lui, sublim, panteist, asta o dovedește faptul că Dingo, în ajunul plecării tatii, a urlat toată noaptea, lugubru, jalnic, înțelegând greutatea pierderii și presimțind liniștea ce o să troienească peste curtea noastră ca o cenușă... S-a târșâit o vreme în urma teleguței țiganilor, apoi s-a apropiat la un moment dat de căruță și l-a privit pe tatăl meu drept în ochi, dintr-o parte, dându-i iertarea pentru toate jignirile aduse. *„Ia te uită"* a spus atunci tata, prefăcându-se că până acum n-a observat prezența câinelui. *„Ia te uită, nu e nimeni care să-l conducă pe Eduard Sam la cimitir, la Golgota. Doar un biet câine se*

târşâie în urma lui. Un biet câine deştept", şi aici a întins mâna din căruţă, dar imediat a retras-o înapoi, fără a-l atinge pe câine, rămânând până la capăt consecvent cu sine însuşi. Sau, poate, a sesizat jignirea pe care ne-a adus-o, pentru că şi-o fi dat seama că îl puteam auzi.

Toamna acelui an, după plecarea tatălui meu, a sosit sub semnul unei liniști mormântale, dense și lipicioase, sub semnul foametei tăcute, al serilor nostalgice și al incendiilor din sat. Apoi, în ziua următoare, la orele de la școală, aveam de scris tema cu titlul *Incendiul din sat*, emoționante reportaje pline de căință cucernică și rugăciuni, fetele sughițau de plâns în preajma acestei mari, apocaliptice teme, iar coala din fața noastră ardea cu o strălucire rumenă și eram palizi și aveam cearcăne întunecate de la noaptea nedormită.

De foame cădeam într-o dormitare apatică și, ore în șir, priveam pe fereastră cum toarnă ploaia sau cum se perindă pe cer cocorii și rațele sălbatice. Acel zbor, acea siguranță, acele țipete dumnezeiești pe care le eliberau ne aduceau aminte de tatăl nostru, și noi le făceam semne cu mâna, lor, păsărilor cerului. Sora mea, Ana, în timpul lungilor și plicticoaselor după-amieze, își îmbrăca hainele din care deja de mult răsărise, își potrivea îndelung în fața oglinzii părul ei negru și lung, făcându-și cele mai fantastice frizuri, care, după părerea noastră, uneori depășeau granița decenței. Apoi, țuguindu-și buzele, și le înroșea cu hârtie creponată umezită, ceea ce-i accentua și mai mult paloarea. Stând trufașă în fața oglinzii, își bombează fundul,

își lasă părul pe un ochi, apoi începe deodată să râdă cu un râs nesănătos, surescitat, de la care corpul i-e străbătut de spasme, iar ochii i se umplu de lacrimi. Dându-și seama singură că a depășit granițele admise și, parcă speriată, întoarce spatele oglinzii, iese din cadrul ei cu un singur pas, cum se iese din apă. Apoi ia din nou în mâini ilustratele ei, desfășurându-le ca pe-un evantai, și le înșiră una lângă alta, asemeni cărților în pasiență. Oare ce-i tot povestesc acești falși regi și valeți, ce-i tot șopotește acea sonoră gamă de culori, acele roș-aprinse roze de toamnă, acele peisaje iluminate și panoramele vinetii ale orașelor de departe? Ce înseamnă pentru ea acel kitsch țipător, acele idilice și mic-burgheze teme, turnuri de catedrale celebre, acele perechi sentimentale în bătrânești fiacre sau cu rachete de tenis, acele grețoase confesiuni amoroase sub semnul inimii străpunse de săgeată? Veșnic aceasta va fi o taină. Căci sora mea Ana nu se complace prea mult în capricioase visări adolescentine despre dalbul călăreț, iar visele le încuie în ungherele întunecoase ale scrinului, acolo unde se ține rufăria intimă de damă și bulgării albi de vată și, înainte să cadă prinsă definitiv de motive lirice și reverie, va strânge chicotind acel evantai pestriț, nepermițându-i să-i ia cu totul ochii. Apoi se va apuca să facă din aceste *ansichtskarte*[1] „o cutie pentru bijuterii", cosându-le pe margini cu fir de mătase. Indiferentă față de conținutul lor, față de acele necunoscute, șterse grafii, ea înjgheba în cutia ei acele prețioase mărturii, acele papirusuri, pe care eu încercasem să le descifrez pe-ascuns, gata în orice clipă să mă identific cu persoanele care le-au scris sau cărora le-au fost trimise, predispus exagerărilor lirice. „Draga mea Marusetta, aici se cultivă iasomie ca mazărea. Aceasta acoperă toate câmpiile", scria pe una din ele, iar eu amorțeam deja de-amor ca de-un lichior, imaginam o

1. Ilustrate (germană).

naivă, sentimentală istorie al cărei erou principal eram, firește, eu, și în care totul respira miros de iasomie...

În această răscolire prin vechi ilustrate îngălbenite, în aceasta de astăzi – înțelegeți-mă bine –, totul s-a încurcat deodată, totul s-a dereglat. De când figura genială a tatălui meu a dispărut din această poveste, din acest roman – totul s-a risipit, și-a ieșit din țâțâni. Imaginea lui impunătoare, autoritatea lui și chiar numele lui erau suficiente ca să țină bătaia povestirii în rame tari, această povestire care fierbe ca strugurii în butii, această povestire în care fructele putrezesc încet-încet, călcate-n picioare, strivite de teascul amintirii, îngreunate de propriile sucuri și de soare. Acum însă au plesnit obezile, s-a scurs vinul povestirii, sufletul fructelor, și nu există Dumnezeu care să-l întoarcă în burduf, care să-l îndese-n povestire, să-l pritocească în paharul de cristal. O, această rumen-aurie licoare, acest basm, această aburire a alcoolului, o soartă! Nu vreau să-l hulesc pe Dumnezeu, nu vreau să mă plâng de viață. Voi aduna deci grămadă toate aceste ilustrate, această epocă plină de vetustă strălucire și de romantism, îmi voi amesteca apoi cărțile și după aceea le voi desfășura într-o pasiență, pentru cititorii care iubesc pasiența și îmbătarea, care iubesc culorile aprinse și vertijul.

Ședințele noastre nostalgice (termen, firește, compus mult mai târziu) au debutat într-o seară de toamnă, după plecarea tatălui meu, aproape întâmplător, dintr-o improvizație a mamei. La început acele serate nu aveau un nume ci doar, păgâne și nebotezate, au început să se repete, fără o ordine anume, uneori cu totul neprevăzut. Au apărut, deci, dintr-o improvizație, ca un cântec, apoi au prins, cu timpul, să cristalizeze, devenind în sfârșit o instituție idealistă cu scopuri destul de clar definite. Firește, ne feream cu grijă să nu stricăm aceste seri prin reguli și severitate și de aceea ele aveau de fiecare dată farmecul noutății, în

ciuda faptului că se repetau din toamnă în toamnă, de-a lungul a câtorva ani, și că deja de mult trecuseră de granițele improvizației din care au izvorât.

Totul se pornea, deci, de fiecare dată de la început, ca și cum ar fi fost din întâmplare. Singura și cea mai importantă condiție era ca sora mea să nu fie prezentă – iar noi, mama și eu, am acceptat tacit această regulă –, fiindcă Ana nu era un medium potrivit pentru astfel de ședințe de spiritism. În prezența ei, de asta ne convinseserăm cu o anume ocazie, masa rotundă fără cuie metalice (simbolic vorbind) n-ar fi trepidat: suspiciunea Anei, atitudinea ei ironică față de toate fenomenele idealiste și lirice ar fi risipit ceața mistică în care ne înfășuram.

Bucătăria noastră, seara, când mama mea aprindea opaițul în care ardea ulei de osii amestecat cu petrol, devenea deodată un teritoriu cu totul legal al nopții, dar opaițul dintr-o conservă militară, care începea să pâlpâie și să piuie ca un ceainic, să sfredelească precum un vierme scoarța tare a nopții conferea bucătăriei noastre un loc de cinste în acea noapte cu totul lipsită de stele. Acest opaiț era singura stea în nopțile acelea fără speranță, când ploaia ștergea fără jenă noțiuni ca sus și jos, unea cerul și pământul cu lungi linii, hașurând astfel, ca pe hârtie, desenul de copil pe care ziua de toamnă îl pictase în gri, ocru și galben, cu pete roșii pe la colțuri. Bucătăria noastră, în asemenea nopți, se transforma, zic, într-o capelă, într-un altar, în cel mai răsăritean punct al întunericului.

Acele seri s-au născut din tăcere, din care totul purcede.

Mama mea și cu mine ascultam înainte de asta îndelung, în liniște, povestea pe care-o spunea ploaia, lungile ei versete ritmice rostite într-o suflare, apoi succesiuni de strofe întregi, când iambice, când dactilice, acel lung poem lirico-epic precum *Omer și Merima*[1], cântări despre

1. Balada populară *Moartea lui Omer și Merima* (pe un motiv amintind pe cel al îndrăgostiților din Verona).

vrăjitoarele care pândesc de după horn, pregătind o cursă, despre zâna care își va face apariția luminată de fulgere și toată în alb, sub văluri, despre viteazul june care o va răpi în șa în ultima clipă, despre lacul cu lebede, despre țiganii care-și vântură cuțitele, iar apoi adună din nămol ducații însângerați.

Povestită și repovestită, seară de seară, toamnă de toamnă, balada despre prințul fermecat și despre zâna cea rea se schimba întruna, purtată de pe un acoperiș pe altul, de la o fereastră la alta, ștearsă și risipită de vânt, trecea prin uimitoare metamorfoze, păstrându-și, însă, în nenumăratele versiuni, complicata intrigă lirică, plină de aventuri periculoase și de iubire care în cele din urmă triumfă. Iar uneori, ciuntită de vânt și de uitare, rămânea cu albitură sau șiruri de linii întretăiate unde odinioară erau versuri de dragoste sau broderia în fir de aur a descrierii roibului împărătesc, a armelor și veștmintelor. Ce-i drept, mama și cu mine, neînțelegând foarte bine limba originalului, traduceam unele versuri liber, duși câteodată numai de sonoritatea cuvintelor, pierduți între arhaisme care sau nu mai insemnau nimic, sau aveau un cu totul alt înțeles decât cel de azi, iar când comparam traducerile noastre, apăreau deosebiri foarte hazlii, și fără îndoială greșeli. Traduceam identic numai refrenul, în iambi lungi și cu pauză după al cincilea picior, iar în acest refren, dacă bine îmi amintesc, se păstrase onomatopeea originalului plină de aliterații naive, de consoane foșnitoare și explozive. Și acest refren vorbea, firește, despre dragoste. Despre tânărul prinț care aleargă prin noapte și vijelie călare pe-un cal sur, purtând în șa pe zâna lui palidă, udă până la piele de ploaie.

Dar în seara aceea, când a început totul, eram deja sătui de basme, sleiți de foame și nervoși. Mama devenise evident geloasă și îngrijorată, pentru că eu, mulțumită acestor lecturi, începusem să interpretez prea liber unele versuri și să mă identific periculos când cu prinții și regii, când cu

Frumosul țigan (în măsura în care lui îi revenea rolul de iubit și cavaler), uitând complet toate normele etice și religioase.

„De altfel, dragul meu, la ce bun toate astea?" și-a pus din senin această întrebare mama, fără a se opri din vânturat andrelele care se încrucișau ca săbiile unor cavaleri liliputani condamnați să lupte veșnic în duel pentru *lizeuza*[1] tricotată a frumoasei liliputane.

De bună seamă, era speriată de exagerările noastre lirice. Pricepând, însă, că deja mă obișnuisem prea tare cu acest joc (că înainte de-a adormi traduc ploaia în versuri), mama a decis să mă întoarcă de pe drumul pierzaniei poetice și al extravaganțelor lirice și a început să născocească și ea povești, căzând astfel ea însăși în minunata și primejdioasa minciună poetică. Iar intențiile ei erau onorabile: voia, pur și simplu, să canalizeze idealismul meu, să-l reducă în limite normale, să-l abată spre o realitate oarecare, indiferent ce fel de realitate, dar mai matură decât basmele. Atunci îmi povestea dânsa, în lung monolog liric, istoria copilăriei ei printre smochini și portocali, o copilărie idealizată ca în povestirile biblice, pentru că și aici, ca în Biblie, păștea oi cu lână de aur și răgeau măgari, iar smochinul era fructul ales. Mama mea încerca să opună basmelor ploii de toamnă propria ei legendă, situată în spațiu și timp și, ca dovadă, îmi arăta harta lumii (1:500 000) găsită între lucrurile moștenite de la tata, pe care, cu vârful andrelei, îmi indica acea Arcadie, acel însorit Eldorado al copilăriei ei idealizate, acel iluminat Munte al măslinilor, acel Montenegro. Și în primul rând din cauza ploii, a cărei forță voia s-o slăbească și să mă elibereze de puterea ei de sugestie și de vraja în care mă ținea cu terținele și catrenele ei, mama ilumina peisajul copilăriei sale cu un soare veșnic și culorile aprinse

1. Semn de carte sau piesă de vestimentație folosită la lectura în pat (în franceză – *liseuse*).

ale verii, așezându-l într-o râpă, o oază între munți și stânci. Prinsă în mrejele propriei povestiri și al propriului mit, ea se întorcea atunci, de fiecare dată de la început, la genealogia noastră, descoperind, nu fără mândrie, strămoși de-ai noștri în îndepărtata și cețoasa istorie a evului de mijloc, între potentați medievali și doamne de curte, și stabilind prin intermediul lor legătura cu domnitori și prinți raguzani și venețieni, precum și cu eroi și uzurpatori albanezi. Acest arbore genealogic, care strălucea în palida lumină a opaițului ca desenele pergamentelor medievale cu inițiale aurite, avea în ramurile sale mai îndepărtate, pe lângă cavaleri și doamne de curte, încă și vestiți navigatori care au brăzdat marea de la Kotor și Țarigrad până în China și Japonia, iar pe una din ramuri, atât de apropiată încât mama mea o numea „mătușa ta", se afla o amazoană (cel puțin așa mi-o imaginam eu) care a contribuit la gloria viței noastre prin faptul că a tăiat, la începutul acestui veac, deci într-un foarte apropiat și nemitic timp, capul unui haidamac turc! Mai era aici și un vestit erou și scriitor, mărit voievod care a învățat buchiile la cincizeci de ani, pentru a adăuga la gloria spadei sale și gloria scrisului, precum eroii antici[1]. Dar floarea acestui arbore genealogic, pe care mama îl sădea în densul, umedul humus al serilor de toamnă, erau unchii mei, oameni de lume în cel mai bun sens al cuvântului, care vorbeau limbi străine și călătoreau prin Europa, demolând vechi mituri în numele altora, noi, europene și universale, iar dintre aceștia unul care a luat chiar masa la regele sârb ca premiant al promoției sale și care după acest prânz a tras la cafeneaua *Dardanele* ca să mănânce o bună fasole sârbească de 25 de parale (inclusiv pâinea), trădându-și astfel principiile europene.

1. Marko Miljanov (1833-1901), voievod muntenegrean, scriitor remarcabil (a fost unul dintre strămoșii autorului).

Toate aceste poveşti ale mamei mele aveau câte o morală, pe care ea o rostea la sfârşit, după o pauză de trei pătrimi, ca pe un distih, sau lăsa uneori în seama mea concluzia morală, iscodind în acelaşi timp aplecările şi normele mele morale. Dar printre poveştile mamei mele, pe lângă cele medievale, despre cavaleri şi regi, despre Frumoasa ţigancă şi despre ultimul Abencerage, era şi un basm cu dublă morală, un basm esopic, a cărui valoare etică şi lirică n-ar trebui neglijată.

Acest basm, parcă spuneam, avea două morale: aceea care decurge logic din el şi aceea care provenea din teama ascunsă a mamei, îngrijorată că mă voi lăsa furat cu totul de fanteziile şi poveştile cu zâne din serile de toamnă, iar exemplul tatălui meu îi arăta clar cât de mare e primejdia căreia i se expune omul în acest fel. Acesta era un basm despre vaca de la care a fost furat viţelul, pe care îl fătase din pură dragoste maternă. Această istorie se repetă de trei ori identic, până la cea din urmă virgulă, şi de trei ori se rupe în acelaşi loc, de fiecare dată la fel de tragic: sosesc negustorii, cămătarii şi duc viţelul, cu ochii lui de căprioară, iar vaca varsă lacrimi calde, lacrimi grele de vacă şi mugeşte jalnic, mult prea jalnic. După aceea, vaca s-a îmbolnăvit de tristeţe şi această tristeţe de vacă a uscat-o, refuza să mănânce şi a încetat să mai dea lapte. Văzând că vaca nu va supravieţui şi că refuză mereu să mănânce iarbă de leac, ţăranul sacrifică vaca (aici mama mea coboară vocea la o emoţionantă octavă lirică, pierzând ritmul propoziţiei, ca şi cum de emoţie i s-a tăiat răsuflarea).

Ştiţi cumva sfârşitul acestui minunat basm, ştiţi oare ce s-a întâmplat cu inima vacii-mamă? I-au găsit pe inimă trei răni lungi, adânci, mortale, crestate parcă de cuţitul de măcelărie – câte o rană pentru fiecare viţel răpit.

Şi aici este sfârşitul basmului despre vaca a cărei inimă a fost rănită.

„Ştii, dragul meu, ce m-au întrebat oamenii?" a spus mama mea într-una din acele seri, revenind din trecutul

mitic al copilăriei ei în timpul istoric, care uneori se întretăia cu memoria mea. „Se opreau și se apropiau de mine în stradă: Doamnă, scuzați, cu ce-i ungeți pe copiii dumneavoastră de sunt așa de albi? Eu zâmbesc doar și le spun că nici vorbă să-i ung pe copiii mei cu ceva, ci doar vă hrănesc numai cu lapte, fructe, legume și câteodată suc de portocale. Iertare, doamnă, dar nu pot să vă cred... Dar, Andi, Doamne, toate astea ți le-am povestit deja. Iată, ne oprește așa o femeie la Kotor și-mi spune: scuzați, doamnă, că vă opresc pe stradă, dar aș vrea să vă rog să-mi împrumutați revistele dumneavoastră. Ce fel de reviste, spun eu, iar ea mă întreabă dacă vă îmbrac după revistele vieneze sau pariziene. Atunci îi spun eu, scuzați-mă, doamnă, dar ceea ce poartă Ana am croit și am cusut eu pe singherița[1] mea și toate le-am inventat din capul meu, iar ceea ce poartă Andi, de asemenea am tricotat eu însămi, iar cât privește culoarea, de ce e verde, asta de aceea, doamnă, pentru că dintre toate culorile mie cel mai mult îmi place verdele, verde ca iarba. Și vă rog să mă credeți, doamnă, v-aș împrumuta cu plăcere revistele mele, dar eu nu le primesc, nici pe cele vieneze, nici pe cele pariziene, iar ea îmi spune... pentru Dumnezeu, dragule, păi toate astea ți le-am mai povestit o dată. Doamne, Dumnezeule, ați fost cei mai frumoși copii de pe strada Bem și toți mă întrebau cu ce vă hrăniți copiii de vă sunt așa de rumeni?"

„Iar acum povestește-mi cum vine moștenitorul tronului, cum e îmbrăcat și ce întreabă?"

„O, spune mama, eu cred, Andi, că asta ți-am mai povestit o dată. Cum, nu ți-am povestit despre ceea ce a spus tânărul moștenitor? Îmi spun mie prietenele mele de la școală că a venit tânărul prinț, cred că era italian, iar el într-adevăr vine într-o zi la școala noastră, incognito, cum se spune, dar îmbrăcat ca un prinț adevărat, frumos ca o

1. Mașina de cusut marca Singer.

fată, şi pe el totul străluceşte, sabia de aur, epoleţii, mâinile albe, domneşti, fine. S-a oprit puţin, ne-a privit, apoi a zâmbit şi s-a dus în compania domnilor, tot numai o strălucire, iar pintenii îi zornăie de-a lungul coridorului împodobit pentru acest prilej cu flori şi trandafiri şi liliac. A doua zi mă cheamă signorina Angelica (o italiancă pe care o aveam profesoară de lucru manual) şi-mi spune că tânărul prinţ s-a interesat de mine, cine sunt şi de unde sunt, din ce casă sunt, pentru că îi plăcusem, iar mie mi-a venit să intru în pământ de ruşine, închipuie-ţi numai, Andi, cât era de frumoasă mama ta..."

În astfel de ocazii, mama lăsa pentru o clipă andrelele şi ghemele ei, ca o Parcă obosită, şi scotea de pe fundul scrinului o cutie de carton în care zăceau, vechi, îngălbenite, fotografii de familie şi dagherotipii, acel *corpus delicti* al vremilor trecute, al strălucirii imaginare a tinereţii ei şi a măririi familiei noastre.

Astfel, încet şi cu totul inconştient, mama mă otrăvea cu amintiri, formându-mi obiceiul să iubesc vechi fotografii şi suvenire, ceaţa şi patina. Iar eu, victima acestei educaţii sentimentale, suspinam împreună cu ea de dorul zilelor ce nu se vor mai întoarce niciodată, de dorul unor călătorii de altădată şi al unor peisaje aproape cu totul uitate. Stam în tăcere, aplecaţi deasupra acestor fotografii îngălbenite, de a căror vechime nu puteai să te îndoieşti, iar costumele de modă veche trezeau în noi nostalgia.

Acest tânăr genial, acest copil-minune, acest poet şi pianist, acesta este răposatul tată al meu, Eduard Sam (spuneam în sinea mea). Eduard Sam, de două ori şi pe veci mort. Iar aceasta este mama mea, Maria Sam, pe vremea când încă nu era mama mea. Răposata Maria Sam. Iar aceasta este sora mea, Ana, în urmă cu cinci-şase ani, când încă mai locuiam pe strada castanilor sălbatici... Răposata Ana Sam. Iar acest copilaş cu un clopoţel sub gâtlej, ca o oiţă, acesta sunt

eu, răposatul Andreas Sam... Acestei morți generale, a timpului, modei și tinereții, mama mea încerca din când în când să-i opună utopia unui viitor tulbure, în care nu se descurca tocmai bine. Însă acestea nu erau decât zadarnice digresiuni bazate pe presupuneri, pentru ca din nou, prin strălucita poveste a unchilor mei, istoria să recadă, încet și inexorabil, iarăși în trecut ca într-un abis, iar în jurul nostru zăceau risipite fotografii îngălbenite ca frunzele ofilite în toamnă.

Împleticindu-se de râs, Ana intra pe ușă, voioasă după ploaie și cu pletele ude, ca îngerul bun al nopții. Văzându-ne atât de pierduți, ea începea, jignită, să ne ia în râs, făcând aluzii la tatăl nostru și la ședințele noastre nocturne. Fericit că ne-a reușit atât de ușor să spargem învelișul tare al liniștii mormântale, eu adunam, surprins și rușinat parcă, fotografiile de pe podea și le așezam în cutie, iar mama mea se ridica atât de brusc încât ghemele din poala ei căzeau și se rostogoleau în întuneric ca pisicile de Angora, legate de coșulețul ei de tricotaj cu sforicele multicolore și, nevăzute, continuau să se rostogolească prin unghere, ciocnindu-se moale, ca-n joacă.

Dovezile împotriva nemuririi mele se grămădeau treptat. Îndeosebi în astfel de seri, spre toamnă, când ispitirile deveneau puternice şi chinuitoare şi când singura consolare mai rămânea ideea luminoasă şi caldă a unui, iarăşi inaccesibil mie, paradis, eu am început să pun la îndoială toate valorile omeneşti şi divine. Epuizat de îndelungata foamete, mă duceam la culcare împleticindu-mă. Zadarnic o imploram pe mama să nu stingă lumina şi să nu mă părăsească. Nu fără deznădejde şi mâhnită, ea-mi promitea că o să lase uşa de la bucătărie întredeschisă, aşa încât o rază de lumină să poată intra în cameră şi, după ce mă săruta şi mă îmbărbăta, se retrăgea în ungherul ei, unde se concentra asupra epuizantei corvezi a tricotatului. Înţelegând în cele din urmă cât de puternice sunt argumentele ei şi iminenţa somnului, căruia zadarnic mă opuneam, am hotărât să pun în faptă o idee infernală şi cu păcat: să-l supun voinţei mele pe îngerul somnului, să folosesc această relaţie inevitabilă şi dificilă în propriile mele scopuri, blasfemiatoare. Pentru că de-a lungul anilor frica mea de vise atâta se grămădise încât, dimineaţa, când mă trezeam, primul meu gând era asemenea cu teama de moarte: vine, deci, ziua, ziua cea scurtă, care se termină inevitabil cu hăul întunecat al somnului, în care va trebui să mă scufund,

orice-ar fi. Această paralelă inconștientă pe care o trăgeam în mintea mea între ciclurile zilei și nopții, ale vieții și morții devenise la un moment dat absolut insuportabilă și a pus în umbră a doua secvență a comparației, ca pe-un lucru la care mai aveam timp să mă gândesc, pe când realitatea somnului rămânea în continuare prezentă și actuală, cu toate coșmarurile, minunățiile și încercările ei. Din noapte în noapte, deja de ani de zile. Iar acest vis se repeta, cu mici variațiuni, mereu în același fel: eram întins (în vis) în patul meu și deodată se făcea liniște, o liniște grea, înfricoșătoare, plină de prevestiri. Această liniște explozivă începea să se strecoare în oasele mele și în conștiința mea, mă strângea de gât și îmi oprea răsuflarea, pentru că era doar înfiorătoarea precursoare a ceea ce simțeam, a ceea ce știam că o să vină. Iar ceea ce venea nu avea un nume, nici vreo formă, poate că semăna cu furtuna însoțită de tunete, cu o infernală furtună-răzbunătoare, care, la fel ca moartea, vine pe nepregătite și-i prinde pe oameni și pe copii în somn, mișelește. Deodată, deci, se înstăpânea bezna, bezna biblică, groasă, ca în noaptea în care trece-n zbor pe deasupra pământului divinul înger-exterminator, în aer păsările tăceau, mușchii se piteau, iar frunzele își încetau freamătul. Atunci sosea fărânumele care spărgea-n trosnete ușa camerei noastre, chiar la căpătâiul meu, și mi se repezea la gât. „Andi, Andi!" auzeam vocea speriată a mamei mele și îmi trebuiau câteva clipe să înțeleg că nu este vocea mamei mele care mă strigă în vis, deznădăjduit, ci binecuvântatul sfârșit al coșmarului meu. „Iarăși ai dormit, dragul meu, pe partea stângă", șoptea ea, așezându-mi palma pe frunte. Ceea ce o mira cel mai mult pe mama era mereu aceeași poveste a mea despre Ceva ce vine și căruia eu, cu toate eforturile, n-am reușit niciodată să-i zăresc înfățișarea sau forma. Dar zguduirile pe care aceste coșmaruri le produceau în mine îi spuneau clar că este vorba de vedenii care nici nu pot fi descrise.

Ca să pot rămâne cât mai mult în bucătărie, mama îmi permitea să stau seara mai mult timp pe lângă ea, şi astfel să-mi amân coşmarurile, iar după ce mă cuprinde somnul, să mă ducă în pat. Cu totul indiferentă faţă de lectura mea, considerând toate cărţile în aceeaşi măsură utile pentru uitare (lucru de care nu s-a înşelat), îmi permitea din când în când să citesc până târziu în noapte, pentru că şi-a dat seama că, datorită cărţilor, îmi recapăt încetişor curajul şi că încep să lupt cu vedeniile de unul singur. Astfel, învăţând pe exemplele din romanele negre, abundând în crime şi acte de curaj, eu am reuşit cel puţin să-mi concretizez visele şi curând am fost în stare să întrevăd sub masca neagră faţa agresorului meu, cel care spărgea uşa camerei noastre, fantomatic. Dar acesta a fost oricum un succes deloc neglijabil în istoria evolutivă a visului meu. Marele şi nevăzutul, nedefinitul şi necunoscutul Ceva care până nu de mult mă strângea de gât cu mâinile lui fantomatice, uzând parcă de o armă secretă împotriva căreia nu există apărare, a început să se concretizeze într-un biet tâlhar de stradă sau vreun ucigaş plătit care, cu masca pe faţă, atentează la viaţa mea. Firește, să mă apăr de acesta era mult mai simplu. În momentul în care-l observam, la câţiva paşi de mine, cum pândeşte de după colţ, în acea clipită, cât ne privim ca nişte fiare, înainte să luăm reciproc o hotărâre, el în privinţa atacului, eu a fugii, înţelegeam dintr-o dată că în acest fioros joc devine ridicolă orice încercare de fugă sau apărare, pentru că n-am şansă nici cât iepurele în faţa ogarilor, pentru că, de frică, picioarele-mi sunt complet fermecate şi ca de plumb şi nu pot să mişc nici un deget. Îngrozit de acest gând, după un teribil efort al voinţei şi al conştiinţei, îmi spuneam în vis: Eu visez asta, EU VISEZ ASTA, şi astfel îl lăsam la mile întregi în urmă pe ucigaşul păcălit, pe care acest fenomen de dispariţie îl deruta şi, fără îndoială, îl ducea la o disperare nebună. Firește, asta nu-mi reuşea de fiecare dată, uneori, pus în faţa vreunei primejdii şi a

propriei neputinţe, visam că mă trezesc, dar nu mă trezeam aievea, ci într-un alt vis, în alt strat al propriului meu vis, uneori încă mai adânc şi mai tulbure.

Prin analogie cu somnul, gândul la moarte a început să-mi dea târcoale tot mai mult şi să-mi domine fanteziile despre putinţa fugii şi a nemuririi. Conturarea acestui cumplit gând a fost stimulată, firește, de romanele pe care le citeam şi în care eroi vicleni şi puternici stăteau în faţa fenomenului morţii şi al muririi neputincioşi ca nişte copii şi îşi goleau revolverele în gol, izbeau cu pumnii lor de fier neputincioşi în ososa falcă a morţii, iar toate vicleniile lor şi toată inteligenţa se evaporau ca un strop de apă în clipa în care în faţa lor apărea ca adversar negura coşmarescă numită moarte. Plecarea definitivă a tatălui meu, pe care intim n-am crezut-o niciodată reală, a fost una din experienţele pe care mi-am întemeiat teoria despre imposibilitatea fugii. Pentru că ştiam că tatăl meu ar fi fost în stare, cu elocinţa sa, cu filosofia şi cu teoriile lui să descumpănească însăşi moartea, că ar fi fost în stare să o compromită printr-o dezvăluire insolită sau prin viclenie, dacă moartea ar putea fi îndeobşte compromisă la nivel uman. Anxietatea mea însă n-a devenit cu această teribilă revelaţie mai puţin intensă, dimpotrivă. Numai credinţa mea a devenit mai şovăielnică şi mai puţin caldă. Seara, culcat în patul meu, întorcându-mă de pe-o parte pe cealaltă, zgâlţâit de teama de moarte, pe care în mod naiv încă o mai identificam cu somnul, iluminat ca de-o neclară descoperire, aveam deodată revelaţia propriei mele personalităţi din perspectiva veşniciei, *sub specie aeternitatis*, şi realizam înspăimântat propria mea nimicnicie sub aspectul acestei veşnicii care, în astfel de momente, mi se înfăţişa ca durată a lumii dureros opusă vremelniciei mele, pe care o distingeam clar.

Această descoperire a timpului şi spaţiului în care situam temerea mea şi fiinţa mea deşartă în momentele de

apocaliptică iluminare, seara, înainte de-a adormi, începuse să erodeze puritatea mea morală şi idealurile mele întru dumnezeire şi sfinţenie. În acest fel am început să înţeleg nebunia şi curajul eroilor mei, ale eroilor din romanele pe care le citeam, care, fără îndoială, tocmai în numele acestei nimicnicii deveniseră viteji şi neînfricaţi. Firește, erezia aceasta abia dacă aveam curajul să mi-o recunosc mie însumi, cel puţin la început, dar gândul că în numele nimicniciei şi vremelniciei vieţii (vremelnicie care nu mi-a părut niciodată atât de clară ca în primele întâlniri cu ea, cam pe la vârsta de nouă ani) cineva poate deveni puternic şi neînfricat era foarte seducător. După aceea şi destinele unor eroi ai romanelor mele mi-au părut mai puţin tragice, iar anii lor lungi de prizonierat cu totul insignifianţi, deoarece, privind sub acest aspect, sub aspectul veşniciei, totul era nimicnicie. Dacă nu m-aş fi osândit la infern (în cel mai bun caz la purgatoriu: diferenţă infimă), pentru că din cauza faptelor mele, îndeosebi din cauza gândurilor mele păcătoase, nu-mi găseam locul în rai, eu m-aş fi străduit să câştig pentru mine un loc în veşnicie, dar pentru asta era deja mult prea târziu – îndoiala începuse să mă roadă periculos.

Erezia mea era deosebit de puternică în timpul visului, când sentimentul veşniciei devenea şi mai puternic, încins până la incandescenţă. În vis mă preumblam prin aproape aceleaşi spaţii ca aievea, în peisajul autumnal al satului nostru, dar conştiinţa mea trăia într-un timp cu totul diferit de cel real, de fapt cu totul în afara timpului, pentru că veşnicia lumii şi nimicnicia propriei mele vieţi în acest uriaş cadru al curgerii deveneau şi mai vizibile, aproape palpabile. Acest sentiment al veşniciei care nu este a mea şi care în vis îşi arăta şi mai clar supremaţia asupra măruntei mele vieţi mă seducea tot mai mult şi tot mai dureros. Eliberat de scrupulele moralei de zi cu zi, conştient de nimicnicia

mea, în vis îmi dispărea până și frica de Dumnezeu: voiam să cer plata în valoarea infernului meu de odinioară, voiam, simplu vorbind, să-mi trăiesc viața, supra-viața mea, măcar în vis. Știam că nu voi reuși să-l păcălesc pe îngerul meu păzitor, pentru că el doarme împreună cu mine și își notează în registrele lui cu dublă contabilitate rapoarte despre purtarea mea, dar mă mulțumeam cu faptul că prezența lui în vis devenea cât se poate de suportabilă, șoaptele lui abia auzite.

Grație tuturor acestor experiențe, din visele mele au început să dispară coșmarurile, cel puțin atunci când nu dormeam pe spate sau pe partea stângă. Instruit de experiență (când strigam sau plângeam în somn, mama mă găsea întotdeauna culcat pe partea stângă, uneori și pe spate), eu mă străduiam din toate puterile să mă prindă somnul pe partea stângă, cu genunchii adunați aproape sub bărbie (iar aceasta era, de asemenea, o apărare în fața frigului și a foamei), ca să mă pot menține cât mai mult în această poziție, ceea ce mai târziu mi-a devenit un obicei. De aceea, așadar, conștient că am reușit să-mi învinge coșmarurile prin proprie voință, insistam, înainte de a adormi, să mă zvârcolesc când pe-o parte, când pe cealaltă și să mă adorm pe partea stângă, pe aceea unde se află inima, izvorul vedeniilor și coșmarurilor mele, dar în ultima clipă, când somnul începea să mă biruie și când nu mai era nici o îndoială de venirea lui, atunci, cu un ultim efort de conștiință și de voință, să mă întorc pe partea dreaptă, unde visam numai vise frumoase: mă plimb cu bicicleta unchiului Otto, zbor într-un arc înalt peste râu... Conștiința că pot să-mi controlez visele, că pot chiar, prin lecturile de seară sau cu gândurile mele dinainte de-a adormi, să le îndrept într-o direcție anume, a dus la explozia instinctelor mele cele mai întunecate. Faptul că trăiesc în fond două vieți (și în asta nu era nici un dram de literatură: anii mei nu-mi permiteau să stric puritatea viselor și a lumilor mele), una în realitate,

iar cealaltă în vis, producea în mine o aparte și, fără îndoială, vinovată bucurie. Întrucât în acele vremuri făceam foame, infernal, până la geamăt, seara, se înțelege, zvârcolindu-mă și neputând să adorm, îmi imaginam belșug de mâncăruri după care-mi lăsa gura apă și ale căror mirosuri știam să mi le sugerez dureros de exact câteodată, dar cel mai ades mă adormeam cu visul meu clasic: călătoresc cu trenul, într-un cupeu de clasa întâi, iar mama întinde pe măsuța pliantă un șervețel alb de damasc și taie pe el prăjitura cu mac. Încep să mănânc, simt, în vis, gustul, chiar și mirosul de mac, adun firimiturile de pe șervețel. Dar cum această agapă, acest ritual durează prea mult, îndoiala începe, deodată, să se strecoare pe ușa din spate a visului, iar apetitul meu rămâne în continuare nesatisfăcut, și pricep cu un rudiment de conștiință că asta este de fapt vis. Și atunci îmi răsare ideea că trebuie, deci, să născocesc încă prăjituri și fructe pentru masa mea și, precum Iisus apa, să o prefac în vinul visului meu. Dar chiar atunci, în acea strălucită clipă de luciditate, aproape divină, îmi intră în conștiință gândul Eu visez asta, EU VISEZ ASTA (pentru că visul nu suportă luciditatea), iar eu încerc să înlătur acest gând, nu pentru că acesta ar fi fals, ci tocmai pentru că simt că e adevărat. Și atunci mă trezesc cu o senzație infernală de foame în stomac și apoi încă mult timp mă zvârcolesc, încercând să-mi prepar o altă amăgire.

Prin analogie cu visul în care mănânc prăjituri, într-o noapte, în vis, în peisajul însorit al satului nostru, o întâlnesc, pe malul râului, în câmp, între ierburi și flori, pe domnișoara Magdalena, tânăra menajeră a directorului școlii. E o fată cu ochi negri, pieptoasă, care după un serviciu la Pesta venise prin părțile noastre cu un ofițer și, părăsită, a devenit o seducătoare din cauza căreia tinerii din sat scoteau cuțitul. Știam că ea se destrăbălase cu rudele mele tinere, pentru că într-o zi i-am urmărit și deseori o întâlneam pe

digul pe care mergea în satul vecin sau la întâlniri de taină, spre seară. O dată m-a mângâiat chiar pe păr, atunci când eu, tremurând de teamă să nu-mi citească gândul în ochi, mă oprisem în faţa ei şi o salutasem.

Hotărârea pe care am luat-o, adică să o violez în vis pe domnişoara Magdalena, a suferit un fiasco total. Treaba s-a repetat, în vis, aproape ca două picături de apă, ca în realitate: domnişoara Magdalena venea pe dig, apoi a coborât în câmp şi a pornit spre mine ca să mă mângâie pe păr. Ruşinoasa decizie pe care o luasem s-a stins în momentul în care am devenit conştient că aşa ceva este posibil doar în vis (EU VISEZ ASTA, EU VISEZ ASTA) şi m-am trezit copleşit de ruşine şi căinţă. Mult timp după aceea am evitat s-o întâlnesc, iar când ea venea de-a lungul digului, fugeam şi mă ascundeam în tufele de pe malul râului, pentru că mi se părea că şi ea ar putea să-şi amintească visul meu, pentru că fusese foarte prezentă în el, la fel ca mine, şi destul de aproape ca să poată vedea hotărârea pe chipul meu, tremurul meu, ba chiar şi acea mişcare a mâinii prin care voiam s-o prind de piept.

Dar, într-o noapte, dându-mi seama că nu am martori, pentru că pe femeia pe care am întâlnit-o în livadă sub un păr pădureţ nu o cunoşteam, nu o mai văzusem niciodată până acum, deci nici ea nu mă cunoştea pe mine, am decis să perseverez în hotărârea mea şi, pur şi simplu, să o violez. Eram obsedat de sofistica visului meu în care se poate păcătui nu numai fără pedeapsă, ci şi fără păcat, pentru că acea femeie nu va fi violată în adevăr, acea femeie nici nu există nicăieri altundeva în afară de visele mele, ea este vie doar atât cât tinerele eroine din lecturile mele de seară, doar că şi mai anonim, şi mai abstract. Singurul ei avantaj, al femeii din vis, constă în aceea că e întruchipată, la nivelul visului, se-nţelege. Era deci o ţărancă la treizeci de ani, cu tenul alb şi mirositoare. Culegea pere pădureţe şi-mi surâdea. Prin preajmă nu mai era nimeni. În momentul în

care luasem decizia, cu uşurare parcă şi cu mândrie, deşi în pragul ameţelii de frică şi tulburare, deodată întreg decorul a dispărut din câmpul de vedere, ca printr-o minune, şi numai noi doi stam unul în dreptul celuilalt, ochi în ochi. Am mai reuşit să mă bucur de frumuseţea şi proximitatea prăzii mele, să admir pielea ei şi ochii ei, strălucirea dinţilor ei. În clipa când mi-a trecut prin cap că ea ar putea să-mi opună rezistenţă sau să mă predea poliţiei, aproape că am râs de frica mea, pentru că mi-am amintit că toate astea sunt inepţii, pentru că pe femeia aceasta de fapt eu am zămislit-o şi am creat-o pe măsura visului meu şi a puterilor mele, aşadar dă-i înainte, ridică-i fustele, tinere, că doar tu însuţi ai născocit-o în vis, deci eu visez asta, EU VISEZ ASTA, iar femeia trecea în continuare pe lângă mine, surâzând, râzându-şi de nehotărârea mea şi de frica mea, pentru că nu mă trezisem de tot, numai că prin acest gând, că eu de fapt visez, am descalificat decizia mea şi eram silit să accept visul ca pe-un lucru asupra căruia nu pot să acţionez pe deplin prin puterea voinţei mele, că nu pot să-l exploatez ca pe-o mină de păcate şi vicii.

În al doilea strat al aceluiaşi vis, am fugit arzând de ruşine şi n-am reuşit să mă înalţ în zbor, ci am căzut îndelung-îndelung într-un abis adânc, uşor, aproape ca şi cum aş fi zburat, cu toate că ştiam că jos mă aşteaptă căderea, izbitura şi focul, dar voiam să savurez cât mai mult măcar frumuseţea acestei vertiginoase căderi, de vreme ce oricum urma să mă trezesc după ce voi cădea, pentru că toate astea nu sunt adevărate, încă nu m-am trezit de tot, eu visez asta, EU VISEZ ASTA, la fel ca mai înainte, EU VISEZ ASTA.

În acel moment încetează uşurinţa căderii mele în infern, a acelei căderi atât de asemănătoare zborului, şi eu pricep că visez şi verific pe care parte sunt.

Cu un ultim efort de voinţă, mă întorc pe partea stângă: O, *mea culpa, mea maxima culpa*, o, inimă, o, noapte!

Sprijinit în coate, gâfâind ca un dulău tânăr, încerc să mă scutur de vedenii şi gânduri păcătoase, să-mi uit înfrângerile. În amurgul cenuşiu al dimineţii le zăresc atunci pe mama şi pe sora mea şi mă conving, cu răsuflarea tăiată, că ele dorm şi că, deci, n-au fost martorele vedeniilor şi coşmarurilor mele, că, deci, nu m-am trădat prin vreun cuvânt sau vreun gest al mâinii. Veşnicia şi moartea, misterul timpului stăteau în faţa mea inaccesibile şi neînfrânte. În crisalida întunecată a nopţii şi începutului zorilor, timpul se condensează şi se încheagă ca laptele, şi eu încerc naiv să-l pătrund cu privirea, treaz, şi descopăr numai tăcerea adâncă în amurgul lucrurilor disipate, presate de greutatea lor specifică nocturnă, pendulul încremenit în inima lucrurilor bătucite de uitare, inexistente, aşa-zicând, înfiorător şi crunt reduse la pete şi încercuite de aureola vineţie. Fotografiile de pe perete, sub sticlă, îngerul păzitor deasupra patului nostru, noptiere, căscatul vazei goale: toate astea sunt acum doar o uriaşă, grea pustietate fără noimă, chiar fără vise, pentru că în întuneric abia se distinge locul în care se află, şi eu, de fapt, doar le bănuiesc pe urma amintirii care datează de ieri, şi pare a fi de cine ştie când. Şi în timp ce prezenţa mamei şi a surorilor mele o simt ca viaţa, cu toate că nu aud respiraţia lor, moartea lucrurilor în această noapte o simt aproape tactil, cu o dureroasă greutate, pentru că aceasta este doar una din dovezile în plus că moartea există, şi eu încep să identific moartea mea cu uitarea în care se cufundă lucrurile peste noapte şi mă cuprinde un frison de compătimire pentru soarta lumii. Ca singură consolare, ca unic semn al victoriei asupra neantului îmi apare, mai întâi ca sunet, apoi ca neînsemnat luciu metalic, micuţa inimă rotundă a ceasului care se opune eroic morţii, nopţii şi timpului, aşa că încerc să amplific victoria lui până la triumful general, să plasez inima lui în trupul mort al nopţii pentru a o readuce la viaţă şi a o înălţa deasupra înduioşării şi sentimentului înfrângerii,

îmi lipesc urechea de placa rezonantă a nopţierei moarte şi aud cum aceasta trepidează, cum îi bate pulsul, sub gâtlej, ca la guşteri, îmi încordez privirea să zăresc urmările profunde ale acestei victorii şi deja mi se pare că văd culoarea portocalie pe aripile îngerului păzitor şi, purtat de fantasme, umflu această victorie până la triumful universal al culorilor şi luminii care începe să se reverse din toate părţile, să iasă dintre ramele fotografiilor, să răsară în chip de mari trandafiri înflăcăraţi pe haina Anei, agăţată de uşa dulapului.

O dată cu ivirea zorilor, conştient de victorie, aproape cu bucurie surprins de viaţa care se trezeşte în lucruri şi în mine, continuu să-mi dorm adevăratul şi unicul vis, în care nu există surprize şi înfrângeri.

Collins aleargă la masă, aprinse lampa şi o aduse aproape. Waneworth şi Louise au ridicat-o în acest timp pe mulatră. Avea ochii închişi, iar respiraţia îi slăbea tot mai mult. Collins ridică lanterna înalt deasupra sa şi o studie pe fată. Strângea în palmă o minusculă fiolă. Pe buze avea câteva fire subţiri de praf. (*Capitolul XXXIII*) „Vântul! Vântul!" strigară pe punte. „În sfârşit", gândi cu bucurie Waneworth. „În sfârşit, s-a terminat cu acalmia vânturilor." Asta era într-o dimineaţă, cam la două săptămâni după moartea Marciei. Şedea cu prietena lui şi cu Sutterland pe verandă şi privea marea, uriaşa şi strălucitoarea mare care pe ici, pe colo începuse să se încreţească vălurind...

Auzeam plescăitul valurilor undeva pe malurile dumnezeieşti ale continentelor depărtate, Tahiti, Malaysia, Japonia, în faţa mea stătea ca un trandafir fastuos înflorit istoria lumii, aventura accesibilă numai celor mai curajoşi, marea, veşnica istorie a lumii, unul din capitolele ei tocmai încheindu-se - magnificul happy-end al iubirii. Scoici de mărgăritar, mulatre, istmuri de corali, nuca de cocos, flora şi fauna exotică, toate acestea erau creaţii dumnezeieşti

croite pe măsura visului meu, culorile și formele lor, mirosurile lor mai ales știam să mi le sugerez cu atâta exactitate încât originalul nu putea decât să-și piardă – așa cum se pierde pentru un orb care și-a recăpătat vederea – toată valoarea în ochii mei, pentru că eu cream în imaginația mea numai chintesențe ale culorilor, gusturilor și mirosurilor, cream eșantioane ideale ale florei și faunei, mă întorceam la experiența visului meu și a lecturilor mele biblice, până la Noe. Fericită împărțirea lumii în buni și răi! Eroii mei, cărora uneori le treceam cu vederea, le iertam câte-o imprudență și eram părtinitor în raport cu aventurile lor amoroase, primeau, spre finalul romanului, după acțiuni periculoase, recompensa din cer în chipul fructului dumnezeiesc al unei mulatre cu buzele rumene ca rodia sau vreo fată cu pielea albă (cu pistrui pe nas), care să-și încolăcească mâinile ca liliacul pe umerii justițiarului. Copleșit de rigoarea povestirilor biblice, conștient de neputința mea de a respecta toate cele zece porunci ale Domnului, aflat din naștere sub stigmatul păcatului strămoșesc, extenuat de catehism, care din pagină în pagină îmi demonstra vinovăția, căderea, iminența căderii mele și certitudinea infernului, mă dedau romanelor așa cum mă dedau gândurilor vinovate, pe care nu le pot goni și care sunt, apreciate după legile severe, draconice ale judecății din urmă, totuși mai puțin vinovate decât faptele, decât gesturile. Răpesc din romane mări, uscaturi, ceruri, iubiri. O, viață, o, lume, o, libertate! O, tată al meu!

Într-o seară de toamnă (cititorul va îngădui să detașăm acest eveniment), într-o seară de toamnă cât se poate de obișnuită (aveam unsprezece ani), fără nici o pregătire, fără să se anunțe, fără semne cerești, uimitor de simplu, a năvălit în casa noastră Euterpe, muza poeziei lirice. A fost singurul mare eveniment al sezonului, singura lumină în statu-quo-ul acelei nebuloase toamne. Eram culcat pe lada de lemn din

bucătărie, acoperit cu pătura peste cap, hotărât cu disperare să trec prin somn plictisul tomnatec și să-mi depășesc foamea prin cugetări stoice despre viitor, despre dragoste. Foamea naște rafinament, rafinamentul naște iubire, iubirea naște poezie. Iar această reprezentare a mea, foarte nedefinită, despre iubire și despre viitor se transforma într-o minunată, desenată cu vii culori hartă a lumii (supliment la cartea tatălui meu), în inaccesibil, în disperare. Să călătorești! Să iubești! O, Africa, o, Asia, o, depărtare, o viață a mea! Am închis ochii. Sub pleoapele puternic strânse, până la suferință, cenușia realitate s-a înfruntat cu ardoarea fanteziei și a răbufnit cu o lumină purpurie. Apoi s-a prelins în galben, în albastru, în violet. Se deschiseseră cerurile, doar o clipă, sunaseră fanfarele, și eu i-am văzut pe îngerașii cu bucile dezgolite care, bătând din aripioare ca mușchii, oscilau în jurul focarului roș-aprins al raiului. Aceasta însă, cum zic, a durat doar o clipă. Imediat după aceea am început să cad vertiginos în adânc, și acesta nu era un vis. Trepida în mine un ritm înălțător, atotcuprinzător, iar cuvintele îmi ieșeau pe gură ca unui medium care a cuvântat în ebraică. Acele cuvinte erau într-adevăr într-o limbă ciudată, plină de o sonoritate până atunci nemaipomenită. Abia când a trecut primul val al acelei înfiorate emoții m-am aplecat spre înțelesul lor și am descoperit sub unduitoarea suprafață a muzicii și a ritmului niște cuvinte foarte obișnuite, asemănătoare celor din barcarolele pe care le cânta tatăl meu. Pe deplin conștient de imposibilitatea traducerii fidele a acestor versuri, îl rog pe cititor să ia în considerare elementele pe care acestea le conțin, din care sunt construite, ceea ce va putea fi de folos, ca dovadă că aceste versuri au existat într-adevăr cândva. Și, iată, întreagă acea baladă lirică și fantastică, acea capodoperă autentică a inspirației se compunea din aceste câteva cuvinte, dispuse într-o ordine ideală și irepetabilă: *banc de corali*, *clipă*, *veșnicie*, *frunză* și un cuvânt cu totul neinteligibil și tainic: *plumaserie*.

Înnebunit de frică, am mai stat încă un timp ghemuit pe ladă, apoi i-am comunicat mamei mele cu vocea frântă de emoție: „Am scris o poezie".

Unde au dispărut de pe aceste pagini ramele aurite, fiacrele violete, florile ce se destramă în vaze? Unde trenurile, unde coșărcile balansate în gările de provincie? Unde lumina albăstrie din cupeurile de clasa-ntâi? Unde cipcile de pe plușul verde al fotoliilor, care fâlfâiau ca evantaiele? Oare așa de repede a încetat să funcționeze mașina de înfrumusețat, vasul de cristal prin care curge curentul în galvanoplastie? Unde-i strălucirea poleielii de aur de pe ramele vechi, surâsul Mona-Lisei?

Suntem martorii unei mari ruinări a tuturor valorilor. Poleiala, din cauza umezelii și bruștelor schimbări de temperatură la care a fost supusă, a început să se desprindă de pe rame și o dată cu ea și vopseaua de pe aripile îngerului protector, de pe buzele Mona-Lisei. Târându-se mult timp prin gări, ca marfă neperisabilă, pe vremea când tatăl meu își juca rolul vieții sale în Ahașverus, mobilierul nostru s-a coșcovit și, ca lovit de filoxeră, a început să se descompună, să putrezească. Niște gângănii mici, roșii, pe care mama mea le numea cu numele lor popular „gândacii americani", iar tatăl meu *Ageronia Mexicana*, au transformat dulapurile noastre în epave scoase din mare, fără luciu, năruite de un întreg labirint de tuneluri. Din timp în timp se desprindeau de pe ele, de la sine, mari suprafețe pe al căror revers era înscris un mesaj indian ale cărui hieroglife le interpretam ca o voce de pe lumea cealaltă. Și singerița mamei mele a dispărut pe veci în harababura războiului, s-a pierdut ca o orfană, a fugit în lume, hipersensibilă la zguduiri. Aceasta a fost o grea lovitură pentru noi toți, îndeosebi pentru mama. Nu a avut o soartă mai bună nici a doua cutie de rezonanță cu care se fălea și se mândrea casa noastră: vechea noastră dormeză de culoarea vișinei putrede

s-a dezmembrat undeva la o haltă între Pesta şi Kanyizsa, nedezmințind până în ultima clipă bunul renume de care se bucura: martorii ar putea să confirme că până şi horcăind de moarte ea şi-a păstrat sonoritatea. După spusele tatălui meu, care a făcut parte din comisia de constatare, vocea ei în acel moment semăna cel mai mult cu clavecinul, dacă nu cumva şi aceasta a fost o exagerare bolnavă, halucinație, *delirium tremens*. Pretutindeni în casa noastră guvernau acum umezeala şi igrasia verde-cenuşie, această culoare unică, culoarea descompunerii. Toată nenorocirea se trăgea din aceea că soba metalică din bucătărie nu s-a lăsat niciodată încinsă ca lumea, aşa încât ne lipsea flacăra adevărată, strălucirea. Ea nu făcea decât să sporească debandada în casa noastră, cel puțin la început, până când ne-am obişnuit cu fumul. După aceea, după ce ne-am smiorcăit bine, după ce ochii ne secaseră de lacrimi, am început să ne mişcăm în acest fum cenuşiu-albăstrui ca în elementul nostru natural, l-am botezat în limbajul nostru duhovnicesc „vatra casei", apoi tuşeam gâtuit, de parcă am fi fumat cine ştie ce țigări scumpe, în care se concretizează mirosul verii şi al coniferelor, precum şi ideea caldă a vetrei din casă. Această sobă o alimentam cu fructe de conifere uscate, pe care le adunam din pădure toamna şi le aduceam acasă în saci mari, de cărbuni. Oh, aceste minunate zăcăminte, această mină de aur! O, Pădure a Grofului, pădure a tatălui meu! De pe copaci picura roua, iar smoala de pădure, amestecată cu mirosul coniferelor, avea asupra noastră un efect profilactic şi nu mai ştiu cum. Oricum, era în aceste plimbări tomnatice prin pădure o veselă surescitare. Înainte de căderea întunericului ne întorceam încărcați de saci şi ne opream la marginea desişului să ne tragem sufletul şi să întâmpinăm venirea serii. Atunci se auzea undeva departe cornul de vânătoare, halali[1]-ile, apoi se lăsa peste noi o liniște solemnă.

1. Salut de rămas-bun.

În pădure adia duhul tatălui nostru. N-am auzit, oare, adineaori, cum își suflă nasul în ziar, iar pădurile îi răspund cu întreit ecou?

„Acuma trebuie să pornim", spunea atunci mama. „Doamne, ce repede se întunecă aici!"

(1965)